TEILHARD DE CHARDIN

Mediul Divin

EDITURA HERALD

FIAT LUX

Pentru a pătrunde definitiv în noi, Dumnezeu trebuie să ne răscolească, să ne golească, să-şi facă loc. Pentru a ne absorbi în el, trebuie să ne prelucreze, să ne recreeze, să topească moleculele fiinţei noastre. Moartea are sarcina să realizeze, până în adâncul nostru, deschiderea dorită. Ea ne va face să suportăm despărţirea aşteptată. Ea ne va situa în starea potrivită, din punct de vedere organic, pentru ca Focul divin să se reverse asupra noastră. Şi astfel nefasta sa putere de descompunere şi de disoluţie va fi captată în folosul celui mai sublim dintre procesele Vieţii. Ceea ce, prin natură, era gol, absenţă şi reîntoarcere la diversitate, poate deveni, în fiecare existenţă umană, plenitudine şi unitate în Dumnezeu.

Teilhard de Chardin

ISBN 978-973-111-002-8

EDITURA HERALD

LIBRIS
Tel. 0268-478 595
16.50

Descrierea CIP a
Bibliotecii Naţionale a României

CHARDIN, PIERRE TEILHARD de /
MEDIUL DIVIN/
Teilhard de Chardin
trad.: Sorin Ştefănescu
ed.: Aurelian Scrima.
Bucureşti : Herald, 2007
ISBN 978-973-111-002-8

I. Ştefănescu, Sorin (trad.)
II. Scrima, Aurelian (ed.)

2

Pierre Teilhard de Chardin
LE MILIEU DIVIN
© 1957 by Éditions du Seuil
Paris

© Toate drepturile asupra prezentei versiuni în limba română aparţin Editurii Herald. Reproducerea integrală sau parţială a textului sau a ilustraţiilor din această carte poate fi făcută numai cu acordul editorului

PIERRE TEILHARD
DE CHARDIN

Mediul Divin

Traducere din limba franceză:
DORIN ŞTEFĂNESCU

EDITURA HERALD
Bucureşti

Teilhard de Chardin s-a născut la 1 mai 1881, în Franţa, la Orcines, Puy-de-Domes. În 1899 se înscrie în „Compania lui Isus". Este preocupat de filozofie şi teologie apoi de paleontologie umană. După război îşi dă doctoratul la Sorbona şi predă geologia. Între 1924-1945 trăieşte în China unde coordonează o serie de cercetări arheologice care culminează cu descoperirea sinantropului. Reîntors în Franţa în 1946 i se interzice să-şi publice *Fenomenul uman*. În 1950 devine membru al Academiei de Ştiinţe din Paris şi i se recunosc meritele. Ultimii cinci ani de viaţă îi petrece la New York.

Opera completă a lui Chardin este publicată postum de Editura Seuil: *Le Phénomène Humain* (1955); *L'Apparition de l'Homme* (1956); *La Vision du Passé* (1957); *Le Milieu Divin* (1957); *L'Avenir de l'Homme* (1959); *L'Energie Humaine* (1962); *L'Activation de l'Energie* (1963); *La Place de l'Homme dans la Nature* (1965); *Science et Christ* (1965); *Comment je crois* (1969); *Les Directions de l'Avenir* (1973); *Ecrits du Temps de la Guerre* (1975); *Le Coeur de la Matière* (1976).

Realizare grafică:
ARTH DESIGN S.R.L.
Bogdan Nasta

Lectori:
Paul Acsinte
Elena Radian

Tehnoredactare computerizată:
Sandu Leicescu

„SIC DEUS DILEXIT MUNDUM"

Pentru cei ce iubesc lumea

Avertisment

Pentru a fi înțelese, în fondul şi în forma lor, paginile care urmează presupun că cititorul nu se va înşela asupra spiritului în care ele au fost scrise.

Cartea aceasta nu se adresează defel acelor creştini care, aşezați temeinic în credința lor, nu au nimic de învățat din cele cuprinse în paginile ei. Ea este scrisă pentru aceia care se mişcă înlăuntru şi în afară, adică pentru aceia care, în loc de a se dedica deplin Bisericii, trec pe lângă ea sau se îndepărtează de ea nădăjduind să o depăşească.

În urma schimbărilor care, în decursul secolelor, au modificat, odată cu reprezentările noastre experimentale asupra Lumii, valoarea morală a multora dintre elementele sale, „idealul religios uman" tinde să accentueze tendințe şi să se exprime în formule care, la prima vedere, par a nu coincide cu „idealul religios creştin".

De aici, la cei care, din formație sau instinct, aud mai cu seamă glasurile Pământului, o anumită spaimă de a nu se înşela, sau de a se limita rămânând pe linia Evangheliei.

Scopul acestui Eseu de viață sau de viziune interioară este de a dovedi, printr-un soi de verificare tangibilă, că această neliniște este zadarnică; aceasta deoarece creştinismul tradițional – cel al Botezului, al Crucii şi al Euharistiei – este capabil

de o traducere în care se regăseşte tot ce este mai bun în aspiraţiile proprii vremurilor noastre.

Poate că vom reuşi să arătăm că, mereu vechi şi mereu nou, Hristos n-a încetat niciodată să fie „cel dintâi" în Umanitate.

Observaţie importantă

Nu trebuie să vedem, în aceste pagini, un tratat complet de teologie ascetică, ci simpla *descriere* a unei evoluţii *psihologice* observate *într-un interval bine determinat.* Un şir posibil de perspective interioare ce se dezvăluie în mod treptat spiritului în cursul unui modest urcuş „iluminatoriu" – iată tot ceea ce am pretins a nota aici.

Ca atare, să nu ne mirăm dacă răului moral şi păcatului li se acordă, în aparenţă, o importanţă atât de redusă: sufletul de care ne ocupăm este socotit a fi scăpat deja din jugul vinovăţiei.

De asemenea, să nu ne neliniştim nici de faptul că n-am recurs destul de frecvent şi de explicit la acţiunea harului. Subiectul în studiu este Omul actual, concret, „supranaturalizat", surprins exclusiv în domeniul psihologiei sale *conştiente.* Nu avem deci motive să distingem cu exactitate între Natură şi Supranatură, între influenţa divină şi acţiunea umană. Neexprimate prin cuvinte, ele sunt însă pretutindeni subînţelese. Nu doar în felul unei entităţi teoretic admise, ci în calitatea sa de realitate vie, noţiunea de Har pătrunde întru totul atmosfera expunerii.

Într-adevăr, pentru „mistic", *Mediul Divin şi-ar pierde întreaga măreţie şi savoare* dacă, prin toată fiinţa sa „participată", prin sufletul său rostuit fără rest, prin tot ce înseamnă voinţă stârnită şi confirmată, el nu s-ar simţi atât de iremediabil rătăcit în Oceanul divin, în lipsa unui punct de sprijin care să-i întemeieze acţiunea, în lăuntrul său cel mai adânc.

Introducere

„In eo vivimus"

În epoca actuală, efervescența și frământarea gândirii religioase se leagă fără îndoială de revelația, din jurul nostru și din noi, a măreției și unității Lumii. În jurul nostru, Științele Realului adâncesc nemăsurat hăurile timpului și ale spațiului, descoperind fără încetare noi raporturi între elementele Universului. În noi, în entuziasmul generat de aceste descoperiri, se ivește și prinde contur o lume de afinități și de simpatii unitare, vechi precum sufletul omului, până acum însă doar visate mai degrabă decât trăite. Peste tot și în același timp, savante și nuanțate la adevărații gânditori, naive sau pedante la semidocți, apar aceleași aspirații către o Unitate mai vastă și mai bine organizată, aceleași presimțiri ale unor energii necunoscute și aplicate în mereu alte domenii. Este aproape banal, astăzi, să întâlnim un om care, fără afectare, în mod cu totul firesc, trăiește cu conștiința explicită de a fi un atom sau un cetățean al Universului.

Trezire colectivă, asemănătoare celei care, într-o bună zi, deschide în fiecare individ conştiinţa adevăratelor dimensiuni ale vieţii, are în mod necesar asupra oamenilor o adâncă repercursiune de ordin religios – pentru a-i doborî sau a-i transfigura.

Pentru unii, Lumea se dovedeşte a fi prea mare. Într-un astfel de cadru, Omul se simte pierdut – el nu contează: nu ne rămâne decât să ne pierdem conştiinţa şi să dispărem. Pentru alţii, dimpotrivă, Lumea este prea frumoasă: doar pe ea trebuie să o slăvim.

Există creştini (ca de altfel şi necredincioşi) care reuşesc încă să se sustragă acestei spaime sau acestei fascinaţii. Paginile ce urmează nu-i vor interesa. Sunt însă alţii care trăiesc cu groază emoţia sau atracţia pe care le exercită asupra lor, în mod implacabil, noul Astru ce răsare. Este încă în stare Hristos cel Evanghelic, imaginat şi iubit la scara Lumii mediteraneene, să cuprindă şi să recentreze Universul nostru lărgit peste măsură? Oare Lumea nu este pe cale de-a se înfăţişa din ce în ce mai necuprinsă, mai intimă, mai minunată decât Iehova? Nu va preface el oare în ţăndări religia noastră? Nu-l va umbri pe Dumnezeul nostru?

Fără a îndrăzni, poate, să-şi mărturisească încă această temere, mulţi (ştiu, pentru că i-am întâlnit deseori şi pretutindeni) o simt totuşi încolţind în străfundul lor. Pentru ei scriu.

Nu voi căuta să fac nici Metafizică, nici Apologetică. Împreună cu cei ce vor binevoi să mă urmeze, voi zăbovi însă în Agora. Iar acolo, cu toţii laolaltă, îl vom asculta pe Sfântul Pavel spunându-le oamenilor din Areopag: „Dumnezeu, care l-a făcut pe Om pentru ca acesta să-L afle – Dumnezeu pe care căutăm să-l cunoaştem în cursul vieţii noastre –, Dumnezeul acesta este la fel de răspândit şi de tangibil precum văzduhul în care ne vom cufunda. El ne învăluie de pretutindeni, ca şi Lumea însăşi. Ce vă lipseşte ca să-l puteţi cuprinde? Un lucru doar: *să-l vedeţi*".[1]

Această carte mică, în care nu vom afla decât învăţătura veşnică a Bisericii[2], repetată de un om ce crede că trăieşte cu pasiune viaţa timpului său, ar dori să ne reveleze vederea lui Dumnezeu în toate cele ce sunt: în taina ultimă a lumii, în temeiul ei de neclintit, în ceea ce are ea mai desăvârşit. Paginile acestea nu conţin şi nu propun decât o ati-

---

[1] Spre sfârşitul vieţii sale, autorul a revenit asupra *Mediului Divin* în două scrieri autobiografice, dezvoltând astfel ceea ce înţelegea prin *„să-l vedeţi"*: *„În cursul* întregii mele vieţi, *prin* întreaga mea viaţă, Lumea s-a învăpăiat încetul cu încetul, s-a aprins în ochii mei, până a devenit, în jurul meu, cu totul luminoasă în lăuntru... Aşa cum am simţit în contact cu Pământul: Diafania Divinului în miezul unui Univers devenit arzător... Hristos. Inima lui. Un Foc: în stare să pătrundă totul – şi care, puţin câte puţin, se răspândea peste toate" (*N. ed.*).

[2] Teilhard de Chardin exprimă aici, în propriile sale cuvinte, esenţa mesajului paulinian adresat atenienilor adunaţi în Areopag (cf. *Fapte*, 17; 19-33). – *N.tr.*

tudine practică sau, mai exact poate, o educare a ochilor. Dar mai bine să nu discutăm. Aşezaţi-vă aici, ca şi mine, şi priviţi. Din acest punct privilegiat care nu este o culme inaccesibilă rezervată doar unor aleşi, ci podişul ferm zămislit în decursul a două mii de ani de experienţă creştină, veţi vedea, în modul cel mai simplu cu putinţă, realizându-se conjuncţia celor doi aştri a căror atracţie diferită vă mistuia credinţa. Fără tăgadă ori nedesluşire, Dumnezeu, adevăratul Dumnezeu creştin, va invada, sub ochii voştri, Universul. Universul, Universul nostru cel de azi, Universul care vă înspăimântă prin strivitoarea lui măreţie sau prin frumuseţea sa păgână. Îl va pătrunde precum o rază de cristal; şi, prin mijlocirea nesfârşitelor straturi ale creaţiei, vi se va înfăţişa în toată nemijlocirea şi acţiunea sa - apropiat şi îndepărtat totodată.

Dacă, desăvârşindu-vă privirea sufletului, veţi reuşi să zăriţi această splendoare, vă asigur că veţi uita zadarnicele voastre temeri în faţa Pământului ce răsare; şi nu veţi pregeta să exclamaţi: „Mai presus de orice, Doamne! mereu mai mare fie Universul, pentru a putea fără zăbavă, printr-un contact din ce în ce mai strâns şi mai nemărginit, să Te cuprind, cuprins fiind de către Tine!"

Calea pe care o vom urma în expunerea noastră va fi deosebit de simplă. Întrucât, în câmpul experienţei, existenţa fiecărui om se divide în mod adecvat în două părţi: ceea ce făptuieşte şi ceea ce

îndură [ceea ce este făptuit], vom lua în considerare, rând pe rând, domeniul activităților și pe cel al pasivităților. Pentru fiecare dintre ele vom constata, mai întâi, că Dumnezeu, conform cuvântului său, ne așteaptă într-adevăr în lucruri, doar dacă nu se întâmplă să vină în întâmpinarea noastră. Apoi, vom admira felul în care, prin manifestarea sublimei sale Prezențe, El nu alterează armonia atitudinii umane, ci, dimpotrivă, oferă acesteia adevărata sa înfățișare și desăvârșire. Acestea fiind zise, adică cele două jumătăți ale vieții noastre (și prin urmare totalitatea Lumii noastre înseși) fiind pline de Dumnezeu, nu ne va rămâne decât să trecem în revistă minunatele proprietăți ale acestui mediu pretutindeni răspândit (și totuși urmând tuturor!) din care suntem plămădiți, pentru a putea încă de pe acum să respirăm în voie.

PARTEA ÎNTÂI

Îndumnezeirea activităților[1]

[1] Aici trebuie să ținem cont în mod deosebit de ceea ce am spus mai sus la sfârșitul Avertismentului (pag. 10). Când vorbim de „activitate", acest termen este înțeles în sensul vulgar al cuvântului, fără să negăm nimic, ba dimpotrivă, din ceea ce se petrece între Har și voință în bolgiile infra- experimentale ale sufletului. Ținem să repetăm faptul că, prin esența sa, Dumnezeu ne dovedește neputința de a fi ceva în mod absolut; nu suntem nimic în afara Lui. Cea mai neînsemnată ingerință care ar putea aminti de pelagianism ar fi de ajuns pentru a distruge de îndată, în ochii „vizionarului", toate minunile Mediului Divin. (*N.a.*)

Dintre cele două jumătăți, sau componente, în care se împarte viața noastră, cea dintâi, prin importanța-i aparentă și prețuirea pe care i-o acordăm, este domeniul activității, al efortului, al dezvoltării. Bineînțeles, nu există acțiune fără reacțiune, la fel cum nu există nimic în noi care, la origine și în straturile sale adânci, să nu fie, cum spune Sfântul Augustin, *„in nobis sine nobis"*. Se pare că atunci când acționăm cu cea mai mare spontaneitate și vigoare, suntem într-o oarecare măsură conduși de lucrurile pe care credem că le dominăm. În plus, chiar și expansiunea energiei noastre (prin care se exprimă esența persoanei autonome) nu este de fapt decât supunerea față de o voință de a fi și de a crește, și pe care n-o stăpânim nici în ceea ce privește variațiile de intensitate, nici în modalitățile infinite. Vom reveni, la începutul părții a doua, asupra acestor pasivități esențiale, unele întrețesute cu măduva substanței noastre, altele implicate în dialectica generală a cauzelor universale, pe care le numim „natura noastră", „caracterul nostru", sau „soarta noastră cea bună ori cea rea". Pentru început, să luăm viața cu denumirile și categoriile ei cele mai nemijlocite și mai comune. Orice om distinge perfect momentele în care acționează de cele în care este acționat. Să ne închipuim într-una din

aceste faze de activitate dominantă. Şi să încercăm să vedem în ce fel, prin intermediul şi prin extinderea totală a acţiunii noastre, Divinul ne constrânge, caută să pătrundă în viaţa noastră.

1. Existența certă a faptului şi dificultatea explicării sale. Problema creştină a sanctificării acțiunii

Nimic nu este mai cert, din punct de vedere dogmatic, decât sanctificarea posibilă a acțiunii umane: „Orice faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți"[1]. Iar cea mai dragă dintre tradițiile creştine a fost întotdeauna să înțeleagă expresia: „În numele Domnului Nostru Isus Hristos", spre slava lui Dumnezeu, cu sensul de : în intimă unire cu Domnul Nostru Isus Hristos. Nu este oare însuşi Sfântul Pavel cel care, după ce a îndemnat la „îmbrăcarea în Hristos", a creat, în plinătatea sensului, sau chiar în litera lor, seria faimoşilor termeni: *„Collaborare, compati, commori, con-ressuscitare?...."* în care se exprimă convingerea că orice viață omenească trebuie să devină, într-o anumită măsură, identică cu viața lui Hristos? Acțiunile vieții, despre care e vorba aici, nu trebuie să fie înțelese doar cu referire la actele religioase sau evlavioase (rugăciuni, posturi, pomeni etc. ...). Biserica sanctifică viața umană în întregul ei, luând în considerare până şi zonele aşa-zis cele mai „naturale". „Ori de mâncați, ori de beți..."[2] spune Sfântul Pavel. În-

[1] 1 *Cor.* 10; 31. (*n.tr.*).
[2] *Ibid.* (*N.tr.*)

treaga Istorie a Bisericii stă mărturie a acestui fapt. În general, de la îndemnurile proclamate în mod solemn de glasul sau prin exemplul Pontifilor şi al Doctorilor, până la sfaturile pe care le oferă cu umilinţă fiece preot în taina spovedaniei, influenţa Bisericii, cea de ansamblu cât şi cea practică, s-a exercitat întotdeauna pentru a înălţa, a entuziasma şi a transfigura întru Dumnezeu obştească datorie, căutarea adevărului natural, dezvoltarea acţiunii umane.

Fapt incontestabil. Dar legitimitatea sa, altfel spus coerenţa sa logică cu însăşi esenţa spiritului creştin nu transpare de îndată. De ce orizontul împărăţiei lui Dumnezeu nu tulbură, prin manifestarea sa, cumpătarea şi echilibrul activităţilor noastre? Cum poate cel ce crede în Cer şi în Cruce să continue să creadă cu sinceritate în valoarea ocupaţiilor pământeşti? În virtutea a ceea ce este mai creştin în el, cum poate credinciosul să-şi îndeplinească întru totul datoria umană, în acelaşi fel în care şi-ar îndeplini-o pe cea divină? Iată lucruri ce nu sunt limpezi la prima vedere; iată, într-adevăr, ceea ce incomodează mai multe spirite decât bănuim.

Problema se pune în felul următor:

Călăuzindu-se după pasajele cele mai sfinte din Crezul său, creştinul consideră că existenţa de aici se continuă într-o viaţă ale cărei bucurii, încercări şi realităţi nu suferă comparaţie cu condiţiile prezente ale Universului nostru. Acestui contrast,

acestei disproporţii care ar fi de ajuns pentru a ne dezgusta sau a ne dezinteresa de Pământ, li se adaugă o doctrină pozitivă ce condamnă sau disprețuieşte o Lume viciată ori trecătoare. „Desăvârşirea constă în detaşare. Ceea ce ne înconjoară este o cenuşă demnă de dispreț." Credinciosul citeşte sau aude repetându-se, clipă de clipă, aceste cuvinte austere. Cum le va împăca el cu un alt sfat, primit deseori de la acelaşi îndrumător şi întipărit oricum de natură în inima sa, conform căruia trebuie să dăm necredincioşilor exemplul abnegației în datorie, al entuziasmului şi chiar al întăririi neostenite pe toate căile deschise de activitatea umană? Să-i lăsăm deoparte pe copiii teribili sau pe cei trândavi care, considerând fără rost să-şi dea vreo osteneală în vederea unei mai bune cunoaşteri ori a unui trai mai îndestulat, lucruri de care se vor bucura însutit după ce-şi vor fi dat ultima suflare, nu participă la datoria umană (precum li se va fi spus cu lipsă de prudență – citez) decât „cu vârful degetelor". Există o categorie de spirite (orice îndrumător spiritual le-a întâlnit) pentru care dificultatea dobândeşte înfățişarea şi importanța unei perplexități continue şi paralizante. Obsedate de unitatea interioară, ele cad pradă unei adevărate dualități spirituale. Pe de o parte, un instinct foarte sigur, împletit cu dorul de ființă şi cu gustul vieții, le atrage înspre bucuria creației şi a cunoaşterii. Pe de altă parte, o voință superioară de a-l iubi pe Dum-

nezeu mai presus de orice le face să se teamă de cea mai neînsemnată contradicție sau alterare în simțămintele lor. Într-adevăr, în straturile cele mai spirituale ale ființei lor au loc fluxurile și refluxurile contrare zămislite de atracția celor doi aștri rivali despre care vorbeam la început: Dumnezeu și Lumea. Dintre cei doi, care este cel ce se va impune cu precădere ca obiect al preaslăvirii?

În funcție de natura mai mult sau mai puțin viguroasă a subiectului, conflictul riscă să se sfârșească într-unul din următoarele trei moduri: - credinciosul, înăbușindu-și gustul pentru sensibil, se va strădui să nu se mai intereseze decât de scopuri pur religioase; și va încerca să trăiască într-o Lume îndumnezeită prin excluderea unui număr cât mai mare posibil de scopuri lumești; - ori, chinuit de opoziția lăuntrică ce-l macină, va îndepărta cu totul preceptele evanghelice și se va hotărî să ducă o viață care să-i pară omenească și adevărată; – ori, și aceasta este situația cea mai frecventă, va renunța să înțeleagă; niciodată întru totul de partea lui Dumnezeu, niciodată în întregime alături de lucruri: imperfect în propriii săi ochi, nesincer față de judecata oamenilor, el se va resemna să ducă o viață dublă. Să nu uităm că vorbesc aici din experiență.

În diverse privințe, aceste trei soluții sunt primejdioase. Fie că te falsifici, fie că te dezgusti sau te dedublezi, rezultatul este la fel de rău și, fără în-

doială, contrar față de ceea ce Creştinismul trebuie să creeze în mod autentic în noi. Este deci posibil un al patrulea mod de a ieşi din dilemă: acela de a vedea în ce fel, fără cea mai mică concesie făcută „naturii", dar cu dorință însetată de desăvârşire, există un mijloc de a împăca, apoi de a le hrăni reciproc, iubirea de Dumnezeu şi sfânta iubire de Lume, efortul prin care ne dezlegăm şi efortul prin care sporim.

Să vedem cele două soluții, cea dintâi incompletă, a doua totală, care se pot aduce problemei creştine a „îndumnezeirii efortului uman".

2. O soluție incompletă: acțiunea umană valorează; şi nu valorează decât prin intenția cu care este îndeplinită

Redus într-un mod oarecum vulgar şi schematic la esența sa, un prim răspuns dat de îndrumătorii spirituali celor ce îi întreabă în ce fel un creştin, hotărât să disprețuiască Lumea şi să-şi ofere inima doar lui Dumnezeu, poate să iubească ceea ce face (conform ideii Bisericii potrivit căreia credinciosul trebuie să acționeze nu *mai puțin*, ci *mai bine* decât necredinciosul), se rezumă la următoarele:

„Doreşti, dragă prietene, să conferi o nouă valoare muncii umane pe care ascetica şi perspectivele creştine par să o deprecieze. Ei bine, topeşte în ea

substanța miraculoasă a bunei credințe. Purifică-ți intenția și [atunci] cea mai neînsemnată dintre acțiunile tale se va umple de Dumnezeu.

Fără îndoială că substanța actelor tale nu are vreo valoare absolută. Fie că Oamenii descoperă un fenomen, află sau pierd un adevăr, fie că ei creează sau nu frumuseți ale muzicii ori ale imaginilor, fie că organizarea lor pământească este mai mult sau mai puțin reușită, acestea nu au o importanță de prim ordin pentru Cer. Într-adevăr, nimic din aceste descoperiri sau creații nu reprezintă piatra cu ajutorul căreia va fi zidit noul Ierusalim. Ceea ce va lăsa însă o urmă acolo sus, ceea ce va rămâne mereu, este faptul că ai acționat, în toate situațiile, *conform* voinței lui Dumnezeu.

El nu are nevoie în nici un fel de roadele activității tale laborioase, întrucât el s-ar putea oferi întru totul și fără tine. Ceea ce-l interesează în mod exclusiv, ceea ce dorește cu ardoare, este potrivitul folos al libertății tale și preferința pe care i-o acorzi acesteia în raport cu obiectele ce te înconjoară.

Înțelege bine acest lucru: pe Pământ, lucrurile nu îți sunt date decât ca pietre de încercare prin care să îți purifici spiritul și sufletul. Te afli pe un teren al încercării, după care Dumnezeu poate hotărî dacă ești în drept de a fi înălțat la Cer, în prezența sa. Ești pus la încercare. Din acest moment, contează prea puțin prețul și soarta roadelor Pământului. Problema este de a ști dacă te vei fi

slujit de ele pentru a învăța cum să slujești și cum să iubești.

Prin urmare, nu te încrede în învelișul grosolan al lucrărilor omenești. Nu e decât pai mistuit de foc ori lut fragil. Gândește-te însă că în fiecare din vasele acestea plăpânde vei putea însufleți, precum o sevă sau un lichid prețios, spiritul smereniei și al unirii cu Dumnezeu. Dacă scopurile pământești nu au vreo valoare în sine, poți iubi în ele ocazia pe care ți-o oferă de a dovedi Domnului credința ta".

Nu pretindem că aceste cuvinte au fost rostite vreodată aidoma. Credem însă că ele exprimă o nuanță existentă de fapt în multe precepte spirituale; suntem siguri de asemenea că, oricum, ele exprimă destul de bine ceea ce mulți dintre ascultători și discipoli înțeleg și reține din îndemnurile auzite.

Acestea fiind zice, ce putem crede despre atitudinea pe care ele o propun?

Înainte de toate, atitudinea aceasta conține o foarte mare parte de adevăr. Ea exaltă pe bună dreptate rolul inițial și fundamental al intenției, care este într-adevăr (va trebui să revenim asupra acestui aspect) cheia de aur cu ajutorul căreia lumea noastră lăuntrică se deschide Prezenței divine. Ea exprimă cu hotărâre valoarea substanțială a Voinței divine ce devine datorită ei, pentru creștin (ca și pentru Modelul său divin), miezul hrănitor al

oricărui fruct pământesc. Ea descoperă, mereu același în diversitatea și pluralitatea lucrurilor omenești, un fel de mediu unic în care ne putem instala fără să trebuiască să-l părăsim vreodată.

Aceste diverse trăsături sunt o primă și esențială aproximare a soluției pe care o căutăm; și avem de gând să le păstrăm întru totul în imaginea complexă a vieții lăuntrice pe care urmează s-o înfățișăm. Ele ne par însă lipsite de acea desăvârșire pe care o solicită cu insistență împăcarea și bucuria noastră spirituală. Prin valoarea intenției pe care o implică, îndumnezeirea efortului nostru ne însuflețește toate acțiunile; dar *ea nu insuflă trupului lor speranța reînvierii*. Or, tocmai de această speranță avem nevoie pentru ca bucuria să ne fie deplină. Nu este lipsit de însemnătate să credem că, dacă îl iubim pe Dumnezeu, ceva din activitatea noastră lăuntrică, din *operatio*, nu se va pierde nicicând. Dar însăși lucrarea spiritelor noastre, a sufletelor și a mâinilor noastre, - împlinirile și realizările noastre, *opus*-ul nostru – nu vor fi și ele, într-o anumită măsură, „eternizate", mântuite?...

Vor fi, fără îndoială, Doamne, în virtutea aspirației pe care ai sădit-o tu însuți în miezul voinței mele! Vreau, am nevoie să fie.

Vreau pentru că iubesc în mod irezistibil ceea ce sprijinul tău permanent îmi îngăduie să scot în fiece zi la iveală. Un anumit gând, dezvoltarea materială, această armonie, cutare nuanță specifică

iubirii, desăvârşita complexitate a unui surâs sau a unei priviri, toate frumuseţile acestea noi ce apar pentru întâia dată, în mine sau în jurul meu, pe chipul uman al Pământului, le îndrăgesc ca pe nişte copii, despre care nu pot crede că, în carnea lor, se vor stinge cu totul. Dacă aş crede că lucrurile acestea se ofilesc pentru totdeauna, le-aş fi dat viaţă vreodată?

Cu cât mă analizez mai mult, cu atât descopăr mai în adânc adevărul psihologic conform căruia nici un om nu mişcă un deget pentru cea mai neînsemnată dintre lucrări fără să fie pătruns de convingerea, destul de obscură, de a contribui câtuşi de puţin (chiar dacă într-un mod indirect) la edificarea unui lucru Desăvârşit, adică la însăşi opera Ta, Doamne. Ceea ce poate să pară straniu şi exagerat celor ce acţionează fără să se examineze până la capăt. Şi totuşi, aceasta este legea fundamentală a acţiunii lor. Nu e nevoie de nimic altceva decât de atracţia a ceea ce numim Absolut – de nimic altceva decât de Tine însuţi – pentru a pune în mişcare fragila libertate pe care ne-ai acordat-o. Din acest moment, tot ceea ce se opune credinţei de netăgăduit în valoarea cerească a *roadelor* străduinţei mele, degradează, fără echivoc, puterea mea de acţiune.

Arată credincioşilor tăi, Doamne, modul în care, într-un sens real şi adânc, „lucrările lor îi urmează" în împărăţia ta: *„opera sequuntur illos"*. Fără

aceasta, ei ar fi asemenea acelor lucrători trândavi pe care nu-i stimulează nici o datorie. Ori poate, dacă instinctul uman însoţeşte ezitările sau sofismele unei religii nu îndeajuns de asumate, ei vor rămâne scindaţi, neîmpăcaţi în adâncul lor; şi vor spune că în ordinea umană fiii Cerului nu se pot măsura, cu toată tăria şi deci cu arme egale, cu fiii Pământului.

3. Soluţia absolută: orice efort contribuie la desăvârşirea Lumii „in Christo Jesu"

Sensul general al mântuirii (adică al îndumnezeirii) lucrărilor noastre se întemeiază pe următorul raţionament sumar:

În sânul Universului nostru, orice suflet este pentru Dumnezeu, întru Domnul.

Dar, pe de altă parte, orice realitate, chiar şi materială, în prejma fiecăruia dintre noi, este pentru sufletul nostru.

Astfel, în preajma fiecăruia dintre noi, orice realitate sensibilă este, prin sufletul nostru, pentru Dumnezeu, întru Domnul.

Să aprofundăm, unul după altul, cele trei elemente ale acestui silogism. Termenii şi raportul sunt uşor de pătruns. Să fim însă cu băgare de seamă: una este să înţelegi cuvintele, alta să pătrunzi până în universul mirabil ce-şi dezvăluie, în riguroasa lui alcătuire, nesfârşitele bogăţii.

a. În universul nostru, orice suflet este pentru Dumnezeu, întru Domnul

Acest termen major nu face decât să exprime dogma catolică fundamentală, aceea pentru care toate celelalte dogme nu sunt decât explicaţii sau determinări. El nu solicită ca atare nici o dovadă, dar aşteaptă, dimpotrivă, ca intelectul nostru să-l înţeleagă pe deplin. Orice suflet este pentru Dumnezeu, întru Domnul. Să nu ne mulţumim să dăm acestei orientări a fiinţei noastre înspre Hristos un sens prea asemănător cu relaţiile juridice care leagă, la noi, un obiect de proprietarul său. Natura sa ţine de un alt context fizic, deosebit de profund. Fără îndoială, întrucât Universul desăvârşit (Pleroma, cum spune Sfântul Pavel) este o comuniune între persoane (Comuniunea Sfinţilor), este necesar ca spiritul nostru să-i exprime legăturile prin intermediul analogiilor sociale. Fără îndoială de asemenea că, pentru a evita perversiunea materialistă sau panteistă ce ne pândeşte gândirea atunci când aceasta încearcă să folosească pentru conceptele mistice resursele viguroase, dar primejdioase, ale analogiilor organice, mulţi dintre teologi (mai temători în această privinţă decât Sfântul Pavel) nu văd cu ochi buni acordarea unui sens prea realist conexiunilor ce leagă membrele de Cap, în Trupul mistic. Această prudenţă nu trebuie să devină însă

timiditate. Vrem să înțelegem cu hotărâre (doar ea le face mai frumoase şi acceptabile) învățămintele Bisericii referitoare la valoarea vieții omeneşti şi la promisiunile sau amenințările vieții viitoare? Fără să respingem nimic din puterile libertății şi ale conştiinței ce constituie realitatea fizică proprie sufletului uman, trebuie să percepem, între noi şi Verbul întrupat, existența unor legături la fel de riguroase ca şi acelea ce conduc, în Lume, afinitățile dintre elemente înspre zămislirea unor Totalități „naturale".

Inutil, acum, să căutăm un nume nou pentru a desemna natura supraeminentă a acestui raport în care se combină armonios, până la paroxism, ceea ce este mai suplu în conexiunile umane şi mai intransigent în structurile organice. Să o numim deci, aşa cum s-a făcut dintotdeauna, legătură *mistică*. Dar acest termen, departe de a cuprinde o oarecare idee de atenuare, semnifică dimpotrivă, pentru noi, întărire şi purificare a ceea ce conțin, în realitate şi în imediat, cele mai puternice conexiuni pe care lumea fizică şi umană le oferă drept exemplu cu valoare generală. Putem să înaintăm pe această cale fără teama de a depăşi adevărul; căci, asupra faptului însuşi, dacă nu şi asupra manifestării sale sistematice, toată lumea este de acord, în Biserica Domnului: în virtutea neabătutei Întrupări a Verbului, sufletul nostru este întru totul devotat lui Hristos, centrat în El.

b. Iar acum, am adăugat, „în Universul nostru, în care orice spirit se îndreaptă către Dumnezeu, întru Domnul, realitatea sensibilă, la rândul ei, este pentru Spirit"

Sub forma pe care i-o dăm aici, termenul minor al silogismului nostru comportă un aspect finalist ce riscă să şocheze temperamentele pozitiviste. El nu face totuşi decât să exprime un fapt natural incontestabil, şi anume că fiinţa noastră spirituală se hrăneşte neîntrerupt din energiile nenumărate ale Lumii perceptibile. Şi în acest caz este inutil să aducem dovezi. Trebuie însă să vedem, să vedem lucrurile aşa cum sunt, în realitatea lor cea mai adâncă.

Trăim din păcate în mijlocul unei reţele de influenţe cosmice, ca în cuprinsul mulţimii umane, sau poate printre miriadele de stele, fără să fim conştienţi de imensitatea lor. Dacă vrem să trăim plenitudinea umanităţii şi a creştinismului nostru, trebuie să depăşim această lipsă de sensibilitate care tinde să ne ascundă lucrurile pe măsură ce ele devin prea apropiate sau supradimensionate. Merită osteneala să facem exerciţiul salutar ce constă în a urmări, pornind din zonele cele mai personalizate ale conştiinţei, prelungirile fiinţei în cuprinsul Lumii. Vom rămâne uimiţi să constatăm întinderea şi intimitatea relaţiilor pe care le avem cu Universul.

Rădăcinile ființei noastre? Ele coboară în primul rând în trecutul cel mai neguros. Ce mister, acela al primelor celule cărora le-a dat viață într-o bună zi duhul sufletului nostru! Ce sinteză indescifrabilă de influențe succesive în care ne aflăm pentru totdeauna! În fiecare dintre noi, prin Materie se repercutează în parte întreaga istorie a Lumii. Oricât de autonom ar fi sufletul nostru, el moștenește o existență miraculos modelată, înaintea lui, de totalitatea energiilor pământești: el întâlnește Viața și i se alătură la un nivel determinat. Or, abia se află angajat în Univers, în acest punct particular, că se și simte, la rândul său, asaltat și pătruns de valul influențelor cosmice pe care este nevoit să le adapteze și să le asimileze. Să privim în jurul nostru: valurile vin de pretutindeni și din tăriile zărilor. Pe toate căile, sensibilul ne inundă cu preaplinul său: hrană pentru trup și pentru ochi, armonie a sunetelor și plenitudine a inimii, fenomene necunoscute și adevăruri noi – toate aceste bogății, toate aceste îndemnuri și chemări, ivite din cele patru zări ale Lumii, ne traversează conștiința în fiecare clipă. Ce caută ele în noi? Ce au de gând, chiar dacă asemenea muncitorilor fără tragere de inimă, le primim cu pasivitate și indiferență? Vor pătrunde în viața cea mai intimă a sufletului nostru, sporind-o sau otrăvind-o. Să ne examinăm o clipă și ne vom convinge, până la entuziasm sau până la angoasă. Dacă hrana materială cea mai neînsemnată este

deja în stare să ne influenţeze în mod profund facultăţile cele mai înalt spirituale, ce să mai spunem despre energiile cu mult mai pătrunzătoare pe care le descătuşează muzica nuanţelor, a notelor, a cuvintelor, a ideilor. În noi nu există un trup care se hrăneşte independent de suflet. Tot ceea ce trupul a admis şi a început să transforme, trebuie să fie sublimat apoi de către suflet. O face conform demnităţii sale şi în felul său, fără îndoială. Nu se poate sustrage însă acestui contact universal, şi nici acestei trude de fiecare clipă. Se va dezvolta astfel în el, întru fericirea şi pe propria-i răspundere, capacitatea deosebită de a înţelege şi de a iubi, putere ce-i va crea o individualitate întru totul imaterială. Nu ştim defel în ce măsură, nici sub ce formă, facultăţile noastre naturale vor trece în actul final al viziunii divine. Nu ne putem însă îndoi de faptul că, ajutaţi de Dumnezeu, aici în lumea noastră, ne oferim ochii şi inima unei transfigurări finale care va face din ele organele unei puteri de adoraţie, ale unei capacităţi de slăvire deosebite pentru fiecare dintre noi.

Dumnezeu nu vrea decât sufletele, repetă care mai de care îndrumătorii vieţii spirituale. Pentru a lăsa acestor cuvinte dreapta lor valoare, să nu uităm că sufletul uman, chiar dacă filosofia îl concepe ca fiind rodul unei creaţii aparte, este inseparabil, de la originea până la împlinirea sa, de Universul în care s-a născut. În fiecare suflet Dumnezeu

iubeşte şi mântuieşte în parte Lumea întreagă, lume pe care acest suflet o reproduce la dimensiuni reduse într-un mod specific şi cu neputinţă de comunicat. Or, această reproducere redusă, această sinteză nu ne sunt date de-a gata, pe deplin desăvârşite, odată cu prima trezire a conştiinţei. Noi suntem cei care, prin activitatea noastră, trebuie să le adunăm cu destoinicie elementele risipite pretutindeni. Efortul algei ce concentrează în ţesuturile sale substanţele răspândite, în doze infime, în straturile nesfârşite ale Oceanului, tenacitatea albinei ce zămisleşte mierea din nectarul atâtor şi atâtor flori, nu sunt decât o palidă imagine a permanentei elaborări la care sunt supuse în noi toate puterile Universului, pentru a deveni spirit.

Astfel, în cursul vieţii prezente, fiecare om nu trebuie să fie doar ascultător, docil. Prin credinţa sa, el trebuie să *construiască*, începând cu zona cea mai naturală din sine, o operă, un *„opus"*, în care intră ceva din toate elementele Pământului. El *îşi face sufletul*, de-a lungul zilelor sale pământeşti; şi, în acelaşi timp, colaborează la o altă operă, la un alt *„opus"*, ce depăşeşte cu mult, supraveghindu-le însă îndeaproape, perspectivele reuşitei sale individuale: desăvârşirea lumii. Căci, înfăţişând doctrina creştină a mântuirii, nu trebuie uitat un lucru: în ansamblul său, adică în măsura în care constituie o ierarhie de suflete - ce nu apar decât în succesiune, ce nu se dezvoltă decât în colectivitate, ce nu se

vor desăvârşi decât în unitate –, Lumea, la rândul ei, suferă un fel de vastă „ontogeneză" în raport cu care devenirea fiecărui suflet, prin mijlocirea realităţilor sensibile, nu este decât un sunet accesoriu redus. Datorită eforturilor noastre individuale de spiritualizare, ea sporeşte încetul cu încetul, începând cu materia primă, transformându-se în Ierusalimul ceresc sau în Pământul cel nou.

c. Putem să alăturăm acum termenul major al silogismului de cel minor, pentru a surprinde legătura şi concluzia.

Dacă este adevărat, având în vedere Crezul nostru, că sufletele trec într-un mod atât de subtil în Hristos şi în Dumnezeu, dacă este adevărat, pornind de la constatările cele mai generale ale analizei psihologice, că sensibilul trece într-un mod atât de esenţial în zonele cele mai spirituale ale sufletelor noastre, ne vedem obligaţi să recunoaştem că *toate nu sunt decât una* în procesul care, de sus în jos, mişcă şi conduce elementele Universului. Vedem astfel mai limpede cum răsare, în Lumea noastră interioară, marele soare al lui Hristos-Rege, al lui Hristos *„amictus Mundo"*, al lui Hristos Universal. Din aproape în aproape, încetul cu încetul, totul sfârşeşte prin a se uni cu Centrul suprem *„in quo omnia constant"*. Efluviile emanate de acest

Centru nu acționează doar în zonele superioare ale lumii, acolo unde se exercită activitățile umane sub o formă evident supranaturală și lăudabilă. Pentru a mântui și a constitui aceste energii sublime, puterea Verbului întrupat iradiază până în Materie; ea coboară până în adâncul cel mai obscur al puterilor inferioare. Iar Întruparea nu se va desăvârși decât atunci când grăuntele de substanță aleasă, sădit în fiecare lucru – spiritualizat mai întâi în sufletele noastre și apoi, laolaltă cu sufletele, întru Hristos – va atinge Centrul absolut al rodirii sale. *„Quid est quod ascendit, nisi quod prius descendit, ut repleret omnia."*

Prin participarea pe care o solicită din partea noastră, Hristos se desăvârșește, își atinge plenitudinea, pornind din *fiecare* ființă creată. Sfântul Pavel este cel care ne-o spune. Ne închipuim că probabil Creația este săvârșită de mult timp. Eroare, ea continuă cu o intensitate încă și mai mare, și în zonele superioare ale Lumii. *„Omnis creatura* adhuc *ingemiscit et parturit."* Iar rolul ce ne revine este de a sluji desăvârșirii sale, chiar și prin munca cea mai umilă a mâinilor noastre. Acestea sunt, în ultimă instanță, sensul și valoarea actelor pe care le înfăptuim. În virtutea legăturii complexe dintre Materie, Suflet și Hristos, *orice am face*, readucem la Dumnezeu o fărâmă din ființa pe care el o dorește. Prin fiecare din *lucrările* noastre, contribuim, în mod fragmentar dar real, la făurirea

Pleromei, adică la împlinirea cu încă un strop a desăvârşirii lui Hristos.

4. Comuniunea prin acţiune

Fiecare dintre Lucrările noastre, prin influenţa mai mult sau mai puţin îndepărtată şi directă pe care o are asupra Lumii spirituale, contribuie la desăvârşirea lui Hristos în totalitatea sa mistică. Iată, cât de complet posibil, răspunsul la întrebarea noastră: Cum putem să-l vedem pe Dumnezeu, conform îndemnului Sfântului Pavel, în jumătatea activă a vieţii noastre? Într-adevăr, prin actul mereu actual al Întrupării, Divinul pătrunde atât de adânc energiile noastre create, încât, pentru a-l întâlni şi a-l cuprinde, nu am putea afla un mijloc mai adecvat decât propria noastră acţiune.

În primul rând, prin acţiune ader la puterea creatoare a lui Dumnezeu; coincid cu ea; devin nu doar instrumentul ei, ci prelungirea sa vie. Şi cum nu este nimic mai intim într-o fiinţă decât voinţa ei, mă confund oarecum, în inima mea, cu însăşi inima lui Dumnezeu. Acest contact este continuu, întrucât acţionez mereu; iar, în acelaşi timp, cum nu aş putea afla vreo limită în desăvârşirea credinţei mele, şi nici în pasiunea ce îmi înflăcărează intenţia, el îmi îngăduie să mă identific cu Dumnezeu din ce în ce mai strâns, mai intim.

În această comuniune, sufletul nu se odihneşte pentru a se bucura, nici nu pierde din vedere finalitatea materială a acţiunii sale. Oare nu împărtăşeşte el un efort *creator*? Voinţa de a reuşi, o anumită tandreţe arzătoare faţă de lucrarea ce se naşte fac parte integrantă din credinţa noastră de fiinţe create. Din acest moment, chiar şi sinceritatea cu care urmărim reuşita lui Dumnezeu, şi pe care i-o dorim, se dezvăluie drept un factor nou – nelimitat la rându-i – al conjuncţiei noastre depline cu Cel Atotputernic ce ne însufleţeşte. Alături de Dumnezeu în simplul exerciţiu natural al voinţei, ne unim acum cu el în iubirea comună faţă de scopul căruia îi dăm viaţă; iar minunea minunilor este faptul că, în acest scop asumat, aflăm cu încântare o prezenţă veşnic vie.

Acest lucru rezultă direct din ceea ce spuneam, puţin mai sus, despre legătura complexă dintre acţiunea naturală şi cea supranaturală în Lume. Orice sporire ce mă implică, sau ce implică lucrurile, se măsoară printr-o oarecare creştere a puterii mele de a iubi şi un anume progres în fericita stăpânire a lui Hristos asupra Universului. Munca ne apare mai ales drept un mijloc de a ne câştiga pâinea cea de toate zilele. Dar virtutea sa absolută este cu mult mai înaltă: prin ea, desăvârşim în noi temeiul unirii divine; şi tot prin ea, împlinim oarecum, în raport cu noi înşine, scopul divin al acestei uniri, şi anume Domnul Nostru Isus Hristos. Astfel, artişti,

muncitori, savanți, oricare ne-ar fi slujba omenească, dacă suntem creştini, putem să ne aplecăm asupra obiectului muncii ca înspre o cale deschisă ce duce la suprema împlinire a ființei. Într-adevăr, fără nici o exagerare în gând sau în cuvânt, ci prin simpla confruntare a celor mai adânci adevăruri ale credinței şi experienței, ajungem la această constatare: Dumnezeu este tangibil, în mod nemăsurat, în *totalitatea* acțiunii noastre. Iar miracolul acestei îndumnezeiri nu se poate compara decât cu blândețea cu care se împlineşte transformarea, fără să tulbure cu nimic (*„non minuit, sed sacravit"*...) desăvârşirea şi unitatea efortului uman.

5. Desăvârşirea creştină a efortului uman

Am amintit de temerea că raportarea la perspectivele creştine ar putea perturba în mod grav structura acțiunii umane. Căutarea şi aşteptarea Cerului nu tind oare să îndepărteze activitatea umană de ocupațiile sale firești, sau cel puțin să o priveze cu totul de interesul pentru acestea? Vedem acum în ce fel poate şi trebuie să nu se întâmple astfel. Conjuncția dintre Dumnezeu şi Lume s-a îndeplinit sub ochii noştri în domeniul acțiunii. Dumnezeu nu ne abate înainte de vreme privirea de la lucrarea pe care ne-a impus-o el însuşi, întrucât el ne este accesibil prin chiar această lucrare. El

nu absoarbe în lumina sa orbitoare sensul mărunt al scopurilor noastre pământeşti, deoarece intimitatea unirii cu el se realizează tocmai în funcţie de împlinirea pe care o urmărim chiar şi în cea mai umilă dintre lucrări. Să ne concentrăm până la capăt asupra acestui adevăr fundamental, până când el ne va deveni la fel de familiar precum perceperea reliefului sau lectura cuvintelor. În ceea ce are mai viu şi mai întrupat, Dumnezeu nu este departe de noi, dincolo de sfera sensibilă; ne aşteaptă în acţiunea de fiecare clipă, în lucrarea momentului. Într-un anume fel, el se află în vârful peniţei, al târnăcopului, al penelului şi al acului, pe piscul inimii şi al gândului meu. Doar desăvârşind până la limita lor naturală linia, lovitura ori împunsătura, voi atinge Scopul ultim spre care tinde voinţa mea adâncă. Asemenea acelor teribile energii fizice pe care Omul reuşeşte să le stăpânească atât de bine încât prin ele realizează minuni dintre cele mai complexe, enorma putere a atracţiei divine acţionează asupra plăpândelor noastre dorinţe, asupra măruntelor noastre ţeluri, fără să le frângă fragila făptură. Le însufleţeşte cu prisosinţă: ca atare, nu le tulbură, nici nu le înăbuşă. Le însufleţeşte peste putinţă: drept urmare, ea introduce, în viaţa noastră spirituală, un principiu superior de unitate, al cărui efect particular, conform punctului de vedere pe care-l adoptăm, este să sanctifice efortul uman sau să umanizeze viaţa creştină.

a. Sanctificarea efortului uman

Cred că nu exagerez afirmând că, pentru nouăzeci la sută dintre creştinii practicanți, munca rămâne un „obstacol" în calea spiritului. În ciuda bunelor intenții şi a prinosului zilnic oferit lui Dumnezeu, mulțimea credincioşilor păstrează în inconştient ideea că timpul petrecut la birou, în atelier, pe câmp sau la uzină împiedică actul proslăvirii. Fără îndoială că e imposibil să nu lucrăm. La fel de imposibil e însă să tânjeşti la viața religioasă adâncă rezervată celor ce au timp să se roage sau să predice toată ziua. În viață, câteva minute ajung pentru a le închina lui Dumnezeu. Dar se întâmplă ca momentele cele mai bune să fie absorbite sau, cel puțin, înjosite de griji materiale. Sub imperiul acestui sentiment, nenumărați catolici duc practic o existență dublă sau jenată: trebuie să-şi lepede veşmântul uman pentru a se crede creştini, şi doar creştini de un nivel inferior.

Cele spuse despre sporirea şi exigențele divine ale misticului şi universalului Hristos scot în evidență lipsa de sens a acestor impresii, cât şi legitimitatea tezei, atât de dragă Creştinismului, privind sanctificarea prin datoria obştească. Fără îndoială există, în fiecare din zilele noastre, momente cu totul nobile şi prețioase, acelea ale rugăciunii şi ale tainelor. În lipsa acestor momente de contact mai

eficiente ori mai explicite, afluxul omniprezenței divine şi vederea acesteia ar slăbi într-atât încât, fără să fie cu totul pierdut pentru Lume, cel mai avântat zel uman de care dispunem ar rămâne golit de Dumnezeu. Lăsând însă deoparte, nu fără invidie, relațiile cu Dumnezeu întâlnit, dacă pot spune astfel, „în stare pură" (adică în starea de Ființă distinctă de toate elementele acestei Lumi), de ce să ne temem că ocupația cea mai banală, cea mai absorbantă sau cea mai atrăgătoare ne obligă să ne îndepărtăm de El? Să repetăm: în virtutea Creației şi, mai mult chiar, a Întrupării, *nimic nu este profan* în această lume, pentru cel ce ştie să vadă. Dimpotrivă, totul este sacru pentru cel ce distinge, în fiecare ființă creată, fărâma aleasă, supusă atracției lui Hristos pe calea desăvârşirii. Recunoaşteți, cu ajutorul lui Dumnezeu, conexiunea, chiar şi fizică sau naturală, ce leagă munca voastră de zidirea Împărăției Cereşti, vedeți Cerul însuşi zâmbindu-vă şi înălțându-vă prin lucrările voastre; şi, părăsind Biserica pentru zgomotoasa cetate, nu veți mai avea decât sentimentul că vă cufundați în continuare în Dumnezeu. Dacă munca vi se pare plictisitoare sau epuizantă, refugiați-vă în năzuința inepuizabilă şi odihnitoare de a progresa în viața divină. Dacă vă pasionează, introduceți în gustul pentru Dumnezeu, mai bine cunoscut şi dorit sub înfățişarea lucrărilor sale, elanul spiritual pe care vi-l comunică Materia. Niciodată, în nici o împre-

jurare, „ori de mâncați, ori de beți"... să nu acceptați să faceți ceva în care să nu recunoașteți mai întâi, să nu urmați până la ultima consecință mai apoi, semnificația și valoarea constructivă întru Isus Hristos.

Aceasta nu este doar o lecție de mântuire oarecare, ci, în conformitate cu starea și vocația fiecăruia în parte, însăși calea sfințeniei. Ce înseamnă în realitate că o ființă creată este sfântă, dacă nu faptul că ea se alipește, aderă la Dumnezeu cu ce are mai puternic în sine? – și ce înseamnă că aderă la Dumnezeu cu ce are mai puternic, dacă nu faptul că îndeplinește, în Lumea organizată în jurul lui Hristos, funcția exactă, umilă sau eminentă, căreia îi este destinată prin ceea ce în ea e natural și supranatural?

Vedem în Biserică tot felul de grupuri ai căror membri se ocupă cu practicarea perfectă a cutărei sau cutărei virtuți specifice: mila, detașarea, splendoarea riturilor, misiunile, contemplația. De ce nu ar exista și oameni consacrați datoriei de a da, prin viața lor, exemplul sanctificării generale a efortului uman? – oameni al căror ideal religios comun ar fi să ofere limpezime conștientă deplină posibilităților sau exigențelor divine cuprinse în orice ocupație pământească? – într-un cuvânt, oameni care în domeniul gândirii, al artei, al industriei, al comerțului, al politicii etc. s-ar strădui să realizeze, cu spiritul sublim pe care îl implică, operele funda-

mentale ce reprezintă însuşi scheletul societăţii umane?

În jurul nostru, progresele „naturale" din care se hrăneşte sfinţenia fiecărei noi epoci sunt prea adesea abandonate fiilor veacului, adică agnosticilor şi ateilor. În mod inconştient şi involuntar, fără îndoială, aceştia contribuie la Împărăţia lui Dumnezeu şi la desăvârşirea celor aleşi: depăşind sau îndreptând intenţii curmate sau de rea credinţă, eforturile lor sunt recuperate de Acela „a cărui Energie este capabilă să-şi subordoneze totul". În realitate, nu avem însă de-a face aici decât cu cea mai puţin rodnică dintre căi, o fază provizorie în organizarea activităţilor umane. De la mâinile ce îi frământă aluatul până la cele care o sfinţesc, marea Azimă universală n-ar trebui să fie pregătită şi plămădită decât cu *adoraţie*.

Va veni timpul când Oamenii, având revelaţia strânsei legături ce cuprinde toate energiile acestei Lumi în unica lucrare a Întrupării, nu se vor putea consacra datoriilor lor fără a se ilumina de viziunea faptului că munca, oricât de măruntă, este primită şi folosită de un Centru divin al Universului!

În acel moment, într-adevăr, puţine vor mai diferi între viaţa duhovnicească şi cea lumească. Şi doar în clipa aceea lucrarea fiilor Cerului (în acelaşi timp cu aceea a fiilor Veacului) va fi atins adânca plenitudine a umanităţii sale.

b. Umanizarea efortului creştin

Marea obiecţie a epocii noastre împotriva creştinismului, adevărata cauză a neîncrederii ce împiedică influenţa Bisericii asupra unor categorii întregi ale Umanităţii, nu e legată în primul rând de greutăţile istorice sau teologice. Este bănuiala că religia noastră îi face pe credincioşi *inumani.*

„Creştinismul, cred uneori cei mai buni dintre necredincioşi, este rău sau inferior, pentru că nu-i călăuzeşte pe adepţii săi dincolo de Umanitate, ci în afara ei, alături de ea. Îi izolează, în loc să-i integreze în colectivitate. Îi face indiferenţi, în loc să-i implice în datoriile obşteşti. Ca atare, nu îi înflăcărează, ci îi vlăguieşte şi îi falsifică. Nu o recunosc de altfel ei înşişi? Când, din întâmplare, unul dintre preoţii lor se consacră cercetărilor aşa-zis profane, el are grijă să reamintească adesea că nu se pretează acestor ocupaţii secundare decât pentru a răspunde unei mode sau unei iluzii, pentru a arăta că creştinii nu sunt cei mai reduşi dintre oameni. În realitate, când un catolic lucrează cu noi avem mereu impresia că o face fără să se implice, din pură condescendenţă. El doar pare să fie interesat. De fapt însă, datorită religiei sale, el nu crede în efortul uman. Inima lui nu mai e cu noi. Creştinismul creează dezertori şi semeni falşi: este tocmai ceea ce nu-i putem ierta."

Am introdus această obiecție, fatală dacă ar fi adevărată în gura unui necredincios. Dar nu există ea oare, ici şi colo, în sufletele celor mai credincioşi? Simțind un anume obstacol de gheață ce-l desparte de semenii săi necredincioşi, cărui creştin nu i s-a întâmplat să se întrebe cu neliniște dacă nu merge cumva pe o cale greşită, dacă nu a pierdut de fapt sensul marelui şuvoi uman?

Ei bine, fără să negăm că (mai degrabă prin cuvintele decât prin actele lor) cutare sau cutare creştini favorizează reproşul ce li se aduce, de a fi dacă nu „duşmanii", cel puțin „vlăguiții" genului uman, putem afirma, după cele spuse mai sus despre valoarea supranaturală a efortului pământesc, că această atitudine se leagă la ei de o înțelegere trunchiată, şi în nici un caz de o anumită desăvârşire a religiei.

Noi, dezertori? Noi, sceptici în ceea ce priveşte viitorul Lumii sensibile? Noi, dezgustați de munca umană? Ce puțin ne cunoaşteți... Ne bănuiți că nu participăm la neliniştile şi la speranțele voastre, la entuziasmul vostru de a pătrunde misterele şi de a cuceri energiile pământeşti. „Astfel de trăiri, spuneți voi, nu pot fi împărtăşite decât de cei ce luptă împreună pentru existență: or, voi, creştinii, afirmați că sunteți deja mântuiți". Ca şi cum, pentru noi, la fel de mult dacă nu chiar mai mult decât pentru voi, nu ar fi o problemă de viață şi de moarte ca Pământul să rodească, până şi în energiile sale

cele mai naturale! Pentru voi (şi tocmai în această privinţă nu sunteţi încă destul de umani, nu mergeţi *până la capătul* umanităţii voastre) nu există decât succesul sau eşecul unei realităţi care, chiar dacă este concepută în aspectul ei supra-uman, rămâne vagă şi precară. Pentru noi, este vorba, în adevăratul sens, de însăşi desăvârşirea biruinţei lui Dumnezeu. Sunt de acord cu un lucru nespus de decepţionant: faptul că, prea puţin conştienţi de responsabilităţile „divine" ale vieţii lor, mulţi creştini trăiesc precum ceilalţi oameni, cu jumătăţi de măsură, fără să cunoască impulsul sau extazul Împărăţiei lui Dumnezeu prezente în toate domeniile umane. Nu criticaţi însă în acest caz decât slăbiciunea noastră. În numele credinţei, avem dreptul şi datoria de a ne interesa îndeaproape de lucrurile Pământului. Ca şi voi, şi chiar mai bine decât voi (deoarece, dintre noi doi, doar eu pot prelungi la infinit orizonturile efortului, conform cerinţelor voinţei mele actuale), vreau să mă consacru trup şi suflet sfintei misiuni a Căutării. Să examinăm toate obstacolele. Să încercăm toate căile. Să ne adâncim privirea în toate hăurile. *Nihil intentatum*... Dumnezeu vrea să fie aşa, el care a vrut să aibă nevoie de voinţa noastră. – Sunteţi om? „*Plus et ego*".

„*Plus et ego.*" Să nu ne îndoim de acest lucru. În prezent, când într-o Umanitate în pragul maturizării se trezeşte în mod legitim conştiinţa puterii şi a posibilităţilor sale, una din primele datorii apo-

logetice ale creştinului este de a arăta, prin logica opțiunilor sale religioase şi, mai mult, prin logica acțiunii sale, că Dumnezeul întrupat nu a venit pentru a slăbi în noi magnifica responsabilitate, nici splendida ambiție de *a ne face pe noi înşine*. O dată în plus: *„Non minuit, sed sacravit"*. Creştinismul nu este cum ni-l reprezentăm sau îl practicăm uneori, o sarcină suplimentară de practici şi de obligații ce împovărează, ce se adaugă greutății oricum mari, sau înmulțeşte legăturile deja atât de paralizante ale vieții sociale. În adevărul său, el este un suflet puternic ce oferă semnificație şi farmec, o nebănuită uşurință pentru tot ceea ce facem. El ne călăuzeşte, fără îndoială, către piscuri încă neatinse. Poteca ce duce într-acolo este însă atât de legată de aceea pe care urcăm deja în mod firesc, încât nimic nu este mai absolut uman în creştin (ceea ce rămâne de văzut) decât însăşi dezlegarea sa.

6. Dezlegarea prin acțiune

Tot ceea ce am spus despre îndumnezeirea *intrinsecă* a efortului uman nu pare să fie pus sub semnul îndoielii de către creştini, întrucât, pentru a o stabili, ne-am mărginit să abordăm, în toată rigoarea lor, şi să le confruntăm între ele, adevăruri teoretice sau practice recunoscute de toți.

Totuşi, anumiţi cititori, fără să găsească vreun viciu anume în raţionamentul nostru, se vor simţi poate uşor derutaţi sau neliniştiţi în faţa unui ideal creştin ce acordă un loc atât de important preocupării legate de devenirea umană şi de îndreptările vieţii pe pământ. Să nu se uite că n-am parcurs încă decât jumătate din drumul ce duce la muntele Transfigurării. Nu ne-am ocupat până acum decât de partea activă a vieţii noastre. În cele ce vor urma, adică în capitolul despre pasivităţi şi diminuări, vom vedea deschizându-se şi mai mult braţele proteguitoare ale Crucii. Să observăm deocamdată un aspect. În atitudinea atât de optimistă, atât de cuprinzătoare, ale cărei trăsături le-am schiţat mai sus, se ascunde o adevărată şi adâncă renunţare. Cel care se implică în datoria umană conform exigenţei creştine, chiar dacă în aparenţă pare să fie absorbit de grijile pământeşti, este până în adâncul său întru totul dezlegat.

În sine, prin natura sa, munca este un factor multiplu de dezlegare pentru toţi cei ce i se dedică firesc, cu abnegaţie. Mai întâi, ea implică efortul, izbânda asupra inerţiei. Oricât de interesantă şi de spirituală ar fi (cu cât este mai spirituală, s-ar putea spune), munca este o creaţie chinuitoare. Omul nu scapă de teribila caznă a datoriei monotone şi banale decât pentru a face faţă neliniştilor şi tensiunii lăuntrice a „creaţiei". A crea, sau a organiza energie materială, adevăr ori frumuseţe, înseamnă o

suferință lăuntrică ce îl îndepărtează pe cel ce se încumetă la aceasta de viața tihnită și retrasă în care zace de fapt viciul egoismului și al legării. Pentru a fi un bun truditor al Pământului, omul nu trebuie doar să-și părăsească o singură dată liniștea și tihna, ci să știe să-și abandoneze fără încetare, întru depășirea lor, formele primare ale îndeletnicirii sale, ale artei și ale gândurilor sale. A te opri din drum pentru a te bucura sau pentru a poseda ar reprezenta un păcat săvârșit împotriva acțiunii. Trebuie mereu să te depășești, să te desprinzi din tine însuți, să lași în fiecare clipă în urma ta încercările cele mai dragi. Or, urmând această cale, ce nu este atât de diferită pe cât pare la prima vedere de calea regală a Crucii, dezlegarea nu constă doar în permanenta înlocuire a unui țel printr-altul de același ordin, așa cum, pe un drum întins, kilometrii urmează altor kilometri. În virtutea unei admirabile forțe ascensionale sădite în lucruri (o vom analiza mai în amănunt atunci când vom vorbi despre „puterea spirituală a Materiei"), fiece realitate atinsă și depășită ne ajută să ajungem la urmărirea și descoperirea unui ideal spiritual din ce în ce mai înalt. Pentru cel ce își întinde cum trebuie pânzele în vântul Pământului, un suflu vădit îndeamnă întotdeauna spre larg. Cu cât un om dorește și făptuiește mai nobil, cu atât el tânjește mai mult după țeluri mai înalte, sublime. Familia, țara, răsplata faptei sale nu îl mai pot mulțumi. Are

nevoie să creeze structuri generale, să deschidă drumuri noi, să susțină Cauze, să descopere Adevăruri, să hrănească şi să apere un Ideal. Astfel, încetul cu încetul, truditorul Pământului nu îşi mai aparține. Puțin câte puțin, marea suflare a Universului, strecurată în el prin fisura unei fapte mărunte, dar devotate, îl umple, îl înalță, îl ia cu sine.

În cazul creştinului, dacă ştie să-şi folosească resursele credinței, aceste efecte ating paroxismul şi încununarea. Am văzut-o de altfel: din punctul de vedere al realității, al exactității, al splendorii scopului final spre care trebuie să năzuim prin cea mai măruntă dintre faptele noastre, noi, ucenicii lui Hristos, suntem cei mai fericiți dintre Oameni. Creştinul îşi recunoaşte menirea de a îndumnezei Lumea întru Isus Hristos. Ca atare, la el procesul natural ce poartă acțiunea umană din ideal în ideal, către scopuri din ce în ce mai consistente şi universale, ajunge, prin intermediul Revelației, la absoluta sa împlinire. Drept urmare, la el dezlegarea prin acțiune trebuie să-şi obțină eficacitatea maximă.

Ceea ce este întru totul adevărat. Aşa cum l-am înțeles în aceste pagini, creştinul este cel mai legat şi, în acelaşi timp, cel mai dezlegat dintre oameni. Convins, mai mult decât orice ființă „lumească", de valoarea şi de fascinația de nepătruns ascunse în cea mai măruntă dintre realizările pământeşti, el este încredințat totodată, la fel de bine

ca oricare dintre pustnici, de lipsa de sens a oricărui succes, dacă acesta este văzut doar ca un simplu avantaj individual (sau chiar şi universal) în afara lui Dumnezeu. Doar pe Dumnezeu îl urmează prin mijlocirea realităţii lucrurilor create. Pentru el, interesul se află într-adevăr *în* lucruri, dar în absolută dependenţă faţă de prezenţa lui Dumnezeu în ele. Lumina cerească devine sensibilă şi accesibilă pentru el în cristalul fiinţelor; el nu vrea însă decât lumina; şi dacă lumina se stinge, pentru că obiectivul este mişcat, depăşit sau se mişcă el însuşi, în ochii săi cea mai preţioasă substanţă se transformă în cenuşă. Astfel, până în adâncul său şi în împlinirile cele mai personale pe care le are în vedere, nu pe el însuşi se caută, ci pe Cel mai Presus de el, căruia i se ştie destinat. Într-adevăr, în propriii săi ochi, el nu mai contează pentru sine; nu mai există; s-a uitat şi s-a pierdut în însuşi efortul ce îl desăvârşeşte. Nu atomul e cel care trăieşte, ci Universul din el.

Nu numai că l-a întâlnit pe Dumnezeu în câmpul întins al activităţilor sensibile; ci, în cursul primei etape a devenirii sale spirituale, Mediul Divin pe care îl descoperă îi absoarbe energiile pe măsură ce acestea îşi dobândesc treptat individualitatea.

PARTEA A DOUA

Îndumnezeirea pasivităților

În măsura în care, prin sporirea energiilor sale, Omul ajunge să descopere nivelurile din ce în ce mai cuprinzătoare şi înalte ale acţiunii sale, el tinde în acelaşi timp să fie dominat de obiectivul cuceririlor sale; şi, precum în lupta lui Iacob cu Îngerul, el sfârşeşte prin a adora pe cel împotriva căruia luptă. Măreţia pe care a dezvăluit-o şi a dezlănţuit-o îl subjugă. Şi atunci, prin însăşi natura sa elementară, ajunge să recunoască faptul că, în actul absolut ce trebuie să-l integreze Totului, cei doi termeni ai Unirii sunt cu totul inegali. El, cel mai firav, are de primit mai mult decât de dat. Se trezeşte cuprins de cel pe care credea că-l cuprinde.

Fiind de drept primul şi cel mai uman dintre Oameni, Creştinul este supus, mai mult decât oricine, acestei inversări psihologice care preschimbă pe nesimţite, la orice fiinţă creată dotată cu inteligenţă, bucuria de a acţiona în dorinţă de a suporta, entuziasmul de a te zămisli pe tine însuţi în pasiunea de a te stinge în altul. După ce a fost sensibil în primul rând la atracţia pe care o degaja unirea cu Dumnezeu prin acţiune, începe să conceapă şi să dorească o manifestare complementară, o etapă ulterioară a comuniunii sale: aceea în care ar deveni mai puţin prin el însuşi, cât mai degrabă s-ar pierde în Dumnezeu.

Nu trebuie să caute prea departe posibilitățile şi realizarea acestei desăvârşiri prin dăruire. Ele îi sunt prezente în fiece clipă, îl asediază, am putea spune, prin întreaga cuprindere şi adâncime a constrângerilor nenumărate ce fac din noi în primul rând supuşi şi nu stăpâni ai Universului.

A sosit momentul să examinăm diversitatea, natura şi îndumnezeirea posibilă a pasivităților noastre.

1. Cuprinderea, adâncimea şi formele diverse ale pasivităților umane

La începutul acestui studiu am amintit faptul că pasivitățile reprezintă o jumătate din existența umană. Ceea ce înseamnă, pur şi simplu, că ceea ce, în noi, nu e săvârşit este, prin definiție, pătimit. Afirmație ce nu surprinde însă proporțiile în care acțiunea şi pătimirea îşi împart forul nostru interior. De fapt, cele două părți, activă şi pasivă, ale vieții noastre sunt cu totul inegale. În ochii noştri, cea dintâi ocupă primul loc, deoarece ni se pare mai plăcută şi mai uşor de sesizat. În realitatea lucrurilor însă, cea de-a doua este, fără doar şi poate, cea mai cuprinzătoare şi mai adâncă.

În primul rând, pasivitățile însoțesc fără încetare acțiunile conştiente în calitate de reacțiuni ce ne conduc, ne susțin sau ne contracarează eforturi-

le. Or, încă prin acest prim aspect, ele dublează într-un mod necesar şi exact zona activităţii noastre. – Dar zona lor de influenţă se întinde cu mult dincolo de aceste limite restrânse. Cu puţină atenţie, într-adevăr, băgăm de seamă cu o oarecare spaimă că nu ne înălţăm la nivelul reflecţiei şi al libertăţii decât prin scânteia pâlpâitoare din adâncul nostru. Ne cunoaştem şi ne călăuzim paşii urmărind o dâră de lumină neaşteptat de firavă. Dincolo de ea se întinde o noapte de nepătruns şi totuşi încărcată de prezenţe – noaptea tuturor celor ce sunt în noi şi în jurul nostru, în absenţa şi în pofida noastră. În bezna aceasta, la fel de întinsă, de fertilă, de tulbure şi de complexă precum trecutul şi prezentul Universului, noi nu suntem inactivi; reacţionăm, întrucât pătimim. Reacţia aceasta însă, ce se produce independent de noi printr-o prelungire necunoscută a fiinţei, face şi ea parte, omeneşte vorbind, din pasivităţile noastre. Într-adevăr, începând cu un anumit punct, totul este întunecat şi totuşi plin de fiinţele care ne înconjoară. Este tocmai bezna, încărcată de promisiuni şi de primejdii, pe care creştinul va trebui să o ilumineze şi să o însufleţească prin Prezenţa Divină.

Împrejmuită de energiile confuze ce populează această noapte însufleţită, simpla noastră apariţie determină în mod nemijlocit formarea a două grupuri ce intră în legătură cu noi şi cer să fie tratate în moduri cu totul diferite. Pe de-o parte, forţele pri-

eteneşti şi favorabile care ne susţin efortul şi ne călăuzesc spre succes: sunt „pasivităţile sporitoare". Pe de altă parte, forţele potrivnice întreţesute în mod grosolan cu năzuinţele noastre, care ne îngreunează sau ne abat calea înspre fiinţarea sporită, reducându-ne capacităţile de dezvoltare, reale sau aparente, sunt „pasivităţile diminuante".

Să le abordăm pe ambele, pe rând; şi să le privim drept în faţă până ce, în adâncul ochilor lor seducători, inexpresivi sau duşmănoşi, vom vedea aprinzându-se binecuvântata privire a lui Dumnezeu.

2. Pasivităţile sporitoare şi cele două Mâini ale lui Dumnezeu

Ni se pare atât de firesc să evoluăm, încât de obicei nu ne gândim să distingem în această acţiune energiile ce o hrănesc, ori circumstanţele ce îi favorizează reuşita. Şi totuşi, *„quid habes quod non accepisti?"* (ai ceva pe care să nu îl fi avut dinainte?)[1]. În aceeaşi măsură în care ne supunem Morţii, sau poate chiar într-o măsură mai mare, ne supunem Vieţii.

Să pătrundem în adâncul nostru cel mai intim. Să dăm târcoale fiinţei noastre. Să încercăm cu

[1] 1 *Cor.* 4, 7: „Şi ce ai, pe care să nu-l fi primit?" (*N.tr.*).

răbdare să percepem oceanul de forțe apăsătoare în care evoluția noastră pare cufundată. Este un exercițiu binefăcător: adâncimea şi universalitatea dependenței generează intimitatea cuprinzătoare a Comuniunii.

...Drept urmare, poate pentru prima dată în viața mea (eu, care se presupune că meditez în fiecare zi!), mi-am luat lampa şi părăsind câmpul, luminos în aparență, al ocupațiilor şi legăturilor mele zilnice, am coborât în adâncul meu cel mai intim, în abisul din care simt nelămurit că emană puterea mea de acțiune. Or, pe măsură ce mă îndepărtam de evidențele convenționale ce poleiesc viața socială, îmi dădeam seama că îmi scăpam mie însumi. Cu fiecare treaptă coborâtă, un alt personaj se arăta în mine, al cărui nume mi se refuza şi care nu mă mai asculta. Şi când a trebuit să pun capăt explorării, nemaiavând drum pe care să păşesc, la picioarele mele se căsca un abis fără fund din care ieşea, venind de cine ştie unde, şuvoiul pe care mă încumet să-l numesc viața *mea*.

Ce ştiință va putea revela vreodată Omului originea, natura, modul în care acționează puterea conştientă a voinței şi a iubirii ce îi defineşte viața? Fără îndoială că nu efortul nostru, sau al cuiva din preajmă, a iscat acest şuvoi. După cum nici preocuparea noastră, sau a vreunui apropiat, nu-i intuieşte secarea, nu-i înlesneşte clocotul. Putem reconstitui cu aproximație de-a lungul generațiilor, din

aproape în aproape, cursul şuvoiului ce ne pătrunde. Putem, de asemenea, cu ajutorul anumitor metode sau stimulente, fizice ori morale, să adaptăm sau să lărgim gura prin care se varsă în noi. Dar nici geografia, nici artificiile de metodă nu ne ajută să primim, în gând sau în faptă, izvoarele Vieţii. Mă dobândesc într-o măsură mult mai mare decât mă creez. Omul, spune *Scriptura*, nu-şi poate înălţa cu nici o palmă statura. Cu atât mai puţin ar putea să-şi sporească, fie şi cu un deget, puterea de a iubi, sau să mărească în vreun fel ritmul fundamental ce îi măsoară devenirea spiritului şi a sufletului. Fără putinţă de tăgadă, viaţa adâncă, viaţa ce izvorăşte, ce se iveşte, ne scapă întru totul.

Atunci, uluit de descoperirea mea, am vrut să ies din nou la lumină, să uit de taina neliniştitoare din preajma lucrurilor familiare, să-mi reîncep viaţa de suprafaţă, fără să sondez cu imprudenţă abisurile. Dar iată că, dincolo de manifestarea zbuciumului omenesc, ochii mei preveniţi au văzut reapărând Necunoscutul de care voiam să scap. De data aceasta, nu se mai retrăgea în adâncul unui abis: se ascundea în mulţimea de întâmplări întreţesute în pânza Universului şi în cea a firavei mele individualităţi. Era însă, cu toate acestea, acelaşi mister: l-am recunoscut. Cugetul nostru se tulbură când încercăm să măsurăm adâncimea Lumii de sub noi. Se clatină şi atunci când căutăm să socotim împrejurările favorabile la a căror întreţiere se

consumă, clipă de clipă, actul conservării şi al împlinirii celei mai mărunte dintre făpturile vii. În urma conştiinţei că sunt un altul, şi anume unul mai presus de mine, un al doilea lucru m-a tulburat profund: suprema improbabilitate, formidabila imposibilitate de a mă afla, ca existent, în sânul unei Lumi împlinite.

În acel moment, după cum i se va întâmpla fără îndoială oricui care va trece prin aceeaşi experienţă lăuntrică, am simţit abătându-se asupra mea disperarea esenţială a atomului pierdut în Univers, disperarea ce năruie zilnic voinţele omeneşti sub povara copleşitoare a vieţii şi a astrelor. Iar dacă un lucru m-a izbăvit, este faptul de a fi auzit glasul evanghelic, întărit de biruinţa dumnezeiască, spunându-mi din adâncul nopţii: *„Ego sum, noli timere"* („Eu sunt; nu vă temeţi!")[1].

Da, Doamne, cred: şi voi crede cu atât mai bucuros cu cât nu e vorba doar de pacea mea, ci de propria-mi desăvârşire: Tu eşti izvorul avântului şi sensul imboldului a căror împlinire am urmărit-o sau am înlesnit-o în cursul întregii mele vieţi. Tot Tu eşti cel care însufleţeşti pentru mine, prin prezenţa Ta în toate (mult mai bine decât o face spiritul meu ce insuflă viaţă Materiei), nenumăratele influenţe a căror ţintă sunt neîncetat. În Viaţa ce izvorăşte în mine, precum şi în Materia ce mă susţine,

[1] *Marcu* 6; 50; *Ioan* 6; 20. (*N.tr.*)

aflu mai mult decât darurile Tale: pe Tine însuți te întâlnesc, pe Tine din a cărui Ființă mă împărtășesc și care, la rându-ți, mă plămădești. Într-adevăr, în zămislirea și în modelarea inițială a forței mele vitale, în jocul de-a pururi prielnic al cauzelor secunde, ating, pe cât de aproape îmi este cu putință, cele două fețe ale actului tău creator; întâlnesc și sărut minunatele tale mâini: pe aceea care coboară atât de adânc în noi încât se confundă cu izvorul Vieții, și pe aceea care cuprinde atât de mult încât, la cea mai mică atingere a sa, toate pârghiile Universului se supun aceleiași armonii. Prin chiar natura lor, toate aceste pasivități benefice care sunt pentru mine voința de a fi, năzuința de a fi într-un fel sau altul și împrejurarea de a mă împlini după propria-mi dorință, sunt pline de prezența ta, prezență ce mi se va înfățișa în curând mai lămurit, ca fiind însăși energia constitutivă a Trupului mistic. Pentru a mă contopi cu tine în ele, într-o adâncă și totală comuniune (Împărtășire la izvoarele Vieții), nu trebuie decât să te recunosc și să îți cer să fii acolo din ce în ce mai mult.

Tu, a cărui chemare preîntâmpină cel dintâi gest al nostru, dăruiește-mi, Doamne, dorința de a dori ființa, pentru ca, prin acest dumnezeiesc nesaț pe care-l vei fi stârnit în mine, să mă pot oferi dezlănțuitelor stihii. Sfântul dor de ființă, acest prim punct de sprijin, această energie primordială, nu mi-o seca: *„Spiritu principali confirma me"*. Tu, a că-

rui înțelepciune iubitoare mă plămădește din toate energiile și întâmplările Pământului, îngăduie-mi să schițez un gest pe deplin eficient abia în fața forțelor negării și ale morții; după ce am dorit, fă-mă să cred, să cred cu ardoare, să cred în Prezența ta activă pe chipul tuturor celor ce sunt.

Datorită ție, așteptarea și credința sunt deja pline de virtute lucrătoare. Cum să procedez însă pentru a-ți aduce mărturie, și mie dovadă, printr-un efort exterior, că nu sunt dintre cei care spun doar din vârful buzelor: „Doamne, Doamne!". Voi participa la îndatoritoarea ta făptuire și o voi face îndoit. Adâncii tale forțe creatoare, mai întâi, care îmi poruncește să fiu, îi voi răspunde prin grija de a nu-mi înăbuși, abate sau risipi nicicând puterea de a iubi și de a făptui. Providenței tale învăluitoare, mai apoi, care îmi arată în fiece clipă, în derularea evenimentelor zilei, pasul pe care urmează să-l fac, treapta pe care o am de urcat, ei mă voi consacra prin grija de a nu scăpa nici o ocazie de-a mă înălța „înspre spirit".

Fiecare din viețile noastre este oarecum împletită din aceste două fire: firul devenirii lăuntrice, din care se formează treptat ideile, sentimentele, atitudinile umane și mistice; și firul împlinirii exterioare, ce ne poartă, clipă de clipă, în punctul precis în care converg, pentru a produce asupra noastră efectul așteptat de Dumnezeu, ansamblul forțelor Universului.

Doamne, ca să mă găseşti oricând aşa cum mă doreşti, acolo unde mă aştepţi, altfel spus ca să mă cuprinzi cu totul, în ceea ce sunt în lăuntrul şi în afara mea, ajută-mă să nu desfac nicicând firul împletit al vieţii mele.

3. *Pasivităţile diminuante*[1]

A adera la Dumnezeul ascuns în energiile interioare şi exterioare ce ne însufleţesc fiinţa şi o susţin în devenirea ei, înseamnă în cele din urmă a te deschide şi a te lăsa în voia tuturor vânturilor firii. Răspundem, „împărtăşindu-ne" pasivităţilor sporitoare prin credinţa noastră în acţiune. Astfel, cu ajutorul dorinţei de a-l pătimi pe Dumnezeu, ne regăsim în plăcuta datorie a propriei împliniri.

---

[1] Dacă, ocupându-ne aici de Rău, nu vorbim mai explicit despre Păcat, o facem pentru că, obiectivul acestor pagini fiind doar de a arăta în ce fel tot ceea ce este poate să-l ajute pe credincios să se unească cu Dumnezeu, nu trebuie să ne ocupăm nemijlocit de ceea ce înseamnă un act rău, adică un gest pozitiv de dezbinare. Păcatul nu ne interesează aici decât prin vlăguirile şi abaterile pe care le generează greşelile noastre personale (chiar dacă sunt regretate) sau prin necazurile şi neînţelegerile pe care le creează greşelile altora. Or, din acest punct de vedere, el ne face să suferim, pretându-se transformării la fel ca oricare suferinţă. Iată de ce, fără a le distinge în vreun fel, cuprindem atât Răul fizic cât şi Răul moral în acelaşi capitol al pasivităţilor diminuante. (*N.a.*)

A venit timpul să pătrundem în partea absolut negativă a existenței noastre, aceea în care, oricât de departe ar scruta, privirea nu mai discerne în ceea ce ni se întâmplă nici o soluție fericită, nici un deznodământ consistent. Ni se pare ușor de înțeles că Dumnezeu poate fi cuprins în și prin viață. Însă Dumnezeu poate să se afle de asemenea în și prin moarte? Iată ce ne tulbură. Și totuși, este tocmai ceea ce trebuie să recunoaștem, printr-o vedere normală și reală, cu riscul de a rămâne orbi, ceea ce constituie datul creștin definitoriu al orizontului creștin, - și cu riscul de a ne sustrage contactului divin printr-una din întruchipările cele mai cuprinzătoare și mai primitoare ale vieții noastre.

Forțele diminuante sunt adevăratele noastre pasivități. Numărul lor este imens, cu forme dintre cele mai variate, cu o influență perpetuă. Pentru a ne preciza ideile și a ne călăuzi gândurile, le vom împărți în două categorii ce corespund celor două forme deja menționate, ale forțelor sporitoare: diminuările de *origine internă* și diminuările de *origine externă*.

Pasivitățile diminuante externe reprezintă perspectivele noastre nefaste. Să ne urmărim în gând cursul vieții: le vom vedea apărând de pretutindeni. Iată bariera ce oprește sau zidul ce mărginește. Iată piatra de care ne poticnim sau obstacolul ce ne curmă drumul. Iată microbul ce ucide trupul sau cuvântul neobservat ce infectează spiritul. In-

cidente sau accidente, de diferite grade, de toate felurile, câte amestecuri dureroase (greutăți, șocuri, amputări, morți...) între Lumea „celorlalte" lucruri și Lumea ce iradiază din noi! Și totuși, atunci când grindina, focul, hoții i-au răpit lui Iov toate bogățiile și familia, Satan a putut să-i spună lui Dumnezeu: „Cojoc pentru cojoc! Că tot ce are omul dă pentru viața lui. Dar ia întinde-Ți mâna și atinge-Te de osul și de carnea lui! Să vedem dacă nu Te va blestema în față!"[1] Într-un sens, nu este mare lucru că toate câte ne înconjoară ni se iau, deoarece ne putem închipui că ne vor fi înapoiate. Înfricoșător însă este să părăsim noi înșine lucrurile, printr-un fel de închircire lăuntrică ireversibilă.

Din punctul de vedere al omului, pasivitățile diminuante interne constituie reziduul cel mai obscur și cel mai nefolositor al vieții noastre. Unele dintre ele ne-au pândit și ne-au marcat încă din naștere: defecte naturale, infirmități fizice, intelectuale sau morale, datorită cărora orizontul activității noastre, al satisfacțiilor și viziunilor noastre s-a văzut mărginit fără cruțare pe tot parcursul vieții. Altele ne-au așteptat mai târziu, violente precum un accident, perfide precum o boală. Într-o bună zi, am fost sau vom fi cu toții conștienți că unul dintre aceste procese distructive a pătruns în miezul vieții noastre. Uneori, se răzvrătesc sau se alte-

[1] *Cartea lui Iov* 2; 4-5 (*N.tr.*)

rează celulele corpului. Alteori, înseşi elementele personalităţii noastre par să se dezbine ori să rupă zăgazurile. Şi atunci asistăm neputincioşi la prăbuşiri, la răzvrătiri, la tiranii lăuntrice, tocmai acolo unde nici o înrâurire binefăcătoare nu ne poate veni în ajutor. Chiar dacă reuşim să evităm, într-o măsură mai mare sau mai mică, formele grave ale acestor invazii ce vin din adâncul nostru să nimicească fără împotrivire energia, lumina sau iubirea ce ne hrănesc viaţa, tot nu putem scăpa de o înceată dar esenţială degradare: vârsta, bătrâneţea care, de la o clipă la alta, ne fac să ne părăsim, conducându-ne spre final. Durată ce întârzie dreptul de stăpânire asupra unui bun, durată ce ne smulge din bucuria de a-l poseda, durată ce ne preschimbă pe toţi în condamnaţi la moarte – formidabilă pasivitate această curgere a duratei...

În moarte, ca într-un ocean, se varsă neprevăzutele sau treptatele noastre slăbiciuni. Moartea este rezumatul şi termenul final al tuturor diminuărilor noastre: ea este *răul* – rău pur şi simplu fizic, întrucât ea provine organic din diversitatea materială în care suntem cufundaţi, dar şi rău moral în aceeaşi măsură, deoarece această diversitate pulverizată, izvor de contraste şi de pervertiri, este generată în societate sau în noi înşine de inadecvata folosire a libertăţii.

Să transcendem Moartea, căci dincolo de ea îl vom descoperi pe Dumnezeu. Şi în aceeaşi clipă,

fără scăpare, Divinul va pătrunde în miezul adâncului nostru, în cel din urmă ungher încă neluminat.

Aici, ca şi în cazul „îndumnezeirii" activităţii noastre umane, vom găsi credinţa creştină indubitabilă în afirmaţiile şi în practica sa. Hristos a învins Moartea, nu doar prin înăbuşirea răului din ea, ci şi prin răsucirea ghimpelui său. Datorită Învierii, nimic nu mai poate ucide neapărat, ci totul este capabil să devină, pentru viaţa noastră, atingerea binecuvântată a mâinilor divine, influenţa sfântă a Voinţei lui Dumnezeu. În orice clipă, oricât de coruptă de greşeli ori disperată din cauza împrejurărilor ne-ar fi starea, putem, printr-o totală restaurare, să îndreptăm Lumea din jurul nostru şi să ne reînnodăm cu trăinicie viaţa. *„Diligentibus Deum omnia convertuntur in bonum."* Acesta este actul care domină orice explicaţie ori discuţie.

Şi aici însă, ca şi în cazul conservării valorii efortului uman, spiritul nostru vrea să-şi justifice speranţele, pentru a li se oferi mai deplin.

„Quomodo fiet istud?" Cercetarea aceasta este cu atât mai necesară cu cât atitudinea creştină în faţa Răului oferă prilejul unor desconsiderări greu de ocolit. Falsa interpretare a resemnării creştine este, împreună cu falsa idee a dezlegării creştine, principala cauză a antipatiilor ce îi determină pe mulţi necredincioşi să urască atât de sincer Evanghelia.

Să ne întrebăm în ce fel, şi în ce condiţii, morţile noastre aparente, adică deşeurile existenţei noastre, pot fi integrate în lucrarea de întemeiere, în jurul nostru, a Împărăţiei Mediului Divin. Pentru a răspunde, ne va fi de folos să distingem prin cugetare două faze, două verigi în procesul ce duce la transfigurarea slăbiciunilor noastre. Cea dintâi verigă este aceea a luptei împotriva răului. A doua este aceea a înfrângerii şi a transfigurării sale.

a. Lupta, alături de Dumnezeu, împotriva Răului

Când creştinul suferă, el spune: „M-a pedepsit Dumnezeu". Cuvântul acesta este perfect adevărat. El rezumă însă, în simplitatea lui, un şir complex de operaţii; doar la capătul lor are dreptul de a fi rostit. Dacă încercăm să distingem, pe parcursul întâlnirilor noastre cu Răul, ceea ce scolasticii numesc „accidentele naturii", mai întâi trebuie să spunem, dimpotrivă: „Dumnezeu doreşte să mă elibereze de această slăbiciune, Dumnezeu vrea să-l ajut să îndepărteze de buzele mele această cupă". A lupta împotriva Răului, a reduce Răul ce ne ameninţă (chiar şi pe cel pur fizic) la minimum, acesta este fără nici o îndoială cel dintâi gest al Tatălui din ceruri; altfel, ne-ar fi peste putinţă să-l concepem şi cu atât mai puţin să-l iubim.

Este, de altfel, o viziune exactă – şi o viziune strict evanghelică – a lucrurilor, să-ţi imaginezi că, în cursul timpului, Providenţa se ocupă de alinarea durerilor Lumii şi de pansarea rănilor ei. De-a lungul veacurilor, potrivit ritmului general al devenirii, Dumnezeu este cel care, într-adevăr, îi îmboldeşte pe marii binefăcători şi vindecători. Tot el este cel care dă viaţă, chiar şi în cazul celor mai necredincioşi, căutării a tot ceea ce alină şi vindecă. Oare oamenii nu recunosc ei înşişi, instinctiv, această Prezenţă divină, tocmai ei, a căror duşmănie se stinge şi a căror împotrivire se topeşte la picioarele celor ce le izbăvesc trupul şi sufletul? Fără nici o îndoială. La cea dintâi manifestare a slăbiciunilor, nu l-am putea afla pe Dumnezeu în alt fel decât detestând cele ce se abat asupra noastră şi făcând tot ce ne stă în putinţă pentru a ne sustrage lor. În acel moment, cu cât vom respinge mai cu tărie suferinţa din sufletul şi din trupul nostru[1], cu atât vom pătrunde mai adânc în inima şi în lucrarea lui Dumnezeu.

---

[1] Fără a ne revolta şi a ne mâhni, bineînţeles, ci pătrunşi de *dispoziţia prevestitoare* a primirii şi a resemnării din urmă. Este desigur greu să distingem cele două „accidente ale naturii" fără să le deformăm oarecum în cursul descrierii. Să observăm însă faptul că necesitatea acestui stadiu iniţial al rezistenţei faţă de Rău este evidentă, admisă fiind de toţi. Eşecul ce urmează inactivităţii, boala de care ne molipsim dintr-o imprudenţă nejustificată etc. nu ar putea fi interpretate de nimeni ca reprezentând, *nemijlocit*, Voinţa lui Dumnezeu (*N.a.*).

b. Înfrângerea noastră aparentă şi transfigurarea sa

Cu Dumnezeu alături de noi, suntem siguri că ne mântuim sufletul. Ştim însă prea bine că nimic nu ne garantează mereu evitarea suferinţelor, nici chiar anumite eşecuri lăuntrice datorită cărora ne putem imagina că ne-am ratat viaţa. Cu toţii, fără excepţie, îmbătrânim şi murim. Ceea ce înseamnă că la un moment dat, oricât de admirabilă ne-ar fi rezistenţa, simţim strânsoarea forţelor diminuante, împotriva căreia am luptat tot timpul, dominându-ne încetul cu încetul energiile vitale, culcându-ne la pământ, biruindu-ne trupeşte. Cum de putem fi învinşi, dacă Dumnezeu luptă alături de noi? Ce reprezintă această înfrângere?

Problema Răului, adică acordul dintre decădere, chiar dacă este pur fizică, şi bunătatea ori forţa creatoare, va rămâne întotdeauna, pentru spiritul şi inima noastră, unul din misterele cele mai tulburătoare ale Universului. Pentru a fi înţelese, suferinţele făpturii (precum chinul osânditului) ar presupune din partea noastră o apreciere asupra naturii şi valorii „fiinţei participate" pe care nu o putem face în lipsa unui element de comparaţie. Întrevedem totuşi următorul lucru: pe de-o parte, lucrarea lui Dumnezeu, prin care se uneşte intim cu fiinţele create, presupune la acestea o înceată pregătire, în cursul căreia (*deja existente, dar nu încă*

desăvârşite) ele nu se pot sustrage, prin natura lor, riscurilor (agravate de păcatul originar) pe care le generează imperfecta structurare a Multiplului în ele şi în jurul lor; pe de altă parte, deoarece victoria definitivă a Binelui asupra Răului nu se poate împlini decât în structura *totală* a Lumii, viaţa noastră individuală, extrem de scurtă, nu ar putea beneficia, aici şi acum, de accesul la Pământul Făgăduinţei. Ne asemănăm acelor soldaţi care se prăbuşesc în timpul asaltului ce va aduce Pacea. Într-o primă accepţie Dumnezeu nu este deci învins în înfrângerea noastră, pentru că, dacă noi părem a fi doborâţi fiecare în parte, Lumea în care vom renaşte triumfă prin însăşi moartea noastră.

Dar acest prim aspect al biruinţei sale, suficient pentru a-i întări braţul cu o putere absolută, se completează printr-o altă manifestare, mai directă poate, şi în orice caz mai nemijlocit perceptibilă pentru fiecare dintre noi, cea a suveranităţii sale universale. Tocmai în virtutea desăvârşirii ce-i este proprie[1], Dumnezeu nu poate face ca elementele unei Lumi în devenire, sau cel puţin ale unei Lumi

---

[1] Deoarece desăvârşirea sa nu s-ar putea împotrivi naturii lucrurilor iar natura unei Lumi presupusă a fi pe calea desăvârşirii sau a „redresării" este caracterizată încă printr-o dezordine parţială. O Lume în care nu s-ar mai găsi nici o urmă, nici o ameninţare din partea Răului, ar fi o Lume deja desăvârşită. (*N.a.*)

căzute, pe cale de a se redresa, să se sustragă contradicțiilor şi diminuărilor, chiar şi de ordin moral: *„necesse est enim ut veniant scandala"*. Ei bine, el îşi va lua revanşa, - se va răzbuna, dacă putem spune aşa -, făcându-i pe cei mai buni dintre adepții săi să se slujească tocmai de răul pe care starea actuală a Creației nu-i îngăduie să-l nimicească de îndată. Aidoma unui artist ce ar şti să profite de un defect sau de o impuritate pentru a scoate la lumină, din piatra pe care o sculptează sau din bronzul pe care îl topeşte, linii mai delicate sau sunete mai rafinate, Dumnezeu, *cu condiția să ne încredințăm lui cu toată iubirea* de care suntem în stare, fără să ne scutească de morțile parțiale şi nici de moartea finală, ce fac parte din esența vieții noastre, le transfigurează integrându-le într-un plan superior. Sunt supuse acestei transformări nu numai necazurile noastre inevitabile, ci şi greşelile, chiar şi cele mai deliberate, cu condiția să le deplângem. Pentru cei ce îl caută pe Dumnezeu, totul nu este numaidecât bun, ci totul este în stare să devină bun: *„Omnia* converterunt *in bonum"*[1].

Conform cărui proces şi căror etape înfăptuieşte Dumnezeu această minunată transformare a morților noastre într-o viață mai bună? Prin analo-

---

[1] În legătură cu efectele „miraculoase" ale credinței, a se vedea mai jos (pag.153). Nu încercăm defel să prezentăm aici o teorie generală a rugăciunii. (*N.a.*)

gie cu ceea ce ştim să realizăm noi înşine şi prin meditaţia asupra a ceea ce au fost întotdeauna atitudinea şi învăţătura practică a Bisericii faţă de suferinţa umană, ne este îngăduită încercarea de a aproxima un răspuns.

S-ar putea spune că, pentru credincioşi, Providenţa converteşte Răul în Bine prin intermediul a trei modalităţi principale. Uneori, eşecul pe care îl suferim va abate activitatea noastră către un cadru sau către ţeluri mai favorabile, cu toate că rămân în planul reuşitei umane pe care o urmărim. Astfel, ne este prezentat Iov, a cărui nouă fericire o va depăşi pe cea veche. Alteori, şi cel mai adesea, pierderea ce ne marchează ne va obliga să căutăm, într-un domeniu mai puţin material, la adăpost de viermi şi de rugină, satisfacerea dorinţelor frustrate. Istoria sfinţilor, şi în general a tuturor personajelor remarcabile prin inteligenţa sau bunătatea lor, este plină de acele cazuri în care îl vedem pe om ieşind sporit, pătruns, reînnoit dintr-o încercare sau chiar dintr-o cădere, ce păreau să-l sărăcească sau să-l doboare pentru totdeauna. În aceste situaţii, insuccesul joacă pentru noi rolul aripilor de ghidaj vertical pentru avion sau, dacă preferăm, al foarfecii grădinarului pentru plantă. El ne canalizează seva lăuntrică, eliberează „componentele" cele mai pure ale fiinţei noastre, în aşa fel încât ne proiectează drept în sus. Decăderea, chiar şi morală, se pres-

chimbă astfel în reuşită care, oricât de spirituală ar fi, e trăită încă la modul *experimental*. În faţa Sfântului Augustin ori a Sfintei Magdalena ori a Sfintei Lidwina, nimeni nu ezită să gândească: „*Felix dolor*" sau „*Felix culpa*". Astfel încât, până în acest punct continuăm să „înţelegem" Providenţa.

Există însă cazuri mai dificile (şi sunt tocmai cele mai întâlnite), în care înţelepciunea ne este cu totul tulburată. În fiece clipă observăm, în noi şi în preajma noastră, diminuări pe care nici un folos, pe nici un plan perceptibil, nu pare să le compenseze: dispariţii premature, accidente stupide, slăbiciuni ce vizează zonele superioare ale fiinţei. Supus unor astfel de lovituri, Omul nu se mai restabileşte în nici un fel, ci dispare sau rămâne sărăcit. Cum e posibil ca tocmai aceste scăderi necompensate, ce reprezintă Moartea în ce are ea mai muritor, să devină pentru noi un lucru bun? Or aici, în domeniul diminuărilor, se manifestă cel de-al treilea mod de acţiune a Providenţei, cel mai eficace şi mai sfânt.

Dumnezeu a transfigurat deja suferinţele, punându-le în slujba desăvârşirii noastre trăite. În mâinile sale, energiile diminuante au devenit, într-un mod perceptibil, instrumentul ce taie, sculptează, şlefuieşte în noi piatra chemată să ocupe un loc anume în Ierusalimul ceresc. Va face mai mult încă, deoarece prin efectul atotputerniciei sale asupra

credinței noastre, evenimentele ce nu se manifestă ca experiențe de viață decât în stare de rest vor deveni un factor nemijlocit al unirii pe care visăm să o stabilim cu El.

A te uni înseamnă, în orice situație, a te părăsi și a muri, în parte, în cel pe care îl iubești. Dacă însă, așa cum suntem convinși, anihilarea aceasta în Altul trebuie să fie cu atât mai deplină cu cât ne legăm mai strâns de ceva ce ne depășește, cât ni se cere să ne smulgem din noi pentru a trece în Dumnezeu? Fără îndoială, distrugerea progresivă a egoismului prin lărgirea „automată"[1] a orizonturilor umane, alături de spiritualizarea treptată a gusturilor și ambițiilor noastre sub acțiunea anumitor decepții, sunt forme dintre cele mai reale ale extazului ce trebuie să ne răpească din noi înșine pentru a ne subordona lui Dumnezeu. Totuși, efectul acestei prime dezlegări nu este încă decât acela de a lărgi centrul personalității noastre până la ultimele sale limite. Ajunși în acest punct extrem, putem avea impresia că suntem, în cea mai înaltă măsură, propriii noștri stăpâni, mai liberi și mai activi ca niciodată. Nu am trecut încă de punctul critic al excentrării noastre, al reîntoarcerii în Dumnezeu. Trebuie să mai facem un pas: acela care ne *va dezechilibra întreaga făptură – „Illum oportet cres-*

[1] Situație analizată mai sus, pag.27.

cere, me autem minui". Încă nu ne-am pierdut. Care va fi agentul acestei definitive transformări? Moartea, fără îndoială.

În sine, Moartea este o incurabilă slăbiciune a fiinţelor corporale, agravată, în Lumea noastră, de urmările căderii originare. Ea este modelul reprezentativ şi rezumativ al acelor diminuări împotriva cărora trebuie să luptăm fără să aşteptăm o izbândă personală directă şi imediată. Ei bine, marea biruinţă a Creatorului şi a Mântuitorului, în orizont creştin, este de a fi transformat în factor esenţial de însufleţire ceea ce, în sine, este o forţă universală de sărăcire şi de dispariţie. Pentru a pătrunde definitiv în noi, Dumnezeu trebuie să ne răscolească, să ne golească, să-şi facă loc. Pentru a ne absorbi în el, trebuie să ne prelucreze, să ne recreeze, să topească moleculele fiinţei noastre. Moartea are sarcina să realizeze, până în adâncul nostru, deschiderea dorită. Ea ne va face să suportăm despărţirea aşteptată. Ea ne va situa în starea potrivită, din punct de vedere organic, pentru ca Focul divin să se reverse asupra noastră. Şi astfel nefasta sa putere de descompunere şi de disoluţie va fi captată în folosul celui mai sublim dintre procesele Vieţii. Ceea ce, prin natură, era gol, absenţă şi reîntoarcere la diversitate, poate deveni, în fiecare existenţă umană, plenitudine şi unitate în Dumnezeu.

c. Comuniunea prin diminuare

Doamne, era o mângâiere să simt, în toiul efortului, că prin propria-mi devenire spoream influența pe care o ai asupra mea; la fel de mângâietor era să mă abandonez Providenței tale, îndemnat de viața-mi lăuntrică sau de cursul favorabil al evenimentelor. După ce voi fi aflat bucuria de a folosi orice sporire pentru a te ajuta să te împlinești în mine, ajută-mă la rându-ți să ajung netulburat pe ultima treaptă a comuniunii în care te voi cuprinde micșorându-mă în tine.

După ce te voi fi zărit ca pe Acela care este „mai presus decât mine", cu ajutorul tău, *va sosi și pentru mine timpul* să te recunosc în ipostazele fiecărei puteri, străine sau dușmănoase, ce va voi să mă distrugă ori să mă înlocuiască. Atunci când pe trupul meu (și cu atât mai mult pe spiritul meu) trecerea timpului va începe să lase urme; când se va abate asupra mea din afară, ori se va naște în mine, înlăuntru, răul ce sărăcește sau răpește; în clipa dureroasă când îmi voi da seama că sunt bolnav sau că îmbătrânesc; în acea clipă ultimă, mai ales, în care voi simți că ies din mine însumi, abandonat cu totul în mâinile marilor forțe necunoscute ce m-au plăsmuit – în toate aceste momente grele, ajută-mă, Doamne, să înțeleg (numai să-mi fie credința destul de mare) că Tu ești cel care îmi desfaci

cu durere fibrele ființei ca să pătrunzi până în măduva substanței mele şi să mă sorbi în Tine.

Într-adevăr, cu cât în adâncul cărnii răul este mai încrustat şi mai incurabil, cu atât mai mult Ție îți aştern sălaş, ca unui principiu iubitor şi activ de vindecare şi de dezlegare. Cu cât viitorul se deschide în fața mea precum o prăpastie amețitor de adâncă sau o potecă rătăcitoare, cu atât mai mult, dacă mă încumet pe acest drum călăuzit de cuvântul tău, mă voi pierde şi mă voi cufunda cu siguranță în Tine, Isuse, mă voi topi în Trupul tău.

O, Puterea ta Doamne, Forță irezistibilă şi vie, căci din noi doi Tu eşti cel cu mult mai puternic, Ție îți revine rolul de a mă arde în unirea în care ne contopim laolaltă. Dă-mi ceva mai prețios chiar decât harul pentru obținerea căruia te roagă toți credincioşii. Nu e destul să mor împărtăşindu-mă. Învață-mă *să mă împărtăşesc murind.*

d. Adevărata resemnare

Analiza precedentă (analiză în care am căutat să distingem etapele îndumnezeirii diminuărilor noastre) ne-a îngăduit *să justificăm pentru noi înşine* afirmația atât de dragă tuturor creştinilor care suferă: „M-a pedepsit Dumnezeu. Facă-se voia lui". Datorită ei, supuşi slăbiciunilor ce ne corup din lăuntru şi contradicțiilor ce ne macină din afară,

am înțeles felul în care pot să se ivească, mai eficiente și mai pătrunzătoare ca niciodată, cele două mâini ale Domnului. Aceeași analiză are însă și un alt rezultat, la fel de prețios. Conform celor afirmate mai sus, ea ne oferă posibilitatea, nouă creștinilor, să justificăm în fața celorlalți legitimitatea și valoarea umană a resemnării.

Resemnarea creștină este considerată și condamnată fățiș de numeroși oameni de bună credință drept unul din elementele cele mai periculos iluzionante ale „opiumului religios". După dezgustul față de Pământ, nu există altă atitudine propovăduită de Evanghelie care să fie reproșată cu mai multă ură decât pasivitatea în fața Răului, o pasivitate ce poate merge până la cultivarea perversă a pătimirii și a suferinței. Spuneam mai sus în legătură cu „falsa dezlegare": această acuzație, sau doar această bănuială, sunt acum cu mult mai eficace în împiedicarea convertirii Lumii decât toate obiecțiile aduse de Știință sau de Filosofie. O religie considerată a fi inferioară idealului nostru uman, oricare ar fi minunile pe care le voi invoca, este o religie *pierdută*. Este deci deosebit de important pentru creștin să înțeleagă și să trăiască supunerea în fața Voinței Domnului în sens *activ*, singurul ortodox, pe care l-am amintit.

Pentru a-și exercita întru totul desăvârșirea credinței, creștinul nu trebuie să se sustragă dato-

riei de a rezista Răului. Am văzut că într-o primă etapă, dimpotrivă, el trebuie să lupte pe față și cu toată energia, în comuniune cu puterea creatoare a Lumii, pentru ca răul să dea înapoi, pentru ca nimic să nu se diminueze, nici în el, nici în preajma lui. În această fază inițială, credinciosul este aliatul convins al tuturor celor ce cred că Umanitatea nu va izbândi decât cu condiția să meargă cu hotărâre până la capăt, până la propria-i limită. Așa cum spuneam cu referire la devenirea umană, el se află mai legat decât oricare altul de măreția acestei sarcini, întrucât, pentru el, biruința omului asupra slăbiciunilor, chiar și fizice sau naturale, ale Lumii, determină în parte desăvârșirea și împlinirea Realității bine definite pe care o slăvește. Atât timp cât rezistența este posibilă, el, fiul Cerului, va înfrunta, în aceeași măsură precum cei mai pământeni dintre fiii lumii, ceea ce merită să fie înlăturat sau distrus.

Urmează apoi pentru el înfrângerea, înfrângerea personală pe care nici un om nu poate spera să o evite în scurta sa luptă cu puteri universale în ordinea măreției și a evoluției. La fel ca eroul păgân învins, el nu-și va slăbi încă rezistența interioară. Înăbușit, comprimat, efortul său va rămâne încordat. În acel moment însă, în loc de a avea, în vederea compensării și a stăpânirii morții apropiate, doar problematica și sumbra consolare a sto-

icismului (în adâncul căruia am afla fără îndoială, dacă l-am analiza cu atenție, ca principiu ultim al frumuseții și tăriei, o credință disperată *în valoarea sacrificiului*), el va vedea deschizându-se în fața lui un nou câmp al posibilelor. Dacă o acceptă cu credință, fără a înceta să lupte împotriva ei, forța aceasta dușmănoasă, ce îl doboară și îl descompune, poate deveni pentru el un principiu iubitor de restaurare. Pe planul experienței totul este pierdut. Dar în domeniul așa-zis supranatural, *există o dimensiune în plus* ce-i îngăduie lui Dumnezeu să înfăptuiască, *pe nesimțite*, o tainică preschimbare a Răului în Bine. Părăsind zona izbânzilor și a eșecurilor umane, creștinul ajunge, printr-un efort de încredere în Cel mai Presus de el, în domeniul transformărilor și al sporirilor suprasensibile. Resemnarea nu este decât avântul de a înălța spațiul activității sale.

Cât de departe suntem, din punct de vedere creștin, de pe drept criticata „supunere față de Voia Domnului" ce risca să înmoaie și să slăbească oțelul curat al voinței umane îndreptate împotriva tuturor puterilor întunericului și ale istovirii! Să cunoaștem și să facem cunoscut următorul lucru: a afla și a face Voia Domnului (chiar și prin diminuare sau prin moarte) nu reprezintă o întâlnire directă, dar nici o atitudine pasivă. Despre un rău care se abate asupra mea din propria-mi nepăsare

sau greşeală, nu am dreptul să cred că este o pedeapsă divină[1]. Nu voi cunoaşte, clipă de clipă, Voia Domnului (în ipostaza ei de încercare la care mă supun), decât *la capătul puterilor mele*, acolo unde activitatea mea orientată spre o stare mai bună (stare înţeleasă conform ideilor umane normale) este pururi cumpănită de forţele contrare ce încearcă să mă oprească sau să mă întoarcă din drum. Dacă, pentru a înainta sau a rezista, nu fac tot ce îmi stă în putinţă, atunci nu mă aflu în *punctul dorit*, nu mă supun lui Dumnezeu atât cât aş putea şi cât ar vrea. Dacă, dimpotrivă, efortul meu este îndârjit şi perseverent, ajung la Dumnezeu prin intermediul Răului, dincolo de Rău, într-un adânc ce-l depăşeşte; mă adăpostesc în preajma lui; şi în acel moment nivelul optim al „comuniunii în resemnare" coincide în mod necesar (prin structură) cu nivelul maxim al credinţei în datoria umană.

---

[1] Răul datorat nepăsării mele poate deveni şi el voinţă divină pentru mine, dacă mă căiesc şi îmi îndrept atitudinea indiferentă. Totul poate fi reluat de la capăt şi readus la Dumnezeu, chiar şi greşelile (*N.a.*).

Nota editorului

Este interesant să alăturăm aceste pagini despre „Îndumnezeirea Activităţilor şi a Pasivităţilor" următoarelor precizări extrase dintr-o scrisoare în care, cu puţin înaintea redactării *Mediului Divin*, Pierre Teilhard îşi expunea credinţa spirituală părintelui Auguste Valensin, unul dintre cei mai dragi prieteni ai săi:

„Admit *în mod fundamental* că desăvârşirea Lumii nu se împlineşte decât prin intermediul unei morţi, al unei «nopţi», al unei întoarceri, al unei deplasări de centru şi al unei semi-depersonalizări... Unirea cu Hristos presupune în esenţă să transferăm în El centrul absolut al existenţei noastre, ceea ce reprezintă sacrificarea radicală a Egoismului...

(Totuşi)

– Pentru ca Hristos să trăiască în întregul vieţii mele – în viaţa întreagă – trebuie neapărat să mă sporesc în El, nu doar prin constrângerile ascetice şi dezrădăcinările cele mai înalt unificatoare ale suferinţei, ci şi prin tot ceea ce în existenţa mea înseamnă efort pozitiv, desăvârşire naturală.

Formula Renunţării, pentru a fi totală, trebuie să satisfacă această dublă condiţie:

1. Să ne facă să depăşim tot ceea ce există în Lume.

2. Şi, în acelaşi timp, să ne smerească şi să contribuie (cu convingere şi pasiune) la devenirea Lumii.

În general, Hristos ni se oferă prin intermediul Lumii ce se împlineşte în raport cu El.

Remarcați acest lucru:

Nu atribui nici o valoare definitivă și absolută diferitelor realizări naturale. Nu apreciez în ele forma specifică, ci funcția, care este aceea de a crea mai întâi, în mod tainic, tot ceea ce poate fi divinizat – iar apoi, prin harul lui Hristos ce ne pătrunde efortul, tot ceea ce e divin...

Pe scurt, efortul creștin *complet* constă, după părerea mea, în aceste trei lucruri:

1. participarea entuziastă la Efortul uman, cu conștiința că nu doar prin devotamentul întru smerenie, ci și prin *lucrarea* înfăptuită, contribuim la desăvârșirea Pleromei, pregătindu-i ivirea mai mult sau mai puțin apropiată;

2. desprinderea, din această trudă epuizantă și din urmărirea unui Ideal din ce în ce mai cuprinzător, a unui prim mod de renunțare și de izbândă asupra egoismului îngust și indiferent;

3. îndrăgirea, laolaltă cu «plinurile» vieții, și a «golurilor» ei, adică a pasivităților și diminuărilor providențiale, prin care Hristos transformă în Sine, în mod direct și total, elementele și personalitatea pe care am căutat să le împlinim pentru El...

Ca atare, detașarea și efortul uman se armonizează. Trebuie să adăugăm că îmbinările lor sunt infinit de variate. Există o infinitate de vocații. Există, în Biserică, Sfântul Toma de Aquino și Sfântul Vincent de Paul, alături de Sfântul Ioan al Crucii. Există, pentru fiecare dintre noi, un timp al sporirii și un timp al

diminuării. Uneori efortul uman constructiv e cel care domină, alteori anihilarea mistică...

Toate aceste atitudini provin din aceeaşi orientare lăuntrică, din aceeaşi lege ce însumează dublul act al personalizării naturale a omului şi al depersonalizării sale supranaturale *in Christo*".

CONCLUZIE
LA PRIMELE DOUĂ PĂRȚI

Câteva vederi de ansamblu asupra asceticii creştine

După ce am examinat, în jumătățile activă şi pasivă ale vieții noastre, progresul covârşitor al îndumnezeirii, suntem în măsură să aruncăm o privire de ansamblu asupra bolților cereşti spre care ne-a purtat acest fascicol de lumină. Va fi a treia parte a lucrării.

Înainte însă de a ne lăsa în voia contemplării Mediului Divin, din dorința de a rezuma cele spuse până acum şi de a le conferi un plus de limpezime, trebuie să reluăm sintetic, prin câteva vederi de ansamblu, doctrina ascetică răspândită în paginile anterioare.

O vom face în trei paragrafe cu referire la următoarele subiecte: 1. Legare şi dezlegare; 2. Sensul Crucii; 3. Puterea spirituală a Materiei.

1. Legare şi dezlegare

„Nemo dat quod non habet." Nu există fum fără foc. Nu există jertfire fără jertfă. Cum s-ar putea oferi omul lui Dumnezeu, dacă el n-ar exista? Ce stăpânire şi-ar sublima el prin dezlegarea de sine, dacă ar avea mâinile goale?

Această observaţie de bun simţ ne permite să răspundem în principiu la o întrebare destul de prost pusă, deseori însă, în felul următor: „Ce este mai bun pentru un creştin: acţiunea sau pătimirea? Viaţa sau moartea? Sporirea sau diminuarea? Devenirea sau retragerea? Înspăimântarea sau renunţarea?"

Răspuns general: „de ce să despărţim şi să opunem cele două etape fireşti ale unui efort comun? În esenţă, datoria şi dorinţa voastră sunt de a vă uni cu Dumnezeu. Dar, pentru a vă uni, trebuie mai întâi să *fiţi*, şi anume să fiţi voi înşivă, cât mai deplin cu putinţă. Ei bine, sporiţi-vă, luaţi în stăpânire Lumea *pentru a fi*. Iar apoi, acestea odată făcute, renunţaţi la voi, acceptaţi să vă diminuaţi fiinţa pentru *a fi întru altul*. Iată dublul şi unicul precept al asceticii creştine depline".

Să studiem ceva mai îndeaproape cei doi termeni ai acestei metode de acţiune, în dialectica lor specifică şi în efectul pe care îl degajă.

a. Sporiți-vă mai întâi[1],
spune creştinismul creştinului.

În general, lucrările cu caracter spiritual nu scot în evidență acest prim moment al împlinirii creştine. Fie că existența sa pare autorilor prea evidentă pentru ca ei să mai considere necesar să amintească de el, fie că îndeplinirea lui pare să depindă de o activitate prea „naturală" sau chiar prea primejdioasă pentru a fi nimerit să mai insiste asupra acestui aspect, ei îl ignoră sau îl presupun. E o eroare şi o lipsă. Cu toate că este înțeles cu uşurință de către majoritatea oamenilor, cu toa-

---

[1] Fără îndoială cuvântul „mai întâi" indică o prioritate de natură, la fel de mult şi chiar mai mult decât o prioritate în timp. În nici un moment adevăratul creştin nu se leagă *pur şi simplu* de orice, căci contactul pe care încearcă să-l stabilească cu lucrurile este întotdeauna înțeles *în vederea* depăşirii sau sublimării acestora. Ca atare, legarea despre care vorbim aici este întru totul pătrunsă şi guvernată de dezlegare (a se vedea, puțin mai departe, în text).
E adevărat că funcția şi proporția *sporirii* în viața spirituală sunt lucruri deosebit de delicate, nimic nefiind mai simplu decât să te cauți pe tine însuți, sub pretextul devenirii şi al iubirii întru Dumnezeu. Singura protecție adevărată împotriva riscului pe care îl comportă această iluzie este grija permanentă de a păstra foarte vie (cu ajutorul lui Dumnezeu) viziunea arzătoare a *Celui mai Presus de Toate*. Față de acest scop suprem, simpla idee de a spori sau de a te bucura pentru tine, în mod egoist, devine searbădă şi insuportabilă. (*N.a.*)

toate că este un element comun, în fond, oricărei morale laice sau religioase, datoria perfecționării umane a fost, ca de altfel Universul întreg, recuperată, reinterpretată, supranaturalizată în Împărăția lui Dumnezeu. Este o datorie prin excelență creştină aceea de a spori, chiar față de oameni, şi de a-ți împlini darurile, chiar şi pe cele naturale. Este o perspectivă prin esență catolică aceea de a privi Lumea rodind – nu doar în fiecare individ sau națiune, ci în însăşi totalitatea speciei umane – o putere specială de cunoaştere şi de iubire al cărei scop transfigurat este Milostenia, dar ale cărei rădăcini şi sevă primordială sunt descoperirea şi îndrăgirea tuturor celor adevărate şi frumoase din cuprinsul Creației.

Am explicat pe larg acest lucru în legătură cu valoarea creştină a acțiunii; este însă momentul să ni-l amintim: în viața creştină, efortul uman, până în zonele sale pe nedrept numite profane, trebuie să aibă rolul unei lucrări sfinte şi unificatoare. El reprezintă participarea noastră, arzând de iubire, la lucrarea mâinilor divine ce ne împodobesc şi ne pregătesc (laolaltă cu Lumea) în vederea unirii finale prin jertfă. Astfel înțeleasă, preocuparea pentru desăvârşirea şi împlinirea personală nu este decât un dar parțial. Iată de ce, pe nesimțite, legarea de ființele create, pe care o presupune, se absoarbe într-o deplină dezlegare.

b. „Oricine voieşte să vină după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie", spune Hristos în Evanghelie[1].

Până la un anumit punct, credinciosul care, înţelegând sensul creştin al devenirii, va fi trudit pentru Dumnezeu la zidirea sa şi a Lumii, nu va avea aproape deloc nevoie de această a doua poruncă pentru a începe să-i dea ascultare. Cel care n-a căutat prin stăpânirea Pământului, decât să supună Spiritului puţin mai multă Materie nu s-a părăsit el oare deja pe sine, în aceeaşi clipă în care punea stăpânire pe el însuşi? Şi, de asemenea, cel care, respingând bucuria uşoară, efortul minim, însuşirea comodă a lucrurilor şi a ideilor, a înaintat temerar pe calea muncii, a înnoirii lăuntrice, a sporirii şi a sublimării neistovite a idealului său? Şi, în aceeaşi măsură, cel care şi-a dăruit timpul, sănătatea sau viaţa pentru ceva mai presus de el însuşi, o familie de întreţinut, o ţară de salvat, un adevăr de descoperit, o cauză de apărat? Toţi aceştia, deoarece clădesc pe edificiul efortului uman, trec neîntrerupt din legare în dezlegare.

Există totuşi două forme speciale ale renunţării, pe care creştinul nu le va aborda decât la che-

---

[1] *Marcu* 8;34 (cf. *Matei* 10;38, *Luca* 9;23) – *N.tr.*

marea sau la porunca anume a Creatorului său. Ne referim la îndeplinirea îndemnurilor evanghelice şi la valorificarea diminuărilor nejustificate de năzuinţa spre un bine superior precis determinat.

În ceea ce le priveşte pe cele dintâi, nu putem nega că viaţa religioasă (care a apărut, şi există încă, în afara creştinismului) reprezintă o înflorire normală, „naturală", a activităţii umane în căutarea unui ideal de viaţă mai înalt. Totuşi, e adevărat că practicarea virtuţilor sărăciei, neprihănirii ori smereniei înseamnă un început de evadare în afara sferelor normale ale Umanităţii pământeşti, zămislitoare şi cuceritoare; şi că, din acest motiv, generalizarea sa aşteaptă, pentru a fi atestată, un „Duc in Altum" care să consfinţească năzuinţele urzite în sufletul omenesc. Consimţământ divin ce a fost dat o dată pentru totdeauna în Evanghelie. Iar cei ce se bucură de el nu trebuie să-l înţeleagă doar în sensul său individual: este vorba de „vocaţie".

În ceea ce priveşte funcţia forţelor diminuante, într-un mod încă şi mai limpede, iniţiativa revine întru totul lui Dumnezeu. Omul poate şi trebuie să ierarhizeze şi să-şi elibereze, prin pocăinţă, energiile inferioare. El poate şi trebuie să se jertfească unui interes major, ce îl implică. Dar nu îi este îngăduit să se diminueze pe sine de dragul diminuării. Mutilarea voluntară, chiar dacă este concepută ca o

metodă de eliberare interioară, este o crimă împotriva ființei iar creştinismul a condamnat-o categoric. Cea mai infailibilă doctrină a Bisericii proclamă că datoria noastră de ființe create este de a încerca să trăim la niveluri din ce în ce mai înalte, prin tot ce avem mai bun în noi, potrivit aspirațiilor vieții actuale. Doar atât ne priveşte pe noi. Tot restul aparține Înțelepciunii Celui care singur ştie să creeze din moarte o altă viață.

Să nu ne neliniştim fără rost. Stăpânul Morții va veni în curând – şi poate că îi auzim deja paşii. Să nu-i grăbim ceasul, dar nici să nu ne temem de el. Când va pătrunde în noi pentru a distruge, în aparență, darurile şi energiile pe care le vom fi distilat pentru el cu atâta grijă şi dragoste din toate sevele Pământului, va fi ca un Foc plin de iubire ce ne va împlini desăvârşirea în Unire.

c. Astfel, în ritmul general al vieții creştine, devenirea şi renunțarea, legarea şi dezlegarea nu se exclud. Dimpotrivă, ele se armonizează, precum inspirația şi expirația aerului în ritmul plămânilor. Sunt cei doi timpi ai respirației sufletului sau, dacă preferăm, cele două elemente componente ale avântului prin care pune stăpânire pe lucruri pentru a le depăşi[1].

Aceasta este formula generală. În cazurile particulare, succesiunea celor doi timpi, asocierea celor două componente prezintă nuanțe nesfârşite. Dreapta lor măsură pretinde un tact spiritual care este de fapt forța şi virtutea proprii celor ce stăpânesc trăirea lăuntrică. La anumiți creştini, dezlegarea va păstra întotdeauna forma dezinteresului şi a efortului ce însoțeşte îndeaproape lucrul uman îndrumat statornic: transfigurarea vieții va fi exclu-

---

[1] Interpretată din acest punct de vedere „dinamic", opoziția, deseori semnalată, dintre ascetică şi mistică dispare. Atenția pe care Omul o acordă împlinirii sale personale nu-l îndepărtează de absorbția sa în Dumnezeu, din moment ce acest efort ascetic nu e decât începutul unei „anihilări mistice". Nu mai e cazul să distingem între un „antropocentrism" (ascetic) şi un teocentrism (mistic), având în vedere faptul că centrul uman nu este perceput şi iubit decât în corelație cu (adică în mişcare spre) Centrul Divin. Bineînțeles că în actul prin care Dumnezeu se înstăpâneşte asupra Omului, ființa creată este în cele din urmă pasivă (întrucât ea este supra-creată în Unirea divină). Această pasivitate presupune însă un temei de reacție, adică o fază activă. Focul Ceresc trebuie să cadă undeva: altfel, nimic nu va fi nici săvârşit, nici desăvârşit. (*N.a.*)

siv lăuntrică. La alţii, se va produce, de-a lungul existenţei, o ruptură fizică sau o prăbuşire morală care îi va face să urce de la nivelul preasfintei vieţi obişnuite la cel al renunţărilor alese şi al stărilor mistice. Pentru toţi, de altfel, drumul ajunge în acelaşi punct: despuierea finală prin moarte, ce se alătură reînnoirii şi pregăteşte întruparea finală *in Christo Jesu*. Iar pentru toţi, în aceeaşi măsură, ceea ce garantează împlinirea vieţii este proporţia, mai mult sau mai puţin armonioasă, în care cele două elemente, sporirea şi diminuarea de sine întru Hristos, sunt îmbinate conform aptitudinilor naturale şi supranaturale învestite. Ar fi bineînţeles la fel de absurd să îndemnăm la sporirea sau la renunţarea nelimitată, ca şi la ospătarea sau la postirea necurmată. În viaţa spirituală, precum în orice proces organic, pentru fiecare individ există un *optimum*; ar fi la fel de păcat să-l depăşim sau să nu-l atingem[1].

---

[1] Ar însemna să escamotăm problema fundamentală a rostului fiinţelor create, dacă am rezolva-o spunând că în toate cazurile trebuie să tindem a lua de la ele *cel mai puţin posibil*. Această teorie a *minimului*, născută fără îndoială din ideea inexactă că Dumnezeu sporeşte în noi mai degrabă prin desfiinţare sau prin substituţie decât prin transformare (a se vedea, mai jos, p. 113, nota) sau, ceea ce e acelaşi lucru, din ideea că virtualităţile spirituale ale creaţiei materiale sunt actualmente epuizate, această teorie a *minimului*, deci, este poate bună pentru a diminua anumite riscuri aparente; dar ea nu ne învaţă cum să scoatem din obiectele ce ne înconjoară un randament spiritual maxim, aspect în care constă tocmai

Ceea ce spuneam despre individualități trebuie să se transfere în întregul Bisericii. Este probabil că, în funcție de etapele vârstei sale, Biserica face să predomine, în viața sa de ansamblu, fie o mare grijă acordată participării la lucrarea pământească, fie o preocupare dornică să semnaleze transcendența finală a activităților sale. Ceea ce e întru totul sigur este că, în fiece clipă, vitalitatea şi integritatea ei depind de exactitatea cu care membrii săi îndeplinesc, fiecare la locul său, funcții ce se eşalonează între datoria de a se îndeletnici cu ocupațiile considerate cele mai profane din lume şi vocațiile pentru cea mai austeră penitență sau cea mai sublimă contemplație.

Toate aceste roluri sunt necesare. Ca un arbore puternic, Biserica are nevoie de rădăcini trainic înfipte în Pământ şi de frunze expuse la lumină, în plin Soare. În acest fel, în fiece clipă, ea cuprinde, într-un act vital sintetic, o gamă întreagă de pulsații fără număr, fiecare dintre ele corespunzând unui anumit grad sau unei forme posibile de spiritualizare.

Domnia lui Dumnezeu. Singura formulă absolută ce ar putea să ne călăuzească în această privință este următoarea: „Să iubim pe Lume, întru Dumnezeu, ceva ce să devină mereu mai mare". Restul este o problemă de prudență creştină şi de vocație individuală. A se vedea mai jos, pp.109 şi 111, ce afirmăm despre folosirea de către fiecare a puterilor spirituale ale Materiei. (*N.a.*)

Ceva domină totuşi această diversitate, ceva ce-i conferă organismului de ansamblu (ca de altfel fiecărui element în parte) fizionomia creştină distinctivă: este vorba de avântul către cer, de extazul trudnic şi dureros prin mijlocirea Materiei. Trebuie să reamintim (fără a insista încă îndeajuns asupra acestui aspect) că supranaturalul aşteaptă şi sprijină devenirea naturii noastre. Nu trebuie însă să uităm că nu o sublimează şi nici nu o desăvârşeşte, în ultimă instanţă, decât într-o aparentă anihilare. Însoţirea intimă a celor doi termeni: devenirea personală şi renunţarea întru Dumnezeu, dar şi superioritatea perpetuă, apoi finală, a celui de-al doilea faţă de cel dintâi – iată ceea ce conţine, în sensul său plenar, misterul Crucii.

2. Sensul Crucii

Crucea a fost întotdeauna un semn de neînţelegere şi un principiu de selecţie printre Oameni. Credinţa ne arată că, în funcţie de atracţia sau de respingerea pe care o provoacă asupra sufletelor, se procedează la alegerea grâului de neghină, la despărţirea elementelor alese de cele nefolositoare, în sânul Umanităţii. Acolo unde apare, frământarea şi contradicţiile sunt inevitabile. Trebuie însă ca această tensiune să nu fie agravată inutil printr-un mod provocator, discordant, de a predica doctrina

lui Hristos răstignit. Prea de multe ori, Crucea este proslăvită nu atât ca un scop sublim pe care îl vom atinge depăşindu-ne pe noi înşine, ci mai degrabă ca un simbol de tristeţe, de limitare, de refulare.

Acest mod de a predica Patimile ţine pur şi simplu, în multe cazuri, de folosirea nepotrivită a unui vocabular pios în care cuvintele cele mai importante (ca jertfire, răstignire sau ispăşire), golite de sens din cauza rutinei, sunt întrebuinţate cu o uşurinţă şi o satisfacţie inconştiente. Este un simplu joc de cuvinte. Dar acest mod de a vorbi sfârşeşte prin a da impresia că Domnia lui Dumnezeu nu se poate realiza decât în doliu, în răspărul energiilor şi aspiraţiilor umane. Având în vedere precizia cuvintelor, nimic nu este mai puţin creştin, în fond, decât această perspectivă. Ceea ce am spus, în paragraful precedent, despre împletirea necesară dintre legare şi dezlegare ne permite să-i conferim ascezei creştine un sens mult mai bogat şi mai deplin.

Înţeleasă în cel mai înalt grad de generalitate, doctrina Crucii este aceea la care aderă orice om convins că în faţa imensului zbucium omenesc se deschide o cale de ieşire, şi că această cale *urcă*. Viaţa are un sfârşit: ea impune deci o direcţie de urmat, care este orientată în realitate spre cea mai înaltă spiritualizare posibilă doar prin efortul cel mai intens. A admite acest set de principii fundamentale înseamnă deja a te înscrie printre discipo-

lii, îndepărtați poate și subînțeleși, dar reali, ai lui Isus răstignit. Încă de la această primă opțiune se înfăptuiește cea dintâi distincție între zeloșii care vor izbândi și împătimiții plăcerilor lumești care vor eșua, între cei aleși și cei condamnați.

Creștinismul aduce acestei atitudini încă vagi unele precizări, oferindu-i însă și o continuitate. Înainte de toate, prin revelația căderii originare, el înfățișează inteligenței noastre motivul anumitor excese tulburătoare, aflându-l în desfrâul păcatului și al suferinței. Pentru a ne câștiga iubirea și credința, el descoperă apoi, pentru ochii și inimile noastre, pasionanta și insondabila realitate a lui Hristos istoric, a cărui trăire exemplară ca om individual dobândește această dramă misterioasă: Stăpânul Lumii care, precum un element al Lumii, nu duce doar o viață elementară, ci (mai mult decât aceasta și prin ea) Viața totală a Universului pe care și-o asumă și cu care se identifică, trăind-o el însuși. În sfârșit, prin moartea răstignită a acestei Ființe adorate, el face cunoscut setei noastre de fericire că Limita creației nu trebuie căutată în dimensiunea temporală a Lumii vizibile, ci că îndelungatul efort al credinței trebuie să se împlinească *printr-o metamorfoză totală*, dincolo de noi înșine și de tot ce ne stă în preajmă.

Astfel, în mod treptat, perspectivele renunțării implicate în practica vieții iau amploare. Iar, în cele

din urmă, suntem dezrădăcinaţi, conform dorinţei exprimate în Evanghelie, din tot ceea ce e sensibil pe Pământ. Această desprindere devine însă puţin câte puţin, potrivit unui proces ce nici nu tulbură, nici nu lezează, cinstirea pe care o datorăm admirabilelor frumuseţi ale efortului uman.

Este perfect adevărat că Crucea înseamnă evadare în afara Lumii sensibile şi chiar, într-un anume sens, ruptură de această Lume. În ultimele etape ale ascensiunii pe care ne-o impune, ea ne constrânge într-adevăr să depăşim un nivel, un punct critic, ceea ce ne face să pierdem contactul cu câmpul realităţilor sensibile. Acest „exces" final, întrevăzut şi acceptat încă de la primii paşi, conferă tuturor demersurilor noastre o dimensiune temporală şi spirituală specifică. Iată, prin urmare, în ce constă sminteala creştină potrivit „înţelepţilor" care, în drum spre un „dincolo" absolut, nu vor să scape din mână nici un bun material prezent.

Dar evadarea aceasta sfâşietoare în afara zonelor experienţei sensibile, Crucea însăşi, nu este (trebuie să subliniem cu fermitate) decât sublimarea legii lucrătoare în *orice* viaţă. Pe calea ce duce spre piscurile, înceţoşate pentru bieţii noştri ochi, la care ne îndeamnă Crucea, urcăm pe o potecă ce este calea Progresului universal. Calea regală a Crucii e tocmai drumul efortului uman, îndreptat

şi prelungit într-un orizont supranatural. Înțelegând pe deplin sensul Cruçii, nu mai cădem în eroarea de a gândi că viața e tristă şi urâtă. Devenim doar mai atenți la neînțeleasa ei însemnătate.

În fond, Isus Răstignit este simbolul şi, în acelaşi timp, realitatea teribilei trude seculare care, încetul cu încetul, înalță spiritul creat pentru a-l readuce în sânul Mediului Divin. El reprezintă (el este, de fapt, în adevăratul său sens) creația care, călăuzită de Dumnezeu, urcă pe cărările ființei, când susținându-se de lucruri pentru a afla în ele un punct de sprijin, când desprinzându-se de ele pentru a le depăşi, compensând mereu, prin suferințe fizice, regresul pricinuit de căderile noastre.

Crucea nu este, prin urmare, un lucru inuman, ci supra-uman. Ştim încă de la originea Umanității actuale că ea se înalță la începutul drumului ce duce către cele mai înalte piscuri ale creației. Doar în lumina orbitoare a Revelației însă, brațele sale, goale mai întâi, s-au dezvăluit îmbrăcate în Hristos: „*Crux inuncta*". La prima vedere, acest trup sângerând poate să ne pară sinistru. Nu străluceşte el oare din miezul nopții? Să ne apropiem însă mai mult. Şi vom recunoaşte Serafimul înflăcărat din Alverna, acela ale cărui pătimiri şi compătimiri sunt „*incendium mentis*". Pentru Creştin, nu e vorba de a se mistui în umbră, ci de a urca în lumină, în lumina Crucii.

Nota editorului

În niște pagini – care nu sunt destinate, precum *Mediul Divin*, „fluctuațiilor din lăuntru și din afară" – Părintele Teilhard a exprimat deschis, în clocotul unei meditații, importanța capitală pe care o acordă vocației sacerdotale și religioase, învățăturii evanghelice și morții izbăvitoare. Stau mărturie scurtele extrase ce urmează:

„Orice preot, pentru că este preot, și-a dedicat viața unei opere de mântuire universală. Dacă este conștient de misiunea lui, el nu mai trebuie să trăiască pentru el, ci pentru Lume, după exemplul Celui pe care este învestit să-l reprezinte.

În măsura puterilor mele, *pentru că sunt preot*, vreau să fiu de acum înainte cel dintâi care să dau seamă de ceea ce Lumea iubește, năzuiește și suferă; cel dintâi care să caut, să simpatizez, să trudesc; cel dintâi care să rodesc și să mă jertfesc, într-un mod mai deplin uman și mai ales pământean decât oricare slujitor al Lumii...

Și vreau, totodată, prin practicarea învățăturilor, să redobândesc în renunțare tot ceea ce în întreita plăcere senzuală este flacăra cerească, – să sfințesc în neprihănire, sărăcie și ascultare, puterea din sânul iubirii, din adâncul aurului și al neascultării.

A existat vreodată, Doamne, o Umanitate mai asemănătoare, în sângele său, unei victime jertfite, mai potrivită, în zbuciumul lăuntric, transformărilor creatoare, mai înzestrată, în dezlănțuirile sale, cu energie sfințitoare, mai aproape, în spaima sa, de suprema comuniune?...

Preoți!... Nicicând n-ați fost mai preoți decât acum, implicați și cufundați cum sunteți în suferința și în sângele unei generații, nicicând mai activi, mai hotărâți pe drumul vocației voastre...

Într-atât de fără putere mă simt, Doamne, încât nu cutez să-ți cer să iei parte la această Beatitudine. O văd însă limpede și o voi proslăvi:

Fericiți cei dintre noi care, în aceste zile hotărâtoare ale Creației și ale Izbăvirii, sunt aleși pentru acest act suprem, încoronare firească a sacerdoțiului lor: comuniunea până la moarte cu Hristos...!"

(*Preotul*)

3. *Puterea spirituală a Materiei*

Aceeași lumină pe care spiritualitatea creștină pe deplin înțeleasă o proiectează asupra Crucii pentru a o umaniza (fără a o voala) se reflectă asupra materiei pentru a o spiritualiza.

În străduințele lor către viața mistică, Oamenii au fost deseori ispitiți de iluzia de a afla o opoziție mecanică între aceste două aspecte, precum au făcut-o cu Binele și Răul, sufletul și trupul, spiritul și carnea. În ciuda anumitor formulări curente, tendința aceasta maniheistă n-a fost niciodată aprobată de Biserică. În vederea pregătirii ultimului nivel

de acces înspre considerațiile noastre definitive asupra Mediului Divin, să ne fie îngăduite reabilitarea și proslăvirea aceleia pentru care Domnul a venit s-o învestească, s-o mântuiască și s-o consfințească, *sfânta materie.*

Din punctul de vedere ascetic sau mistic pe care l-am abordat în aceste pagini, Materia nu este defel vreo entitate abstractă definită sub această denumire de către Știință sau Filosofie. Pentru noi, există o aceeași, unică realitate *concretă*, ca și pentru Fizică sau pentru Metafizică, ce are aceleași atribute fundamentale: pluralitate, perceptibilitate și interacțiune. Aici însă încercăm să cuprindem această realitate în întregime, în generalitatea sa maxim posibilă: o înțelegem în tot dinamismul ei, în felul în care răspunde nu doar investigațiilor noastre științifice sau dialectice, ci activității practice în întregul ei. Pentru noi, Materia va fi deci ansamblul lucrurilor, al energiilor, al creaturilor ce ne înconjoară, în măsura în care acestea ni se înfățișează ca fiind palpabile, sensibile, „naturale" (în sensul teologic al cuvântului). Va fi mediul comun, universal, tangibil, în permanentă mișcare și în nesfârșită diversitate, în adâncul căruia trăim cufundați.

Acestea fiind stabilite, în ce fel Lucrul astfel definit se prezintă încă de la bun început acțiunii noastre? Sub trăsăturile enigmatice ale unei puteri *cu două fețe.*

Pe de-o parte, Materia este povara, lanțul, durerea, păcatul, amenințarea la adresa vieții noastre. Este ceea ce apasă, ceea ce suferă și rănește, ceea ce ispitește și îmbătrânește. Datorită Materiei, suntem greoi, paralizați, vulnerabili, vinovați. Cine ne va scăpa de acest trup muritor?

Dar Materia înseamnă, în același timp, bunăstarea fizică, efortul viril, contactul înflăcărat, bucuria de a crește. Este ceea ce atrage și reînnoiește, ceea ce unește și rodește. Prin intermediul materiei, suntem hrăniți, întremați, legați de tot restul, copleșiți de viață. Nu suportăm să fim lipsiți de ea. *„Non volumus expoliari, sed supervestiri"* (2 *Cor.* 5;4). Cine ne va da un trup nemuritor?

Nu fără plăcere, ascetismul se oprește doar la primul aspect, adică la fața întoarsă spre Moarte; și se retrage spunând: „Fugiți!" Dar ce ar fi spiritul nostru, Doamne, dacă n-ar avea pâinea obiectelor pământești pentru a-l hrăni, vinul frumuseților create pentru a-l înflăcăra, experiența disputelor umane pentru a-l întări? Ce energii infame, ce inimi seci ți-ar înfățișa ființele create, dacă ele ar ajunge să părăsească *înainte de vreme* sânul providențial în care le-ai așezat! Explică-ne, Doamne, cum putem să privim Sfinxul fără să ne lăsăm seduși. Nu prin subtilitățile doctrinelor omenești, ci prin simplul gest concret al pătrunderii tale izbăvitoare, fă-ne să cuprindem taina ascunsă în adâncul Morții. Prin virtutea dureroasei tale Întrupări, dez-

văluie-ne puterea spirituală a materiei, învață-ne apoi să-ți oferim acest prinos doar Ție.

Ca punct de pornire al reflecțiilor noastre, să alegem o comparație. Să ne închipuim, în adâncul mării, un scufundător care încearcă să iasă la suprafață. Sau să ne imaginăm, pe versantul unui munte învăluit în ceață, un călător ce se îndreaptă spre piscul scăldat în lumină. Pentru ambii oameni, spațiul este împărțit în două zone cu proprietăți opuse: una în urmă și dedesubt, ce pare din ce în ce mai întunecată; cealaltă în față și deasupra, ce devine din ce în ce mai limpede. În drum spre aceasta, atât pentru înotător cât și pentru cățărător, succesul constă în înălțare, folosind ca punct de sprijin tot ce se află în preajmă. Mai mult, în cursul unui asemenea efort, lumina sporește cu fiecare nouă reușită; timp în care spațiul străbătut, pe măsură ce este străbătut, încetează de-a mai fi luminat, redevenind întunecat. Să reținem aceste caracteristici diferite. Ele exprimă în mod simbolic toate elementele de care avem nevoie pentru a ști cum trebuie să atingem Materia și cum trebuie să o folosim cu sfințenie.

Înainte de toate, Materia nu este doar povara ce ne apasă, noroiul în care ne împotmolim, mărăcinișul spinos ce ne curmă calea. Luată în sine, anterior situării și opțiunilor noastre, ea este pur și simplu panta pe care urcăm sau coborâm, mediul ce rezistă în aceeași măsură în care cedează, vântul

ce doboară, dar şi acela ce înalţă. Prin natura sa, şi drept urmare a păcatului originar, ea reprezintă într-adevăr o neistovită aspiraţie spre decădere. Dar, tot prin natura sa, şi drept urmare a Întrupării, ea implică o tainică înţelegere (imbold sau atracţie) faţă de plus-fiinţă, care cumpăneşte sau chiar stăpâneşte *„fomes peccati"*. Adevărul deplin despre situaţia noastră este că, acum şi aici, în virtutea inserţiei noastre în Univers, ne aflăm fiecare, pe întinderea unei mări sau pe versantul unui munte, într-un punct specific, determinat în acelaşi timp de clipa prezentă a Lumii, de locul uman al naşterii şi de vocaţia individuală. Şi, *cu începere din acel punct*, situat pe niveluri diferite, sarcina vieţii noastre este de a urca la lumină, trecând, pentru a ajunge la Dumnezeu, printr-o *serie dată de lucruri create*, ce nu sunt tocmai obstacole, ci puncte de sprijin pe care să le depăşim, mijlocitori de care să ne folosim, hrană la îndemână, sevă din ce în ce mai pură, elemente stimulatoare pe care să ni le asumăm.

Din acel moment, tot drept urmare a situării noastre iniţiale în lucruri şi a stărilor îndeplinite în interiorul ei, Materia se împarte, în funcţie de efortul nostru, în două zone: una depăşită sau deja atinsă, spre care nu ne-am mai putea întoarce, sau în care nu ne-am mai putea opri fără să coborâm: este zona Materiei înţelese *în sens material şi carnal*; cealaltă întruchipând efortul mereu reînnoit, de

progres, de căutare, de cucerire, de „îndumnezeire": este zona Materiei înțelese *în sens spiritual*. Iar hotarul dintre aceste două zone este prin esență relativ şi fluctuant. Ceea ce este bun, sfințitor, spiritual pentru fratele meu care se află dedesubtul meu sau alături de mine pe munte, este poate rău, pervertitor, material pentru mine însumi. Ceea ce trebuia să-mi ofer ieri, poate că trebuie să-mi refuz azi. Şi invers, acte care ar fi reprezentat o gravă necredință pentru sfântul Louis de Gonzague sau pentru sfântul Antonie, trebuie poate să fie luate în considerare, tocmai pentru a ne înălța pe urmele acestor sfinți. Altfel spus, nici un suflet nu ajunge la Dumnezeu fără să fi urmat, prin intermediul Materiei, un *traiect determinat* care, într-un anumit sens, este o distanță ce desparte, dar, într-alt sens, este un drum ce uneşte.

Fără a izbândi sau a dobândi ceva, nimeni nu există potrivit dorinței lui Dumnezeu. Cu toții avem propria scară a lui Iacob, ale cărei trepte sunt formate din țeluri fără număr. Să nu încercăm deci să părăsim Lumea înainte de soroc. Să ştim însă să ne călăuzim ființa în curgerea lucrurilor: şi atunci, în locul greutății ce ne trăgea înspre prăpastia plăcerii şi a egoismului, vom simți desprinzându-se din tot ceea ce este creat o „componentă" salvatoare care, conform unui proces deja observat, ne va dilata, ne va smulge din micile noastre nimicuri, ne va conduce în mod necesar spre lărgirea orizontu-

rilor, spre renunțarea la bucuriile degustate, spre gustul mai înalt al frumuseților spirituale. Aceeași Materie ce părea să ne îndemne la mai multă satisfacție și la mai puțină trudă, va deveni pentru noi un principiu de plăceri mărunte și de efort sporit.

Or, o dată în plus, legea indivizilor pare să fie o reducere și o prescurtare a legii Totului. Ne-am înșelat oare gândind că, în universalitatea sa, Lumea are la rândul ei un drum specific de parcurs înainte de a ajunge la desăvârșire? Deloc. Dacă totalitatea sa materială conține energii nefolositoare; dacă, încă și mai grav, ea numără energii și elemente pervertite de care nu se desparte decât cu greu; în realitatea sa cea mai adâncă ea cuprinde *o anume cantitate de putere spirituală* a cărei treptată sublimare întru Isus Hristos reprezintă pentru Creator actul fundamental în plină desfășurare. Acum, această putere este încă risipită pretutindeni: nu există lucru, oricât de neînsemnat sau de rudimentar, care să nu-i poarte însemnul. Trupul lui Hristos, cel trăitor în credincioși, cerne cu răbdare aceste forțe cerești exprimându-le substanța aleasă, fără a pierde nimic din ea. Putem avea încredere în trăinicia acestei lucrări. Datorită numărului mare de indivizi și de vocații, Duhul lui Dumnezeu pătrunde și lucrează în toate domeniile. Este marele arbore despre care vorbeam mai sus, ale cărui ramuri însorite purifică și fac să rodească substanțele extrase de cele mai firave rădăcini. Or,

pe măsură ce lucrarea înaintează, anumite zone par să se epuizeze. Aminteam că în fiecare viață individuală, limita se deplasează mereu în sus, între Materia spirituală şi Materia carnală. La fel, pe măsură ce Umanitatea se creştinează, ea simte din ce în ce mai puțin nevoia de a se hrăni cu roadele pământului. Astfel, contemplarea şi neprihănirea trebuie să tindă a stăpâni în mod firesc munca zbuciumată şi posesiunea directă. Aceasta este *„deriva" generală a materiei* către spirit. Mişcare ce trebuie să aibă o finalitate. Într-o bună zi, toată substanța divinizabilă a materiei va trece în suflete; toate energiile alese vor fi recuperate: şi atunci Lumea noastră va fi pregătită pentru parusie.

Cine n-ar recunoaşte, în această istorie generală a Materiei, marele gest simbolic al Botezului? Hristos intră în apele Iordanului, imagine a energiilor Pământului. Le sfințeşte. Şi, după vorbele Sfântului Grigorie de Nyssa, iese şiroind, ridicând cu el Lumea întreagă.

Cufundare şi înălțare, participare la lucruri şi sublimare, posesiune şi renunțare, depăşire şi încercare: iată îndoita mişcare unitară ce răspunde provocărilor Materiei, mântuind-o[1].

---

[1] Pentru că s-au concentrat exclusiv asupra primei etape, misticii senzuali sau anumite curente neopelagiene (precum americanismul) au căzut în greşeala de a căuta iubirea şi stăpânirea divină *la acelaşi nivel* cu sentimentele şi progresul uman. Şi invers, deoarece s-au axat doar asupra celei de-a

Materie fascinantă şi puternică, Materie ce mângâi şi îmbărbătezi, Materie ce îmbogăţeşti şi distrugi, – încrezător în sorţii cereşti care ţi-au înmiresmat şi curăţit apele –, mă las în voia neostoitelor tale unde. *Harul lui Hristos a trecut în tine.* Prin farmecele tale, ia-mă cu tine; prin seva ta, hrăneşte-mă. Prin trăinicia ta, întăreşte-mă. Prin faptul dezrădăcinării, eliberează-mă. Prin tot ceea ce eşti în tine însăţi, îndumnezeieşte-mă.

---

doua etape, anumite doctrine creştine excesive nu concep perfecţiunea decât prin distrugerea „naturii". Adevăratul supranatural creştin, de nenumărate ori definit de către Biserică, nu abandonează fiinţa creată la nivelul său propriu, după cum nici nu o desfiinţează: o supra-însufleţeşte. Nu este oare evident că, oricât de transcendente şi de creatoare ar fi, iubirea şi râvna lui Dumnezeu nu-şi pot alege drept ţintă decât o inimă *omenească*, adică un obiect plămădit (în mod mijlocit sau nu) din toate sevele Pământului? În această situaţie ca şi în altele, este surprinzător faptul că atât de puţine spirite reuşesc să pătrundă noţiunea de transformare. Uneori lucrul transformat li se pare vechiul lucru neschimbat. Alteori, nu pot întrezări decât ceea ce e cu totul nou. În primul caz, le scapă spiritul. În al doilea, materia. Nu într-atât de grosolan precum excesul dintâi, cel de-al doilea se arată a fi, atunci când e dovedit, la fel de nociv în ceea ce priveşte echilibrul uman. (*N.a.*)

PARTEA A TREIA

Mediul Divin

„Nemo sibi vivit, aut sibi moritur...Sive vivimus, sive morimur, Christi sumus."
„Nimeni nu trăieşte şi nu moare doar pentru sine. Dar, fie prin viaţa noastră, fie prin moartea noastră, îi aparţinem lui Hristos."[1]

Primele două părţi ale acestei expuneri n-au fost altceva decât analiza şi adeverirea acestor cuvinte ale Sfântului Pavel. Am scrutat rând pe rând, în viaţa noastră, partea legată de activitate, de devenire, de viaţă, apoi aceea legată de pasivităţi, de diminuare, de moarte. Peste tot în jurul nostru, la stânga sau la dreapta, în spate sau în faţă, dedesubt şi deasupra, a fost de ajuns să depăşim puţin zona aparenţelor sensibile pentru a vedea ivindu-se şi întrezărindu-se Divinul. Prezenţa divină nu s-a revelat doar în faţa noastră sau alături de noi. Ţâşnind de pretutindeni, ne-a învăluit şi ne-a pătruns atât de mult, încât nu ne mai rămâne loc nici să cădem în genunchi, chiar de-ar fi s-o facem în adâncul nostru.

Prin intermediul tuturor creaturilor fără excepţie, Divinul ne asediază, ne pătrunde, ne plămă-

[1] „Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom şi vieţui împreună cu El" (*Rom.*6;8). Pentru întregul context, cf. *Rom.*6;3-10. (*N.tr.*)

deşte. Credeam că e îndepărtat, inaccesibil: trăim cufundaţi în undele sale fierbinţi. *„In eo vivimus..."*. În realitate, cum spunea Iacob, trezindu-se din vis, Lumea, această Lume palpabilă în care am introdus plictisul şi lipsa de consideraţie atribuite locurilor profane, este un spaţiu sacru, şi nu ştiam atâta lucru? *„Venite, adoremus."*

Să ne reculegem în văzduhul superior şi spiritual, care ne scaldă în lumina sa vie. Şi să încercăm plăcerea de a-i afla atributele, apoi să-i cunoaştem natura, înainte de a examina, printr-o vedere de ansamblu, modalităţile în care ne putem deschide din ce în ce mai mult invaziei sale.

1. Atributele Mediului Divin

Miracolul esențial al Mediului Divin îl reprezintă uşurința cu care el adună şi armonizează în sine calitățile ce ni se par dintre cele mai opuse.

Mare cât întinderea Lumii, şi mult mai puternic decât imensele energii ale Universului, el beneficiază totuşi, la un nivel suprem, de concentrarea şi de precizia ce constituie farmecul şi căldura persoanelor umane.

Vast şi fără de număr ca şi şuvoiul scânteietor al creaturilor pe care Oceanul său îl poartă şi-l însufleţeşte, el păstrează totodată Transcendența concretă care îi permite să cuprindă, în mod desluşit, elementele Lumii în Unitatea sa triumfătoare şi personală.

Incomparabil de aproape şi de tangibil, întrucât ne constrânge prin toate forțele Universului, el se sustrage totuşi mereu cuprinderii noastre, astfel încât nu îl putem percepe niciodată aici şi acum decât înălțându-ne, purtați pe creasta şuvoiului său, până şi pe ultima treaptă a efortului: prezent şi îmbietor în adâncul inaccesibil al fiecărei ființe create, el se retrage tot mai departe, ducându-ne cu sine spre centrul comun al desăvârşirii[1].

---

[1] În cei pe care îi iubesc, ajung la Dumnezeu în măsura în care urmez împreună cu ei un proces de spiritualizare din ce

Prin el, contactul cu Materia purifică, iar neprihănirea înfloreşte precum sublimarea iubirii.

În el, devenirea ajunge la renunțare. Legarea de lucruri reprezintă o despărțire de ceea ce în ele e perimat. Moartea devine o reînviere. Or, dacă ne întrebăm de unde beneficiază de atâtea elemente ale desăvârşirii uimitor de solidare, observăm că ele provin toate dintr-o singură proprietate esențială pe care o putem exprima în felul următor: Dumnezeu nu se dezvăluie pretutindeni căutărilor noastre *drept un mediu universal*, decât în virtutea faptului că este *punctul ultim* spre care converg toate realitățile. Fiecare element al Lumii, oricare ar fi acesta, nu dăinuie *hic et nunc* decât în felul în care generatoarele unui con s-ar înmănunchea (la nivelul maxim al desăvârşirii lor individuale şi la nivelul desăvârşirii generale a Lumii ce le cuprinde) în adâncul lui Dumnezeu, ce le atrage spre sine. Începând din acest moment, toate creaturile, atât cât sunt, nu pot fi privite în natura sau în acțiunea lor fără ca, în ceea ce au mai adânc şi mai real, - precum lumina soarelui în cioburile unei oglinzi sparte – aceeaşi Realitate să nu se dezvăluie una în diversitate, de neatins şi totuşi la îndemână, spirituală în întruchiparea sa materială. În esența sa

---

în ce mai intens. La fel, îl ating în adâncul Frumuseții şi al Bunătății, în măsura în care le pătrund din ce în ce mai mult, purificându-mi neîncetat calitățile. (*n.a.*)

adâncă, nici un obiect nu poate avea vreo influență asupra noastră, fără ca prin acest act să nu fim iluminați de Centrul universal. Nici o realitate nu poate fi cuprinsă de spiritul, de inima sau de mâinile noastre, în esența conținutului său dorit, fără să fim constrânși *de însăși structura lucrurilor* să coborâm până la cauza primă a calităților sale. Ca atare, acest Centru, această Cauză sunt pretutindeni. *Tocmai pentru că* este infinit de adânc și doar cât un punct, Dumnezeu este infinit de aproape și răspândit peste tot. *Tocmai pentru că* este Centrul, el ocupă toată sfera. Contrar ubicuității înșelătoare pe care Materia pare să o dețină în virtutea extremei sale fragmentări, Omniprezența divină nu e decât efectul extremei sale spiritualități. Și, în lumina acestei descoperiri, putem să ne reluăm drumul printre lucrurile uimitoare pe care ni le rezervă, fără încetare, Mediul Divin.

Oricât de imens ar fi, Mediul Divin este în realitate un *Centru*. El are deci proprietățile unui centru, adică, înainte de toate, puterea absolută și ultimă de a strânge (și apoi de a împlini) ființele în esența sa. În Mediul Divin, toate elementele Universului *se ating* prin ceea ce au mai lăuntric în ordinea absolutului. Ele concentrează aici, încetul cu încetul, fără pierdere și fără riscul ulterior al pervertirii, ceea ce au mai pur și mai atrăgător. Întâlnire în care nu pierd decât exterioritatea reciprocă

şi incoerenţele ce reprezintă cusurul fundamental al relaţiilor umane. Să se retragă deci aici cei mâhniţi în faţa dezbinării, a meschinăriei sau a risipei de pe Pământ! În sferele exterioare ale Lumii, Omul este sfâşiat clipă de clipă de depărtarea ce instituie o distanţă între corpuri; între suflete, neputinţa înţelegerii; între vieţi, moartea. În orice moment e măcinat de suferinţa de a nu putea, pe parcursul câtorva ani, să înţeleagă şi să cuprindă totul. În fine, se nelinişteşte fără încetare, dar nu fără motiv, în faţa nepăsării nechibzuite sau a opacităţii disperante a unui mediu natural în care cea mai mare parte a eforturilor individuale par risipite şi pierdute, în care loviturile şi strigătele par înăbuşite pe loc, fără să trezească nici un ecou.

Toate acestea reprezintă o nemulţumire de suprafaţă.

Să lăsăm suprafaţa. Şi, fără a părăsi Lumea, să pătrundem în Dumnezeu. Aici şi de aici, în el şi prin el, vom dobândi şi vom stăpâni totul. Toate florile şi luminile, pe care va fi trebuit să le părăsim într-o zi pentru a fi credincioşi vieţii, se vor regăsi aici în esenţa şi în strălucirea lor. Fiinţele la care nu mai speram să ajungem, sau pe care să le înrâurim, sunt aici, unite toate prin partea cea mai vulnerabilă, cea mai receptivă şi mai sporitoare a substanţei lor. Cea mai neînsemnată dintre dorinţele şi strădaniile noastre este primită şi păstrată aici, făcând să vibreze dintr-o dată toate esenţele Universului.

Să ne stabilim în Mediul Divin. Ne vom afla aici în adâncul sufletului şi în consistenţa Materiei. Vom descoperi, cu participarea tuturor frumuseţilor, punctul ultra-viu, punctul ultra-sensibil, punctul ultra-activ al Universului. Şi, în acelaşi timp, vom simţi închegându-se cu uşurinţă, în adâncul nostru, *plenitudinea* forţelor generatoare de acţiune şi de adoraţie.

Faptul că în acest loc privilegiat sunt adunate şi armonizate toate energiile exterioare ale Lumii, nu e încă totul. Printr-o minune complementară, Omul care se dedică Mediului Divin se simte, prin intermediul acestuia, călăuzit şi sporit în forul său lăuntric cu o siguranţă care îl ajută să evite, ca într-un joc, prea numeroasele obstacole de care s-au izbit atât de des încercările mistice.

Şi, înainte de toate, cel ce îşi alege drept sălaş Mediul Divin nu este deloc panteist. La prima vedere, profunzimile dumnezeieşti pe care ni le dezvăluie Sfântul Pavel se aseamănă cu mediile fascinante desfăşurate în faţa noastră de filosofiile sau religiile moniste. În realitate, ele sunt cu totul altfel, cu mult mai evidente spiritelor noastre, cu mult mai plăcute inimilor noastre. Panteismul ne seduce prin perspectivele sale de unire perfectă şi universală. În fond însă, dacă ar fi adevărat, el nu ne-ar oferi decât contopire şi inconştienţă, deoarece, la capătul evoluţiei pe care crede că o descoperă, elementele Lumii dispar în Dumnezeul creat de ele

sau sunt absorbite de acesta. Dumnezeul nostru, dimpotrivă, duce până la ultima limită diferența dintre creaturile pe care le cuprinde în sine. Ajunși pe culmea adeziunii lor, cei aleși află în el desăvârșirea împlinirii individuale. Prin urmare, doar creștinismul păstrează intactă, laolaltă cu drepturile acordate gândirii, aspirația esențială a oricărei mistici: *a te uni* (adică a deveni Celălalt) *rămânând tu însuți*. Mai fermecător decât toți Dumnezeii-Lumi, a căror veșnică seducție o preia și o absoarbe, purificând-o: *„In omnibus omnia Deus"* (*En pâsi panta Theos*), Mediul nostru Divin se situează în aceeași măsură la antipodul falsului panteism. Creștinul se poate lăsa din toată inima în voia lui fără să rişte de-a se trezi într-o bună zi monist.

Cufundându-se în aceste ape adânci, nu trebuie să se teamă nici de pierderea contactului cu Revelația și cu Viața, adică să devină ireal în obiectul cultului său, ori iluzoriu în substanța activității sale. Creștinul pierdut în bolțile divine nu resimte în spirit nici una din acele deformări blestemate care îl marchează pe „modernist" sau pe iluminat.

Este adevărat că, pentru ochiul său sensibilizat, Creatorul, și mai exact spus (după cum vom vedea în curând) Mântuitorul, au pătruns și au crescut în lucruri în așa măsură încât, conform expresiei sfintei Angela di Foligno, „Lumea este plină de Dumnezeu". Această creștere nu are însă vreo valoare pentru el decât dacă lumina, ce i se

pare că scaldă totul, iradiază dintr-un *centru istoric*, fiind difuzată de-a lungul unei *axe tradiționale foarte bine conturate*. Deosebitul farmec al Mediului Divin își datorează de fapt întreaga valoare concretă contactului umano-divin revelat în Epifania lui Isus. Odată ce realitatea istorică a lui Hristos este anulată, omniprezența divină care ne exaltă devine asemănătoare tuturor celorlalte vise ale Metafizicii: nesigură, vagă, convențională, fără vreun control experimental hotărâtor pentru a se putea impune spiritului, fără norme morale pentru a se putea implica în viață. În consecință, oricât de minunată ar fi creşterea pe care vom încerca să o discernem la un moment dat în cadrul Învierii divine, farmecul şi substanța ei reală vor rămâne mereu dependente de adevărul palpabil şi controlabil al evenimentului evanghelic. Hristosul mistic, Hristosul universal al Sfântului Pavel, nu poate avea vreun sens ori preț în ochii noştri decât ca propagare a lui Hristos născut din Maria şi mort pe Cruce. Prin esență, cel dintâi își extrage din acesta calitatea fundamentală de ființă incontestabilă şi concretă. Oricât de departe ne-am lăsa purtați în spațiile divine deschise misticii creştine, nu îl părăsim pe Isus cel din Evanghelie. Nutrim dimpotrivă nevoia sporită de a ne înfăşura, din ce în ce mai trainic, în adevărul său omenesc. Nu suntem deci moderniști, în sensul condamnat al cuvântului. Şi nici nu vom eşua în rândul vizionarilor şi al iluminaților.

Greşeala vizionarilor constă, de fapt, în *confundarea* între ele a *nivelurilor* Lumii şi, în consecinţă, în perturbarea acţiunii lor. În ochii iluminatului, prezenţa divină nu luminează pur şi simplu adâncul lucrurilor. Ea tinde să le uzurpeze suprafaţa, şi deci să le anuleze realitatea imperioasă, dar salvatoare. Înceata maturizare a cauzelor imediate, complicata reţea a determinismelor materiale, nesfârşitele potenţialităţi ale ordinii universale – nici una dintre acestea nu mai contează. Dar, văzută prin această pânză fără cusătură, prin intermediul acestor fire delicate, acţiunea divină iese la suprafaţă în modul cel mai tulbure cu putinţă. Este falsul miracol ce deviază şi sminteşte efortul omenesc.

Am arătat de nenumărate ori că efectul pe care îl are asupra activităţii umane adevărata transformare a Lumii în Isus Hristos este cu totul altul. În miezul Mediului Divin, potrivit revelaţiei Bisericii, lucrurile se transfigurează, dar în adânc. Ele se scaldă lăuntric în lumină, păstrând însă, ba mai mult, exaltând în această incandescenţă ceea ce este absolut în specificul lor. *Nu ne putem pierde în Dumnezeu decât prelungind dincolo de ele determinaţiile cele mai individuale ale fiinţelor*: iată regula fundamentală după care se poate distinge întotdeauna misticul autentic de imitaţiile sale. Inima lui Dumnezeu este imensă, *„multae mansiones."* Şi totuşi, în această imensitate, pentru fiecare dintre

noi, în fiece clipă, nu există decât un singur loc posibil, acela pe care ni-l stabileşte abnegaţia permanentă faţă de datoriile naturale şi supranaturale ale vieţii. În acest loc, în care nu ne vom afla decât dacă desfăşurăm în toate privinţele o activitate superioară susţinută, Dumnezeu ni se va arăta în plenitudinea sa. În afara acestui loc, şi în pofida faptului că el ne cuprinde oriunde, Mediul Divin nu există *pentru noi* decât incomplet sau deloc. Prin urmare, nu printr-un abandon steril ne-am putea cufunda în apele sale hrănitoare, ci printr-o permanentă străduinţă de a ne înscrie în şuvoiul lor. Energia acestora o aşteaptă şi o stârneşte pe a noastră. La fel cum în anumite zile marea nu se limpezeşte decât în prezenţa etravei sau a înotătorului ce o spintecă, tot astfel Lumea nu e iluminată de prezenţa divină decât în măsura în care răspunde înflăcărării noastre. Când Dumnezeu vrea să-l supună pe Creştin şi să se unească cu el de-a pururi, prin extaz sau prin moarte, putem spune că nu îl ia la sine decât topit, de prea multă iubire şi ascultare, în arcul întins al efortului său.

În consecinţă, s-ar părea că, printr-un exces contrar celor proprii chietismului şi iluminismului, adeptul Mediului Divin recade în greşelile naturalismului păgân. Prin credinţa în valoarea cerească a efortului uman, prin aşteptarea unei transformări înnoitoare a capacităţilor de slăvire latente în Lume, prin veneraţia faţă de puterile spirituale încă

sădite în Materie, creştinul nostru va putea să pară extrem de asemănător cu cei ce slăvesc Pământul.

Şi aici, ca şi în cazul panteismului, nu este vorba decât de o asemănare exterioară: *aşa cum se întâmplă deseori între lucruri contrare.*

Păgânul iubeşte Pământul pentru că se foloseşte de el şi tot în el îşi va găsi şi sfârşitul. Creştinul, pentru a-l face mai pur şi pentru a-l părăsi mulţumită puterii pe care o extrage din el.

Păgânul încearcă să cuprindă tot ceea ce este sensibil până la ultima limită a bucuriei: *el aderă la lume.* Creştinul nu îşi înmulţeşte contactele cu Lumea decât pentru a capta sau a suporta energiile pe care le va readuce, sau care îl vor duce, la Cer. *El supra-aderă la Dumnezeu.*

Păgânul crede că Omul se îndumnezeieşte închizându-se în sine; pentru fiecare în parte sau pentru toţi laolaltă, actul final al evoluţiei umane constă în instituirea de sine. Creştinul nu-şi vede îndumnezeirea posibilă decât în însuşirea de către un Altul a desăvârşirii sale: după el, culmea vieţii este moartea în Unire.

Pentru păgân, realitatea universală nu există decât prin proiectarea ei în plan sensibil: ea este nemijlocită şi diversă. Creştinul are în vedere exact aceleaşi elemente: le prelungeşte însă potrivit axei lor comune, legându-le de Dumnezeu; şi, dintr-o dată, Universul devine pentru el unitar, nefiind

accesibil decât în Centrul absolut al desăvârşirii sale.

Într-un cuvânt, în comparaţie cu principalele forme istorice ale spiritului religios omenesc, putem spune că misticismul creştin se împărtăşeşte, fără să evite aspectele riscante sau suspecte, din tot ceea ce există mai reconfortant şi mai trainic în toate misticile umane. În el se manifestă un uimitor echilibru între acţiune şi pătimire, între dobândirea Lumii şi părăsirea ei, între dorul de lucruri şi dispreţul faţă de ele. De ce ne-am mira de această armonie dinamică? Nu este ea în cele din urmă reacţia spontană, firească, a sufletului la impulsurile unui mediu care, prin natură şi prin har, este tocmai cel în care este menit să trăiască şi să sporească? La fel cum, în adâncul Mediului Divin, toate foşnetele create se topesc, fără a se contopi, într-o Notă unică ce le domină şi le păstrează (nota serafică, fără îndoială, care îl vrăjea pe Sfântul Francisc), tot astfel, pentru a răspunde acestei chemări, toate puterile sufletului încep să răsune; iar tonalităţile lor multiple, la rândul lor, se compun dintr-o vibraţie inefabil de simplă, în care toate nuanţele spirituale, de dragoste şi de judecată, de entuziasm şi de tihnă, de plenitudine şi de extaz, de pasiune şi de indiferenţă, de dobândire şi de părăsire, de odihnă şi de mişcare, se ivesc, trec şi aruncă lumini în funcţie de momente şi de împre-

jurări, precum nenumăratele posibilități ale unei dispoziții lăuntrice, inexprimabile și unice.

Dacă două cuvinte ar putea exprima mai bine decât altele această exaltare permanentă și lucidă, am putea spune: „indiferență pasionată".

A accede la Mediul Divin înseamnă într-adevăr a afla Unicul Necesar, adică pe *Cel ce arde*, înflăcărând lucrurile pe care le iubim insuficient sau nu cum trebuie; pe *Cel ce liniștește*, înlăturând din focarul său lucrurile pe care le iubim prea mult; pe *Cel ce alină*, primind la sine lucrurile de care iubirea noastră a fost văduvită, sau care nu i-au fost niciodată oferite. A ajunge până la aceste bolți fără de preț înseamnă a simți, în virtutea aceluiași adevăr, că ai nevoie de tot și că nu ai nevoie de nimic. De toate avem nevoie: căci Lumea nu va fi niciodată destul de cuprinzătoare pentru a oferi dorinței noastre de acțiune mijloacele de a-l înțelege pe Dumnezeu, nici pentru a asigura setei noastre de pătimire posibilitatea de a fi pătrunși de el. Și totuși de nimic nu avem nevoie, dat fiind că singura Realitate care ne atrage se află dincolo de transparența în care se oglindește, tot ceea ce se va fi dovedit de prisos între noi va dispărea, înfățișându-ne-o încă și mai pură. Pentru mine, Totul este Tot și totul nu este nimic; pentru mine, totul este Dumnezeu și totul este pleavă: iată ce poate spune Omul, cu îndoită dreptate, potrivit incidenței razei divine.

„Care este pentru dumneavoastră, întreba cineva odată, cea mai măreaţă dintre cele două beatitudini: să ai viziunea Unităţii sublime a lui Dumnezeu pentru a oferi Universului un centru şi a-l mântui? Sau să trăieşti imensitatea concretă a Universului pentru a-l pătimi şi a-l atinge pe Dumnezeu?"

Nu vom căuta să ieşim din această seducătoare incertitudine. Fiind însă de-acum familiarizaţi cu atributele Mediului divin, ne vom îndrepta atenţia spre Lucrul însuşi care ni s-a înfăţişat în adâncul fiecărei fiinţe, surâzător precum un chip, fascinant precum un abis. Şi îl vom întreba: „Stăpâne, cine eşti?"

2. Natura Mediului Divin. Hristos universal şi Marea Comuniune

La o primă aproximare, este evident că Mediul a cărui complexă şi dinamică omogenitate s-a revelat pretutindeni în jurul nostru ca o condiţie şi o consecinţă ale celor mai creştine atitudini (precum gândul cel bun şi resemnarea) este alcătuit din omniprezenţa divină. Nemărginirea lui Dumnezeu este atributul esenţial care ne permite să-l percepem în universalitatea lui, atât în lăuntrul cât şi în jurul nostru.

Întrucât delimitează problema, acest răspuns începe să ne mulţumească spiritual. Totuşi, el nu oferă încă puterii *„in qua vivimus et sumus"* precizia unei orientări pe care am dori să o impunem calităţilor Unicului necesar. Sub ce formă, proprie Creaţiei noastre, adaptată Universului nostru, se manifestă Nemărginirea divină şi cum se raportează ea la Umanitate? O simţim încărcată cu acel har sfinţitor pe care Credinţa îl răspândeşte pretutindeni, ca fiind adevărata sevă a Lumii; asemănătoare, prin proprietăţile sale, Milosteniei (*„Manete in dilectione mea"*) despre care *Scriptura* ne spune că va rămâne singură, într-o bună zi, ca unic principiu stabil al naturilor şi al puterilor, asemenea, în esenţă, acelei minunate şi substanţiale Voinţe divine al cărei miez omniprezent este adevărata hrană a vieţii noastre, *„omne delectamentum in se habentem"*. Care este în cele din urmă legătura concretă ce corelează între ele toate aceste entităţi universale, conferindu-le puterea absolută de a pune stăpânire pe noi?

Esenţa Creştinismului constă în a-şi pune această întrebare şi a răspunde în felul următor: „Verbul întrupat, Domnul Nostru Isus Hristos".

Să purcedem treptat în căutarea a ceea ce trebuie să justifice pentru noi această prodigioasă identificare între Fiul Omului şi Mediul Divin.

Un prim pas, de netăgăduit, îl facem observând că omniprezenţa divină, în care suntem cufundaţi,

este *o omniprezență în act*. Dumnezeu ne cuprinde și ne pătrunde creându-ne și veghindu-ne.

Să mai facem un pas. Sub ce formă și cu ce scop ne-a oferit Creatorul, păstrându-ni-l, darul de ființe participate? Sub forma unei aspirații esențiale înspre el, în vederea adeziunii nesperate prin care să devenim de aceeași complexitate cu El. Actul prin care Dumnezeu ne menține în câmpul prezenței sale este o *transformare unitivă*.

Să mergem mai departe. Ce este această Realitate supremă și complexă întru care ne plămădește lucrarea divină? Sfântul Pavel și Sfântul Ioan ne-au revelat-o. Este Sporirea cantitativă și Desăvârșirea calitativă a tuturor lucrurilor; este tainica Pleromă în care Unul substanțial și Multiplul creat se întâlnesc fără a se contopi într-o Totalitate care, fără să adauge nimic esențial lui Dumnezeu, va fi totuși un fel de biruință și de generalizare a ființei.

Și cu aceasta ajungem la scopul propus. Care este Centrul activ, Legătura vie, Sufletul zămislitor al Pleromei? Din nou, Sfântul Pavel este cel care ne-o spune răspicat. Este Cel în care toate se împreună și se desăvârșesc, Cel care asigură consistența oricărei alcătuiri create, Hristos mort și reînviat, *„qui replet omnia"*, *„in quo omnia constant"*.

Să alăturăm acum primul și ultimul termen din acest lung șir de identități. Trebuie să recunoaștem într-o strălucire de bucurie că, în Universul nostru, *omniprezența divină se manifestă prin*

rețeaua forțelor zămislitoare ale lui Hristos conceput ca totalitate; Dumnezeu nu ne constrânge, din lăuntru sau din afară, prin intermediul tuturor puterilor Cerului, ale Pământului şi ale Infernului, decât în actul de a-l institui şi a-l desăvârşi pe Hristos drept mântuitorul şi reînsufleţitorul Lumii. Şi întrucât, în împlinirea acestui act, Hristos nu se manifestă el însuşi ca un punct de convergenţă mort şi pasiv, ci drept centrul de iradiere al energiilor ce reconvertesc Universul întru Dumnezeu prin intermediul Umanităţii lui, undele acţiunii divine ajung la noi pline de energiile sale organice.

Drept urmare, Mediul Divin dobândeşte mireasma şi trăsăturile definite dorite de noi. Recunoaştem în el o omniprezenţă ce acţionează asupra noastră asimilându-ne lui, în unitate Corporis Christi. Nemărginirea divină, ca o consecinţă a Întrupării, s-a transformat pentru noi în *omniprezenţă a hristificării*. Tot ceea ce eu pot face bun *„opus et operatio"* este integrat fizic, prin ceva din sine însuşi, în realitatea lui Hristos desăvârşit. Tot ceea ce îndur, cu credinţă şi iubire, din pricina diminuării şi a morţii, mă face să devin, într-un mod mai profund, o părticică integrantă din Trupul său mistic. Tocmai *pe Hristos îl împlinim sau îl pătimim în toate lucrurile*. Nu doar *„diligentibus omnia convertuntur in bonum"*, ci, încă mai limpede, *„convertuntur in Deum"* şi, întru totul explicit, *„convertuntur in Christum"*.

În ciuda afirmațiilor hotărâtoare ale Sfântului Pavel (formulate, să nu uităm, *în comunitatea* primilor creștini), s-ar putea ca unii să creadă că am fost obligați să accentuăm, într-un sens realist, noțiunea de Trup mistic, sau că, cel puțin, ne complacem să întrezărim aici perspective esoterice. Dacă vom privi mai cu atenție, vom observa că, pe un drum diferit, am întâlnit de fapt marea cale deschisă în Biserică de taina copleşitoare a Sfintei Euharistii.

Când Preotul spune: *„Hoc est Corpus meum"*, cuvântul cade direct pe pâine şi o transformă de îndată în realitatea individuală a lui Hristos. Marele act sacramental nu se opreşte însă la acest eveniment mărginit în spațiu şi timp. Li se spune, în esență, copiilor mici: de-a lungul zilelor fiecărui om, al vârstelor Bisericii şi al tuturor perioadelor lumii, nu există decât o singură Liturghie şi o singură Împărtăşanie. Hristos a murit o dată în mod dureros. Petru şi Pavel primesc în cutare zi şi la cutare ceas Sfânta Euharistie. Dar aceste acte diverse nu sunt decât elementele în care se împarte şi se fixează, pentru noi, în timp şi în spațiu, ca în tot atâtea centre, continuitatea unui gest unic. În fond, de la începutul pregătirii mesianice până la Parusie, trecând prin manifestarea istorică a lui Isus şi etapele de dezvoltare ale Bisericii sale, un singur eveniment se desfăşoară în Lume: Întruparea, înfăptuită în fiecare individ prin Euharistie.

Toate împărtăşaniile din cursul unei vieţi formează o singură împărtăşanie.

Toate împărtăşaniile tuturor oamenilor în viaţă alcătuiesc o singură împărtăşanie.

Toate împărtăşaniile tuturor oamenilor din prezent, din trecut şi viitor formează o singură împărtăşanie.

Am privit vreodată îndeajuns nemărginirea fizică a Omului şi extraordinarele sale conexiuni cu Universul pentru a realiza în spiritul nostru cât de formidabil este acest adevăr elementar?

Să evocăm în spirit, pe măsura puterilor noastre, enorma mulţime de oameni, de oricând şi de pretutindeni. Ei bine, în virtutea catehismului nostru, credem că această uimitoare pluralitate anonimă suferă de drept (şi până la un anumit punct, şi de fapt: într-adevăr, cine poate să ne spună până unde ajunge, laolaltă cu influenţa harului, influenţa lui Hristos, începând cu credincioşii din inima comunităţii umane?) contactul fizic şi dominator al Celui ce poate *„omnia sibi subjicere"*. Pe drept cuvânt, stratul uman al Pământului se află în întregime şi pentru totdeauna expus curentului ordonator al lui Hristos întrupat. Lucru pe care îl admitem cu toţii drept unul dintre punctele cele mai neîndoielnice ale Credinţei noastre.

Or, cum se înfăţişează în structura Universului Lumea omenească? Am spus-o deja (p. 34 şi următoarele) şi, cu cât vom reflecta mai adânc la acest

lucru, cu atât vom fi frapați mai mult de evidența și de importanța acestei constatări: ea apare ca o zonă de transformare spirituală continuă, în care toate realitățile și forțele inferioare fără excepție se sublimează în senzații, sentimente, idei, potențialități de cunoaștere și de iubire. În jurul Pământului, centru al perspectivelor noastre, sufletele formează într-un fel suprafața incandescentă a Materiei cufundate în Dumnezeu. Din punct de vedere dinamic, biologic, este cu neputință să trasăm dedesubtul ei o limită, la fel cum nu o putem face între o plantă și mediul în care trăiește. Dacă Euharistia ne influențează în cel mai înalt grad natura umană, energia ei se întinde cu necesitate, în virtutea efectului continuității, până în regiunile mai puțin luminate de la temelia noastră, „descendit ad inferos" s-ar putea spune. În fiecare clipă, Hristos Euharistic veghează, din punct de vedere al alcătuirii Pleromei (singurul punct de vedere adevărat pentru înțelegerea Lumii), toată mișcarea Universului – Hristos *„per quem omnia, Domine, semper creas, vivificas et praestas nobis"*.

Vegherea despre care am vorbit este, într-o accepție minimă, o ultimă rafinare, o ultimă sublimare, o ultimă captare a elementelor de folosit la plămădirea Pământului Celui Nou. Cum să nu mergem însă mai departe și să nu ne gândim că acțiunea sacramentală a lui Hristos, *tocmai pentru că sfințește materia*, influențează, dincoace de supranaturalul

pur, tot ceea ce constituie ambianța interioară și exterioară a credinciosului, se imprimă adică în tot ceea ce numim „Providența noastră"?

Dacă lucrurile stau întocmai, iată-ne (prin simplul fapt că ne-am lăsat călăuziți de „orizonturile" Euharistiei) din nou în adâncul Mediului Divin. În fiecare realitate, în jurul nostru, Hristos, pentru care și întru care suntem creați, cu individualitatea noastră și conform vocației noastre specifice, se dezvăluie și strălucește ca *o ultimă determinare*, ca un Centru – altfel spus, ca un Element universal. Întrucât Umanitatea noastră asimilează Lumea materială, iar Azima ne asimilează Umanitatea, Transformarea euharistică depășește și completează Transsubstanțierea pâinii de pe altar. Încetul cu încetul, ea pătrunde fără împotrivire Universul. Este focul ce șerpuiește deasupra arbuștilor. Este atingerea ce face bronzul să vibreze. Într-un sens secundar și generalizat, într-unul adevărat însă, speciile euharistice sunt alcătuite din totalitatea lumii, iar durata Creației este timpul necesar consfințirii sale. *„In Christo vivimus, movemur et sumus"*.

Doamne, când mă voi apropia de altar pentru a mă împărtăși, ajută-mă să disting nesfârșitele orizonturi ce se deschid în mărunta și apropiata azimă în care te ascunzi. Dincolo de inerția acestei bucăți de pâine, m-am obișnuit deja să recunosc o

putere mistuitoare care, potrivit expresiei celor mai iluştri Doctori ai tăi, mă asimilează în loc să se lase asimilată de mine. Ajută-mă să depăşesc fărâma de iluzie ce m-ar face să cred că atingerea ta este mărginită şi de-o clipă doar.

Încep acum să înţeleg: în speciile euharistice, mă atingi mai întâi prin „accidentele" Materiei, dar de asemenea, ca o urmare indirectă, prin întregul Univers, în măsura în care acesta, sub impulsul tău dintâi, mă cuprinde în ritmul său contradictoriu. În adevăratul sens, braţele şi Inima pe care mi le deschizi nu sunt nici mai mult nici mai puţin decât puterile adunate ale Lumii care, pătrunsă până în adânc de voia ta, de dorinţele şi de firea ta, se strâng în fiinţa mea pentru a o plămădi, a o hrăni şi a o înălţa până în flăcările miezului tău de Foc. În Azimă, Isuse, *propria-mi viaţă* mi-o oferi.

Ce pot face pentru a primi această îmbrăţişare învăluitoare, pentru a răspunde acestui sărut universal? *„Quomodo comprehendam ut comprehensus sum?"* N-aş putea răsplăti mai bine darul absolut ce mi se oferă decât printr-o absolută acceptare. Atingerii euharistice îi voi răspunde deci *prin întregul efort al vieţii mele,* al vieţii mele de azi şi de mâine, al vieţii mele individuale şi al vieţii mele alături de toate celelalte vieţi. După un anumit răstimp, sfintele Daruri vor putea să dispară în mine. De fiecare dată însă, ele mă vor cufunda mai adânc în fal-

durile Omniprezenței tale: trăind şi murind, nu voi înceta nici o clipă să pătrund în tine tot mai mult. Învățătura subînțeleasă a Bisericii tale, pe care trebuie să o împărtăşim oriunde şi oricând, este deci justificată cu o vigoare şi cu o rigoare nemaiîntâlnite. Euharistia trebuie să-mi pătrundă viața. Datorită acestei taine, viața mea trebuie să devină un contact absolut cu tine, nelimitat şi nesfârşit, viața aceasta care îmi apăruse acum câteva clipe ca un Botez săvârşit împreună cu tine în apele Lumii şi care mi se dezvăluie acum ca o Comuniune prin Lume cu Tine. Taina vieții. *Taina vieții mele* – a vieții mele primite, a vieții mele trăite, a vieții mele părăsite...

Prin înălțarea ta la cer, ce a urmat coborârii tale în infern, Isuse, ai umplut Universul într-o asemenea măsură, în toate sensurile, încât de-acum, din fericire, ne este cu neputință să Te părăsim. *„Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam?"* Sunt întru totul sigur acum. Nici Viața, a cărei devenire te înstăpâneşte mai mult asupra mea; nici Moartea care mă aruncă în Mâinile tale; nici Puterile spiritului, bune sau rele, care sunt uneltele tale vii; nici energiile Materiei în care ai pătruns; nici ireversibilele unde ale Duratei, pe care le veghezi fără tăgadă în ritmul şi în curgerea lor; nici nepătrunsele adâncuri ale Spațiului, pe măsura Măreției tale; *„neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia,*

neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia"[1] – nimic din toate acestea nu mă va putea despărți de iubirea ta adâncă, deoarece ele nu sunt decât vălul, „categoriile" prin care mă cuprinzi pentru ca eu, la rându-mi, să te pot cuprinde.

Doamne, te întreb din nou, care este cea mai de preț dintre aceste două beatitudini: ca orice lucru să fie contactul dintre mine şi Tine? sau ca tu să fii atât de „universal", încât să pot să pătimesc şi să te percep în fiece lucru creat?

Uneori ne închipuim că te facem mai atrăgător ridicând în slăvi doar farmecul şi bunătatea chipului tău omenesc de altădată. Într-adevăr, Doamne, dacă aş dori să îndrăgesc un om, nu m-aş îndrepta oare spre cei pe care mi i-ai înfățişat în plină rodire a ființei lor actuale? Mame, frați, prieteni, surori – nu avem atâtea persoane dragi în preajma noastră? Ce am putea aştepta într-o Iudee de acum două mii de ani?... Nu, ceea ce caut, ca orice ființă, din străfundul întregii mele vieți şi chiar cu întreaga mea patimă pământească, este altceva decât un seamăn de iubit: este un Dumnezeu de slăvit.

A slăvi, adică a te pierde în ceea ce este de nepătruns, a te cufunda în ceea ce este fără de sfârşit, a-ți afla pacea în ceea ce nu poate fi pervertit, a te

---

[1] „Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile"... *Rom.* 8, 38 (*N.tr.*).

lăsa absorbit în necuprinsul determinat, a te oferi Focului şi Transparenţei, a te desfiinţa cu luciditate şi din propria voinţă, pe măsură ce devii din ce în ce mai conştient de tine însuţi, a te dărui până la capăt celui ce este fără de capăt! Pe cine vom putea slăvi?

Cu cât Omul va deveni mai uman, cu atât mai mult se va supune el nevoii, unei nevoi din ce în ce mai limpezi, mai rafinate, mai nobile, de a slăvi.

Isuse, risipeşte norii ce-ţi umbresc fulgerul! Arată-te nouă drept Cel Atotputernic, Cel Viu şi Reînviat! Fii pentru noi Pantocratorul ce umplea, în vechile bazilici, deplina singurătate a cupolelor! Nu este nevoie de nimic altceva decât de această Parusie pentru a cumpăni şi a stăpâni în inimile noastre slava Lumii ce se iveşte. Pentru a birui Lumea alături de tine, arată-te nouă învăluit în Slava lumii!

3. Sporirile Mediului Divin

Împărăţia lui Dumnezeu se află în adâncul nostru. Atunci când Hristos se va arăta deasupra norilor întunecaţi, el nu va face decât să realizeze o metamorfoză îndeplinită treptat, la îndemnul lui, în sânul masei de oameni. Pentru a-i grăbi sosirea, să încercăm a înţelege procesul după care se iveşte şi se dezvoltă în noi Sfânta Prezenţă. Cu scopul de

a-i înlesni cât mai adecvat posibil devenirea, să observăm, în noi înşine mai întâi, apoi, pornind de la noi, în Lume, ivirea şi sporirea Mediului Divin.

a. Apariţia Mediului Divin. Dorul de fiinţă şi diafania lui Dumnezeu

Un vânt uşor adie în noapte. Când s-a ivit? De unde vine? Încotro se îndreaptă? Nu se ştie. Nu poţi constrânge spiritul, privirea, lumina lui Dumnezeu să zăbovească asupra fiinţei tale.

Într-o bună zi, omul devine conştient că este sensibil faţă de o anumită percepere a Divinului răspândit pretutindeni. Întrebaţi-l. De când se află în această stare? N-ar putea spune. Tot ce ştie este că un spirit nou a trecut prin viaţa lui.

„A început printr-o rezonanţă deosebită, ciudată, care îmbogăţea fiecare armonie, printr-o iluminare difuză ce încununa fiecare frumuseţe... Senzaţii, sentimente, gânduri, toate elementele vieţii psihologice se înlănţuiau unul după altul. Cu fiecare zi ce trecea, deveneau mai înmiresmate, mai împodobite, mai pătrunse de un Lucru nedefinit, mereu acelaşi Lucru. Apoi, Nota, Mireasma, Lumina, la început vagi, au prins să se precizeze. Şi atunci am simţit, împotriva oricărei convenţii şi iluzii verosimile, ceea ce lega în mod inefabil toate aceste lucruri. Unitatea mi se dezvăluia, dezvăluin-

du-mi darul de a o cuprinde. Dobândisem într-adevăr un nou simț – *simțul unei noi calități* sau *al unei noi dimensiuni*. Mai mult încă: avusese loc pentru mine o transformare *în însăşi perceperea ființei*. De-atunci, ființa îmi deveni oarecum tangibilă, plăcută. Mai presus de toate chipurile sub care mi se înfățişa, ființa însăşi începu să mă atragă şi să mă tulbure."

Iată ce ar putea povesti, mai mult sau mai puțin explicit, orice om care a înaintat destul de departe în capacitatea sa de a simți şi de a se analiza. Şi acest om ar putea fi în aparență un necredincios. Iar dacă se întâmplă să fie creştin, va mărturisi că această răsturnare lăuntrică i se pare a se fi realizat în zonele profane, „naturale" ale sufletului său.

Să nu ne lăsăm înşelați de aceste aparențe. Să nu ne lăsăm tulburați nici chiar de erorile evidente în care au căzut mulți mistici în încercările lor de a stabili sau doar de a numi Zâmbetul Universal. Precum orice putere (cu cât este mai înzestrată), simțul Totului se naşte inform şi tulbure. Ca şi în cazul copiilor ce deschid pentru prima dată ochii, se întâmplă ca oamenii să situeze incorect Realitatea pe care au presimțit-o dincolo de lucruri. În înaintarea lor nesigură nu dau adesea decât de o fantomă metafizică sau de un idol vulgar. Dar de când imaginile şi reflectările dovedesc ele ceva împotriva realității obiectelor şi a luminii? Rătăcirile

panteiste sunt mărturii ale imensei noastre nevoi de un cuvânt revelator rostit de Gura Celui ce este. Punând deoparte această excepție, este adevărat că, din punct de vedere fiziologic, dorul, zis „natural", de ființă este, în fiecare viață, prima aurora a iluminării divine, primul fior perceput al Lumii însufletite prin Întrupare. Simțul (*care nu este neapărat sentimentul*) Omniprezenței lui Dumnezeu prelungeşte, recreează, supranaturalizează aceeaşi forță fiziologică care, prin desfigurări ori rătăciri, dă naştere panteismului.[1]

Constatarea că *mediul divin ni se dezvăluie ca o modificare a ființei profunde a lucrurilor* ne permite să facem de îndată două remarci importante privind modul în care perceperea sa pătrunde şi se păstrează în orizontul nostru uman.

Mai întâi, manifestarea Divinului nu modifică într-o măsură mai mare ordinea aparentă a lucrurilor decât o face consfințirea euharistică în cazul sfintelor daruri. Întrucât evenimentul psihologic, la începutul său, constă doar în apariția unei *tensiuni*

---

[1] Cu alte cuvinte, şi mult mai simplu: la fel cum în iubirea de Dumnezeu (Milostenie) se regăseşte – fără îndoială, în stare supranaturalizată – puterea umană de a iubi, tot aşa, credem, la originea psihologică a „sentimentului de Omniprezență" încercat de creştin, se recunoaşte „simțământul Ființei universale" din care s-au născut majoritatea misticilor. Există un suflet *naturaliter christiana*. Să reamintim (cf. Avertisment, pag.9) că aceste pagini conțin o descriere psihologică, şi nu o explicație teologică, a stărilor sufleteşti întâlnite. (*N.a.*)

interne sau a unui răsunet adânc, relaţiile dintre creaturi rămân exact aceleaşi. Ele dobândesc un accent doar în ceea ce priveşte sensul lor. Asemenea acelor materii translucide pe care o rază de soare captivă le poate ilumina laolaltă, Lumea îi apare misticului creştin scăldată într-o lumină lăuntrică ce îi accentuează relieful, structura şi adâncul. Lumina aceasta nu este însă nuanţa superficială pe care o poate percepe o cunoaştere vulgară. Nu este nici strălucirea prea intensă ce distruge obiectele şi orbeşte privirea. Ea este raza domoală şi persistentă născută din sinteza tuturor elementelor Lumii întru Isus. Cu cât fiinţele pe care le luminează sunt mai desăvârşite potrivit naturii lor, cu atât această rază pare mai apropiată şi mai sensibilă; iar cu cât este mai sensibilă, cu atât obiectele pe care le scaldă devin mai distincte în aparenţă şi mai îndepărtate în esenţă.

Dacă ne este îngăduit să modificăm puţin un cuvânt sfânt, vom spune că marea taină a creştinismului nu este în primul rând Apariţia, ci Transparenţa lui Dumnezeu în Univers. Da, Doamne, nu doar raza ce atinge, ci raza ce pătrunde. Nu Epifania ta, Isuse, ci *Diafania ta.*

Nimic nu e mai consistent şi mai trecător – mai implicat în lucruri şi totodată mai desprins de ele – decât o rază de lumină. Dacă Mediul Divin ni se înfăţişează drept o incandescenţă a straturilor lă-

untrice ale fiinţei, cine ne garantează persistenţa acestei viziuni? Nimeni altcineva decât Raza însăşi. Diafania, de care nici o putere din lume nu ne poate împiedica să ne bucurăm, pentru că ea se manifestă mai adânc decât orice putere şi a cărei ivire, din acelaşi motiv, nici o putere din lume nu o poate provoca.

Iată al doilea aspect pe care trebuie să-l luăm în considerare ca fundament al tuturor reflecţiilor noastre ulterioare asupra devenirii vieţii întru Dumnezeu.

Perceperea omniprezenţei divine este cu precădere o vedere, un gust, adică un fel de intuiţie ce vizează anumite calităţi superioare ale lucrurilor. Ca atare, ea nu se poate obţine în mod direct prin nici un raţionament sau artificiu uman. Ca şi viaţa, a cărei înaltă performanţă experimentală o reprezintă fără nici o îndoială, ea este un dar. Şi iată-ne din nou – în centrul fiinţei noastre – în preajma tainicului izvor pe care l-am urmat (la începutul părţii a doua) pentru a-i observa curgerea năvalnică. A resimţi atracţia lui Dumnezeu, a fi sensibil la farmecul, la consistenţa şi la unitatea finală a fiinţei reprezintă ce mai înaltă şi totodată cea mai completă dintre „pasivităţile noastre sporitoare". Prin logica efortului său creator, Dumnezeu năzuieşte să se facă şi să fie căutat şi zărit de către noi: *„Posuit homenes... si forte attrectent eum"*. Harul său

prevenitor se află deci mereu în suspensie, pentru a ne solicita prima privire şi prima rugăciune. Dar iniţiativa, imboldul pornesc întotdeauna de la El; şi, oricare ar fi dezvoltarea ulterioară a aptitudinilor noastre mistice, nici un progres nu se realizează în acest domeniu decât ca un nou răspuns dat unui dar pururi reînnoit. *„Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum"*.

Iată-ne prin urmare în situaţia de a înălţa, la originea pătrunderii noastre de către Mediul Divin, o intensă şi necurmată rugăciune – rugăciunea ce imploră darul fundamental: *„Domine, fac ut videam"*.

Doamne, ştim şi presimţim că eşti pretutindeni în jurul nostru. Se pare însă că un văl ne acoperă ochii. Fă să strălucească de peste tot chipul tău universal: *„illumina vultum tuum super nos"*. Fie ca raza ta nesfârşită să străluminеze până în adânc întunericul dens în miezul căruia orbecăim. *„Sit splendor Domini nostri super nos"*. Şi pentru aceasta trimite-ne Duhul tău, *„Spiritus principalis"*, a cărui lucrare înflăcărată este singura în măsură să înfăptuiască de la început până la desăvârşire marea Metamorfoză la care se reduce toată împlinirea lăuntrică şi spre care tânjeşte Creaţia ta: *„Emitte Spiritum tuum, et creabuntur et RENOVABIS FACIEM TERRAE"*.

b. Devenirile individuale ale Mediului Divin: lucrarea purității, a credinței și a abnegației

„Ego operor...Pater semper operatur." Farmecul (plin de consecințe) al Mediului Divin este de a se putea intensifica în jurul nostru *din ce în ce mai mult*. Este, dacă vrem, o atmosferă mereu mai luminoasă și mai încărcată de prezența lui Dumnezeu. În El, și doar în El, se realizează legământul suprem de iubire absolută: să te pierzi și să te cufunzi din ce în ce mai mult în ceea ce iubești.

S-ar putea spune că trei virtuți contribuie cu o deosebită eficiență la această nedefinită concentrare a Divinului în existența noastră: puritatea, credința și abnegația – trei virtuți „statice" în aparență, dar în realitate trei virtuți dintre cele mai active și mai nelimitate. Să le examinăm, una după alta, în funcția lor de creare a Mediului Divin.

1. Puritatea

În sensul general al cuvântului, puritatea nu înseamnă doar lipsa viciilor (care nu este decât aspectul negativ al purității), nici chiar neprihănirea (care nu reprezintă decât un remarcabil caz particular). Înseamnă spiritul de dreptate și entuziasmul sădite în viață noastră de iubirea de Dumnezeu pe care îl căutăm în toate și mai presus de toate.

Este impură, din punct de vedere spiritual, fiinţa care, rămânând în plăcerea simplă sau închizându-se în egoism, introduce în sine şi în jurul său un principiu de frânare şi de sciziune în unificarea Universului în Dumnezeu.

Este pură, dimpotrivă, fiinţa care, potrivit locului său în Lume, aşază în prim plan, faţă de vreun avantaj imediat sau momentan, preocuparea de a contribui la desăvârşirea lui Hristos în toate lucrurile. Este din ce în ce mai pură cea care, atrasă de Dumnezeu, reuşeşte să confere acestui entuziasm, acestei străbateri, o continuitate, o intensitate, o realitate din ce în ce mai mari, fie că prin vocaţie se mişcă mereu (cu toate că într-un mod spiritual ascendent) în aceleaşi zone materiale ale Lumii, fie că, adesea, ajunge în regiuni în care, pentru ea, Divinul înlocuieşte încetul cu încetul celelalte roade ale Pământului.

Astfel înţeleasă, puritatea fiinţelor se măsoară după gradul de atracţie care le duce înspre Centrul divin, sau, ceea ce înseamnă acelaşi lucru, după distanţa proximă la care se află faţă de acest Centru. Ea se menţine, iar experienţa creştină o atestă, prin reculegere, rugăciune mentală, puritate a conştiinţei, puritate a intenţiilor, taine... Să ne mărginim aici la a slăvi uimitoarea ei putere de condensare a Divinului în jurul nostru.

Într-una din Povestirile sale, Benson îşi imaginează că un „vizionar" soseşte în capela izolată în

care se roagă o călugăriță. Intră. Or, iată că în jurul acelui loc necunoscut el vede deodată întreaga Lume care se încheagă, se pune în mișcare, se structurează, în funcție de intensitatea și de modulația dorințelor rostite de plăpânda ființă ce se roagă. Capela mănăstirii devenise un pol în jurul căruia se rotea Pământul. În preajma ei, persoana pradă contemplării sensibiliza și însufleţea toate lucrurile deoarece credea; iar credința ei era activă pentru că sufletul ei, foarte pur, o așeza în apropierea lui Dumnezeu. Ficțiunea aceasta este o parabolă excelentă.

Încordarea lăuntrică a spiritelor înspre Dumnezeu poate să pară neglijabilă celor ce încearcă să măsoare cantitatea de energie acumulată în masa de oameni.

Și totuși, dacă am fi la fel de capabili să percepem „lumina invizibilă" ca și norii, trăsnetele sau razele soarelui, sufletele pure ni s-ar părea, în Lumea aceasta, la fel de active, datorită purității, precum munții înzăpeziți ale căror piscuri nemișcate aspiră fără încetare, pentru noi, puterile rătăcitoare din înaltul atmosferei.

Vrem ca Mediul Divin să sporească în jurul nostru? Să primim și să cultivăm fără excepție toate forțele unirii, dorinței și rugăciunii pe care harul le aduce cu sine. Prin simplul fapt că transparența noastră va deveni mai deplină, lumina divină, care

aşteaptă stăruitor în preajmă, ne va pătrunde în mai mare măsură.

Ne-am gândit vreodată la sensul pe care îl implică taina Bunei-Vestiri?

În clipa în care Dumnezeu a hotărât să înfăptuiască pentru noi Întruparea, a trebuit să provoace mai întâi, în Lume, o virtute capabilă să-l atragă până la noi. Avea nevoie de o Mamă care să-l zămislească în sferele omeneşti. Ce făcu atunci? O creă pe Fecioara Maria, adică făcu să apară pe Pământ o puritate atât de mare încât să se poată concentra în această transparenţă sub înfăţişarea Noului Născut.

Iată, exprimată în vitalitatea şi în realitatea sa, puterea prin care puritatea face să se ivească Divinul printre noi.

Şi totuşi, adresându-se Fecioarei Mamă, Biserica adaugă: *„Beata quae credidisti"*. Doar prin credinţă puritatea atinge desăvârşirea rodniciei sale.

2. Credinţa

Aşa cum o înţelegem aici, credinţa nu reprezintă, bineînţeles, simpla adeziune a intelectului la dogmele creştine. Într-un sens mult mai adânc, este vorba de credinţa în Dumnezeu învestită cu tot ceea ce cunoaşterea acestei Fiinţe demne de adoraţie poate suscita în noi legat de încrederea în forţa sa

binefăcătoare. Este convingerea practică potrivit căreia, în mâinile Creatorului său, universul continuă să fie argila din care el zămisleşte după bunu-i plac multiple posibilităţi. Într-un cuvânt, este *credinţa evanghelică*, despre care se poate spune că nici o virtute, nici chiar mila, nu a fost recomandată mai stăruitor de către Mântuitor.

Or, sub ce aspect ne este înfăţişată fără încetare această vocaţie în cuvintele şi în gesturile Domnului? Înainte de toate, şi mai presus de toate, ca *o putere ce lucrează*. Intimidaţi de afirmaţiile unui pozitivism nejustificat, descurajaţi pe de altă parte de excesele mistice propagate de *„Christian Science"*, am dori uneori să lăsăm deoparte promisiunea stânjenitoare a unei eficacităţi tangibile a rugăciunii. Şi totuşi, nu o putem neglija fără să nu roşim în faţa lui Hristos. Dacă nu credem, valurile se abat furioase, vântul suflă, hrana ne lipseşte, bolile ne răpun sau ne ucid, forţa divină este neputincioasă ori prea îndepărtată. Dacă, dimpotrivă, credem, apele devin primitoare şi blânde, pâinea se înmulţeşte, ochii se deschid, cei morţi învie, puterea lui Dumnezeu pare să fie smulsă prin forţă şi se răspândeşte în întreaga natură. Ori trebuie să criticăm şi să minimalizăm în mod abuziv Evanghelia; ori trebuie să admitem realitatea acestor efecte, nu ca pe ceva tranzitoriu şi datat, ci peren şi pururi adevărat. Să ne păzim de a înăbuşi revelaţia unei posibile însufleţiri a forţelor Naturii în Dumnezeu;

dimpotrivă, să o aşezăm cu hotărâre în centrul perspectivelor noastre asupra Lumii, atenţi doar la buna ei înţelegere.

Credinţa lucrează. Ce vrea să spună acest lucru? Înseamnă oare că, la chemarea credinţei, acţiunea divină se va substitui raportului firesc al cauzelor ce ne înconjoară? Vom aştepta oare, ca nişte iluminaţi, ca Dumnezeu să producă nemijlocit, în Materie sau în trupurile noastre, rezultate pe care până acuma nu le-au obţinut decât cercetările cele mai ingenioase?

Evident că nu. Nici legăturile interioare ale Lumii materiale sau psihice, nici datoria omenească a maximului efort, nu sunt ameninţate, ori măcar diminuate, de principiul credinţei. *„Iota unum aut unus apex non proeteribit"*. Sub acţiunea transformatoare a „credinţei lucrătoare", toate legăturile fireşti ale Lumii rămân neschimbate: li se adaugă însă un principiu, o finalitate lăuntrică, am putea spune aproape un suflet în plus. Sub influenţa credinţei, Universul se dovedeşte capabil, fără să-şi modifice calităţile, să se mlădieze, să se însufleţească, să se supra-însufleţească. Iată ce înseamnă acel „tot" şi acel „doar" al credinţei pe care ne-o impune Evanghelia în termeni atât de limpezi. Uneori această supra-însufleţire se traduce prin efecte miraculoase, când transfigurarea cauzelor le face să ajungă până în zona „supunerii totale"; cel

mai adesea, ea se manifestă prin integrarea evenimentelor indiferente sau defavorabile într-un plan superior, acela al Providenței.

Am remarcat şi analizat mai sus (pag.75) un caz cu deosebire tipic pentru acest al doilea mod de îndumnezeire a Lumii prin credință (mod ce ne este nici mai puțin profund, nici mai lipsit de preț decât miracolele cele mai impresionante). Vorbind despre pasivitățile diminuante, am văzut în ce fel insuccesele şi decăderile noastre, moartea şi chiar viciile noastre pot fi reconvertite de Dumnezeu, transformate în El. Este momentul acum să luăm în considerare acest miracol în absoluta sa generalitate şi din punctul de vedere specific al actului de credință care, în ceea ce ne priveşte, reprezintă condiția sa providențială.

Într-adevăr, în mâinile noastre, ale tuturor, Lumea, Viața (*Lumea noastră, Viața noastră*) sunt ca o azimă pe cale de a se încărca de influența divină, adică de o Prezență reală a Verbului Întrupat. Taina se va îndeplini. Dar cu o condiție: *să credem* că *aceasta* vrea şi poate să devină, pentru noi, acțiunea, altfel spus prelungirea Trupului lui Hristos. Credem? Totul se iluminează şi prinde viață în jurul nostru: întâmplarea se rânduieşte, succesul dobândeşte o plenitudine de neclintit, durerea nu e decât un popas şi o mângâiere a lui Dumnezeu. Ne îndoim? Stânca rămâne seacă, cerul negru, apele viclene şi nesigure. Şi am putea auzi glasul Dom-

nului, în faţa vieţii noastre irosite: „De ce vă este frică, puţin credincioşilor?"...[1].

„Domine, adjuva incredulitatem meam." A! o ştii tu însuţi, Doamne, din moment ce ai simţit, ca om, spaima necredinţei. În anumite clipe, Lumea ne apare drept ceva îngrozitor: imensă, oarbă, brutală. Ne împinge de colo-colo, ne târăşte cu ea, ne omoară, fără nici un discernământ. Putem spune pe bună dreptate că, în mod eroic, Omul a reuşit să creeze, pe întinderea apelor îngheţate şi întunecate, o zonă locuibilă, un luminiş călduţ, unde fiinţele au un chip pentru a privi, mâini pentru a tămădui, o inimă pentru a iubi. Dar cât de firav este acest sălaş! În fiecare clipă, prin toate fisurile pătrunde marele Lucru oribil, cel de care încercăm să uităm că se află mereu la pândă, despărţit de noi printr-un simplu perete îngust: foc, ciumă, furtună, cutremur de pământ, dezlănţuire a forţelor morale obscure – cu toatele mătură de îndată, fără a ţine seama de nimic, ceea ce am zămislit şi înnobilat cu întreaga noastră judecată şi din toată inima.

Doamne, dat fiind că în virtutea demnităţii umane nu-mi este îngăduit să închid ochii asupra acestor lucruri, cum ar face o fiară sau un copil, ca să nu cad pradă ispitei de a blestema Universul şi pe cel ce l-a creat, *ajută-mă să îl slăvesc văzându-te ascuns în el.* Marele cuvânt izbăvitor, Doamne, cu-

---

[1] *Matei* 8;26 (cf. *Marcu* 4;40, *Luca* 8;25) - *N.tr.*

vântul revelator şi în acelaşi timp ziditor, repetă-mi-l, Doamne: *„Hoc est Corpus meum"*. Într-adevăr, Lucrul enorm şi întunecat, arătarea, furtuna, dacă vrem, eşti Tu! *„Ego sum, nolite timere."* Tot ceea ce ne înspăimântă în viaţa noastră, tot ceea ce te-a înmărmurit pe tine însuţi în Grădină, toate acestea nu sunt de fapt decât Speciile euharistice sau Aparenţele, materia aceleiaşi Taine.

Să credem şi nimic mai mult. Să credem cu atât mai viguros şi mai deznădăjduit cu cât Realitatea pare mai ameninţătoare şi mai neînduplecată. Iar atunci, puţin câte puţin, vom vedea universala Groază îmblânzindu-se, apoi zâmbindu-ne, pe urmă luându-ne în braţele sale mai mult decât omeneşti.

Nu rigidul determinism al Materiei şi al cantităţii conferă Universului consistenţă, ci subtilele asociaţii ale Spiritului. Nemărginita întâmplare şi adânca orbire a Lumii nu sunt decât o iluzie în ochii celui ce crede. *„Fides, substantia rerum."*

3. Abnegaţia

Deoarece vom fi crezut cu tărie în Lume, cu toată puritatea inimii, Lumea va deschide în faţa noastră braţele lui Dumnezeu. Pentru ca cercul Mediului Divin să se închidă în jurul vieţii, nu ne rămâne acum decât să ne aruncăm în aceste braţe.

Gest ce va fi într-un raport activ cu datoria zilnică. *Credința consacră lumea. Abnegația participă la acest act.*

Spre a descrie în mod corespunzător „avantajele" abnegației, adică rolul esențial și final pe care îl joacă în dobândirea Mediului Divin, ar trebui să reluăm tot ceea ce a fost spus în primele două părți ale acestui studiu. Nu este oare tocmai abnegația cea care pune în joc resursele inepuizabile pe care orice pătimire le oferă dorinței noastre de comuniune?

Prin abnegație ne așezăm și rămânem atât de bine la adăpostul mâinii divine, încât nu mai suntem decât una cu ea în exercițiul acțiunii sale.

Prin abnegație ne deschidem permanent, prin ce avem mai intim, voinței lui Dumnezeu și binelui său plac, astfel încât viața Sa, precum un aluat dospit, o pătrunde și o asimilează pe a noastră. *„Hoc est cibus meus, ut faciam voluntatem Patris."*

Prin abnegație, în cele din urmă, ne situăm, cu fiecare clipă, în punctul exact în care se înmănunchează în mod providențial, înlăuntrul nostru, fascicolul ce cuprinde nenumăratele forțe interioare și exterioare ale Lumii, adică în punctul unic în care, la un moment dat, se poate realiza pentru noi Mediul Divin.

Doar abnegația, și numai ea, ne înlesnește ocazia să acceptăm oferta universală și permanentă a întâlnirii cu dumnezeirea; prin ea, și doar prin ea,

înapoiem lui Dumnezeu sărutul pe care Dumnezeu ni-l oferă veşnic prin intermediul Lumii.

Or, ceea ce este de nepreţuit în puterea „participativă" a abnegaţiei, este faptul că, asemănător puterii credinţei şi a purităţii, eficacitatea sa este nelimitată.

Nici o limită *în ceea ce priveşte lucrarea* îndeplinită sau diminuarea suferită: deoarece putem să ne adâncim tot mai mult în desăvârşirea lucrării de realizat sau în convertirea în bine a evenimentelor neplăcute. Tot mai multă iscusinţă, tot mai multă grijă, tot mai multă subtilitate...

Nici o limită, de asemenea, *în ceea ce priveşte intenţia* ce însufleţeşte efortul de a acţiona sau de a accepta: deoarece putem merge fără încetare mai departe în desăvârşirea interioară a supunerii. Tot mai multă dezlegare. Tot mai multă iubire.

Şi nici o limită, ba chiar nelimitare, *în ceea ce priveşte scopul divin* pe care fiinţa noastră şi-l asumă cu bucurie până la capăt. Să lăsăm deoparte acum orice imagine de adeziune statică. Ea ar deveni insuficientă. Să ne reamintim următoarele: Dumnezeu nu se înfăţişează fiinţelor noastre limitate drept un Lucru gata făcut, pe care l-am putea cuprinde. El este pentru noi veşnica Descoperire şi veşnica Sporire. Cu cât credem că îl înţelegem mai mult, cu atât el se arată a fi mereu altul. Cu cât ne gândim mai mult la vederea lui, cu atât el se retrage mai în adânc, atrăgându-ne în nepătrunsul Lui. Cu cât ne

apropiem mai mult de el, prin toate strădaniile firii şi ale harului, cu atât mai mult îşi intensifică, dintr-o dată, atracţia asupra puterilor noastre, sporind totodată receptivitatea acestora faţă de dumnezeiasca atracţie.

În felul acesta, punctul privilegiat despre care aminteam mai sus, punctul unic unde se poate naşte, pentru fiecare om şi în fiecare clipă, Mediul Divin, nu este un loc fix al Universului. Este un centru mişcător pe care trebuie să-l urmăm, aşa cum Magii şi-au urmat steaua.

Într-un fel sau altul, în funcţie de chemarea fiecăruia, astrul acesta îi călăuzeşte pe oameni în mod diferit. Dar toate căile pe care le indică au în comun faptul că te înalţă din ce în ce mai mult. (Am spus deja nu o dată aceste lucruri; este însă important să le cuprindem pentru ultima dată în acelaşi mănunchi.) În fiecare existenţă, dacă este devotată, dorinţele mai neînsemnate sunt urmate de dorinţe mai intense; renunţarea dobândeşte întâietate în raport cu plăcerile; moartea împlineşte viaţa. În cele din urmă, pentru noi toţi, traseul general ce străbate lumea creată va fi acelaşi. Fie prin detaşarea spirituală, fie printr-o detaşare efectivă, abnegaţia ne conduce pe toţi, mai curând sau mai târziu, la un nivel mai mult sau mai puţin înalt, către aceeaşi zonă a minimului egoism şi a minimei plăceri, acolo unde pentru fiinţa creată, cuprinsă de extaz, lumina divină străluceşte din belşug şi în

deplină limpezime, dincolo de orice mijlocire pe care, *departe de a o respinge, o depăşeşte.*

Puritate, credinţă, abnegaţie – sub acţiunea convergentă a acestor trei raze, Lumea se dizolvă şi cedează.

Precum un foc puternic ce-şi întreţine flacăra din ceea ce în mod firesc ar trebui s-o stingă, precum un şuvoi năvalnic al cărui iureş creşte cu fiecare stavilă întâlnită în cale, tot astfel, tensiunea creată de întâlnirea dintre Om şi Dumnezeu dizolvă, duce cu sine, volatilizează fiinţele create, aşezându-le pe toate, deopotrivă, în slujba unirii.

Bucurii, progrese, dureri, eşecuri, greşeli, lucrări, rugăciuni, frumuseţi, puteri ale Cerului, ale Pământului sau ale Infernului, toate se înclină la trecerea undelor cereşti; şi toate cedează partea de energie pozitivă a naturii lor pentru a contribui la propăşirea mediului divin.

Asemenea acelor jeturi fierbinţi ce străpung cu uşurinţă metalele cele mai tari, spiritul chemat de Dumnezeu pătrunde în Lume, înaintând înfăşurat în vaporii luminoşi ai celor pe care le sublimează împreună cu El.

El nu distruge lucrurile, nici nu le constrânge, ci le eliberează, le orientează, le transfigurează, le însufleţeşte. Nu le reneagă, ci se înalţă sprijinindu-se de ele şi ducând cu sine ceea ce în ele este ales.

Puritate, credinţă, abnegaţie, virtuţi statornice şi virtuţi lucrătoare, voi sunteţi cu adevărat în ne-

prihănirea voastră, energiile superioare ale Naturii, acelea ce conferă Lumii, chiar şi celei materiale, consistenţa absolută şi chipul desăvârşit. Sunteţi principiile întemeietoare ale Noului Pământ. Prin voi, întreită înfăţişare a aceleiaşi slăviri încrezătoare, „noi biruim Lumea": *„Haec est quae vincit Mundum, fides nostra"*.

c. Devenirile colective ale Mediului Divin. Comuniunea Sfinţilor şi Mila

1. Observaţii preliminare asupra valorii „individuale" a Mediului Divin

În paginile anterioare ne-am ocupat de întemeierea şi de devenirea Mediului Divin într-un suflet presupus a fi singurul din Lume în prezenţa lui Dumnezeu. „Şi cu celelalte, se vor fi întrebat mulţi cititori, ce faceţi? Ce creştinism este acesta care pretinde să se instituie în afara iubirii aproapelui?"

Vom vedea că aproapele ocupă un loc esenţial în construcţia al cărei schelet am încercat să-l conturăm. Înainte însă de a-l include în structura noastră, a fost nevoie – din două motive – să tratăm temeinic problema „îndumnezeirii Lumii" în cazul particular al unui singur om.

Lucru necesar mai întâi dintr-un motiv legat de *metodă*: căci, în momentele cunoaşterii, studiul

cazurilor individuale trebuie întotdeauna să preceadă efortul de generalizare.

Lucru necesar apoi dintr-un motiv legat de *natură*: căci oricât de solidari am fi unii cu alții în sporirea şi desăvârşirea noastră *in Christo Jesu*, constituim, fiecare în parte, o unitate naturală, plină de răspunderi şi de posibilități incomunicabile. Ne mântuim sau ne pierdem *noi înşine*.

Dogma creştină a mântuirii individuale trebuia să fie cu atât mai mult scoasă în evidență, cu cât perspectivele dezvoltate aici sunt mai unitare şi mai universale. Nu trebuie să pierdem niciodată din vedere următorul fapt: la fel cum în zonele Lumii supuse experienței, oamenii, oricât ar fi de cuprinşi în acelaşi Univers, reprezintă fiecare pentru acest Univers un centru de perspectivă şi de activitate independent (în sensul că există tot atâtea Universuri parțiale câți indivizi), tot astfel, în domeniul realităților cereşti, oricât de pătrunşi am fi de aceeaşi putere creatoare şi izbăvitoare, constituim fiecare un centru particular de divinizare (în sensul că există tot atâtea Medii Divine parțiale câte suflete creştine).

Ştim că în fața aceluiaşi spectacol în prezența aceloraşi posibilități de percepție sau de acțiune, oamenii reacționează atât de diferit, în funcție de nuanțele sau de ascuțimea simțurilor şi a spiritului, încât dacă am putea prin absurd să ne mutăm dintr-o conştiință într-alta, de fiecare dată Lumea

ar fi alta. La fel, în aceleaşi „ipostaze" temporale şi spaţiale, Dumnezeu se înfăţişează şi se oferă sufletelor într-o realitate şi o bogăţie cu totul diferite, în funcţie de credinţa, de abnegaţia, de puritatea pe care acţiunea sa le întâlneşte. Să ne închipuim un grup de oameni încercaţi de aceeaşi reuşită sau de acelaşi eşec: acest eveniment unic va comporta tot atâtea aspecte, finalităţi sau „suflete" diferite câţi indivizi afectaţi. Orb, absurd, indiferent, material, pentru cel care nu iubeşte şi nici nu crede; el va fi în schimb luminos, providenţial, încărcat de sens şi de viaţă pentru cel care a ajuns să-l vadă şi să-l atingă pe Dumnezeu în toate câte sunt. Există tot atâtea supra-însufleţiri divine ale cauzelor secunde, câte încrederi şi abnegaţii umane. Prin esenţă unică în act, Providenţa se multiplică în contact cu noi, ca o rază de soare ce îşi înteţeşte coloritul sau se stinge în adâncul lucrurilor pe care le întâlneşte în cale. Acelaşi Univers are tot felul de niveluri, de compartimente diferite: *„in eadem domo, multae mansiones"*.

Şi iată de ce, repetând faţă de *propria noastră* viaţă cuvintele pe care preotul le pronunţă cu referire la pâinea şi vinul ce urmează a fi sfinţite, trebuie să ne rugăm, fiecare pentru noi, pentru ca Lumea să se transfigureze în folosul nostru: „ut nobis *Corpus et Sanguis fiat D. N. Jesu Christi*".

Acesta este primul pas. Înainte de a-i face pe următorii (pentru a-i putea face pe ceilalţi), cre-

dinciosul trebuie să-şi asigure propria sfinţire, nu prin egoism, ci cu acea conştiinţă întărită şi deschisă că, într-o măsură oricât de mică şi într-un mod cu neputinţă de comunicat, fiecare dintre noi avem datoria să îndumnezeim Lumea întreagă.

Am arătat în analiza de până acum felul în care este posibilă această îndumnezeire parţială. Nu ne mai rămâne acum decât să integrăm fenomenul elementar şi să vedem în ce mod, prin întâlnirea dintre Mediile Divine individuale, Mediul Divin total se constituie, apoi reacţionează la rându-i pentru a le desăvârşi, asupra destinelor particulare pe care le cuprinde. A sosit momentul de a generaliza concluziile noastre diversificându-le, aproape la infinit, prin acţiunea milei.

2. Intensificarea Mediului Divin cu ajutorul Milei

Pentru a înţelege şi a măsura puterea de îndumnezeire conţinută în iubirea faţă de aproapele nostru, trebuie să revenim la consideraţiile pe care le-am dezvoltat anterior, şi anume la descrierea unităţii totale a sfinţirii euharistice.

Spuneam că, în cursul nesfârşirii timpului şi în multiplicitatea tulburătoare a indivizilor, se desfăşoară o singură operaţie: Cei aleşi se alătură lui Hristos: ia naştere un singur lucru: Trupul mistic al lui Hristos, începând cu toate puterile spirituale

răspândite sau concepute în Lume. „*Hoc est Corpus Meum*". Este adevărat că nimeni pe Lume nu ne poate mântui, nici pierde, dacă nu o dorim. Este însă la fel de adevărat că mântuirea noastră nu este eficientă şi nu se împlineşte decât dacă e *solidară* cu izbăvirea întregii „mase de aleşi". În adevăratul sens, nu va exista decât un singur Om mântuit: Hristos, Cap şi Esenţă vie a Umanităţii. Fiecare dintre cei aleşi este chemat să-l vadă pe Dumnezeu faţă către faţă. Actul viziunii sale va fi însă, cu necesitate, imposibil de despărţit de acţiunea înălţătoare şi iluminatoare a lui Hristos. În cer, îl vom contempla pe Dumnezeu noi înşine, dar ca şi cum am face-o prin ochii lui Hristos.

Dacă lucrurile stau astfel, efortul mistic individual aşteaptă o complinire esenţială prin împletirea sa cu cel al tuturor oamenilor. Unu, în mod absolut, în Pleromă, Mediul Divin trebuie să înceapă să devină unu încă din faza pământească a existenţei noastre. Ca atare, chiar dacă creştinul, năzuind să trăiască în Dumnezeu, ar fi investit în dorinţele sale toată puritatea, în rugăciunile sale toată credinţa, în acţiunea sa toată abnegaţia de care este în stare, tot s-ar mai deschide încă imense posibilităţi de îndumnezeire a Universului. I-ar rămâne să-şi conjuge lucrarea individuală cu aceea a tuturor lucrătorilor din jurul său. În preajma lui se întreţes nenumăratele Lumi parţiale, în care se înfăşoară diversele monade umane. Trebuie să-şi

întreţină propria căldură din aceea a tuturor acestor vetre, să-şi întâlnească seva cu cea care curge în celelalte celule, să primească sau să răspândească, în folos comun, mişcarea şi viaţa, să se adapteze la temperatura şi la tensiunea celorlalţi.

Cărei puteri îi este dat să înlăture învelişul la adăpostul căruia tinde să se izoleze şi să vegeteze microcosmosurile noastre individuale? Ce putere este învestită să topească şi să înflăcăreze luminile noastre parţiale în lumina esenţială a lui Hristos?

Este vorba de Milă, principiu şi efect al oricărei legături spirituale. Mila creştină, atât de solemn predicată de Evanghelie nu este altceva decât coeziunea mai mult sau mai puţin conştientă a sufletelor, generată de convergenţa lor comună *in Christo Jesu*. Este cu neputinţă să-l iubeşti pe Hristos, fără să-i iubeşti pe ceilalţi (în măsura în care aceşti ceilalţi se îndreaptă spre Hristos); cu neputinţă, de asemenea, să-i iubeşti pe ceilalţi (într-un spirit de largă comuniune umană) fără să te apropii totodată de Hristos. În mod automat deci, printr-un soi de determinism viu, Mediile Divine individuale, în măsura în care se constituie tind să se sudeze între ele; iar în asocierea lor ele află o intensificare nelimitată a trăirilor ce le înflăcărează. În viaţa lăuntrică a Sfinţilor, această conjuncţie de neocolit s-a manifestat întotdeauna printr-o iubire nemăsurată pentru tot ceea ce, în fiinţele create, poartă în sine un germene de viaţă veşnică. „Tensiunea comuni-

unii" a cărei miraculoasă eficacitate, după cum am văzut, îl implică pe Om în îndeplinirea datoriei umane şi îl determină să scoată viaţă până şi din energiile cele mai încărcate de moarte, are drept ultim efect participarea creştinului la iubirea sufletelor.

Cel Înflăcărat de Mediul Divin nu poate suporta în jurul său întunecimea, lipsa de fervoare, golul, în ceea ce ar trebui să fie plin de rezonanţa lui Dumnezeu. La gândul nenumăratelor spirite, legate de el în unitatea aceleiaşi Lumi, şi în jurul cărora focul Prezenţei divine nu este încă destul de înteţit, el se simte pătruns de frig. Crezuse un timp că, pentru a-l atinge pe Dumnezeu conform dorinţelor sale, era de ajuns să întindă mâna, mâna lui. Îşi dă seama acum că singura îmbrăţişare omenească în stare să cuprindă Divinul, aşa cum se cuvine, este aceea a tuturor braţelor omeneşti deschise împreună pentru a chema şi a primi Focul. Singurul subiect absolut capabil de transfigurarea mistică este grupul întreg al oamenilor ce nu formează în milă decât un trup şi un suflet.

Iar această împreunare a unităţilor spirituale ale Creaţiei sub atracţia lui Hristos reprezintă suprema biruinţă a credinţei asupra Lumii.

Îţi mărturisesc, Doamne, că mult timp am fost – şi, vai, sunt încă şi acum – refractar la iubirea faţă de aproapele meu. Cu cât m-am înfruptat cu mai multă înfocare din bucuria supraomenească de a

mă desființa şi de a mă pierde în sufletele cărora le sunt hărăzit prin misterioasa afinitate a iubirii umane – cu atât mă simt de felul meu mai ostil şi mai închis faţă de marea masă a celor pe care îmi spui să-i iubesc. Integrez cu uşurinţă în viaţa mea lăuntrică ceea ce, în Univers, se află dedesubtul sau deasupra mea (pe aceeaşi linie am putea zice): materia, plantele, animalele, respectiv Puterile, Influenţele, Îngerii – le accept fără greutate şi mă bucur să fac parte din această ierarhie. Dar „celălalt", Doamne, – nu doar „săracul, şchiopul, schilodul, smintitul", ci pur şi simplu *celălalt*, şi nimic mai mult –, cel care prin Universul său în aparenţă străin de al meu pare să trăiască independent de mine şi să-mi altereze unitatea şi pacea Lumii, aş fi sincer dacă ţi-aş spune că reacţia mea instinctivă nu este de a-l respinge? şi că simpla idee de a intra în comuniune spirituală cu el nu mă dezgustă?

Doamne, ajută-mă să văd în viaţa Celuilalt strălucirea Chipului tău. Lumina orbitoare a ochilor tăi, aprinsă în adâncul celor ce sunt, m-a călăuzit în îndeplinirea oricărei lucrări, în depăşirea oricărei greutăţi. Fă-mă să te zăresc chiar şi, cu deosebire, în esenţa, în desăvârşirea, în punctul cel mai îndepărtat al sufletului fraţilor mei.

Darul pe care mi-l ceri pentru aceşti fraţi – singurul dar în putinţa inimii mele – nu este tandreţea copleşită de acele afecţiuni privilegiate pe care le rânduieşti în viaţa noastră drept cel mai puternic

factor creat al sporirii lăuntrice, este ceva mai puțin plăcut, dar la fel de real şi mai intens. Cu ajutorul Euharistiei, vrei ca între Oameni şi mine să se manifeste atracția fundamentală (deja presimțită confuz de orice iubire, de îndată ce e destul de trainică) ce preschimbă mistic infinitatea de creaturi raționale într-un fel de unică Monadă în Tine, Isuse Hristoase. Mai presus de o simplă simpatie personală, vrei să mă atragă spre „Celălalt" *afinitățile* îngemănate ale *lumii față de ea însăşi şi ale acestei lumi față de Dumnezeu.*

Pentru aceasta nu îmi ceri nimic imposibil din punct de vedere psihologic, întrucât, în mulțimea străină şi nenumărată, nu sunt chemat să slăvesc decât o singură Ființă personală, a ta.

Față de aproapele meu, nu mă obligi nici la ipocrite dovezi de iubire, deoarece inima mea neputând să-ți afle Persoana decât în adâncul a ceea ce este mai individual şi mai concret în fiecare altul, tocmai acestui alt *el însuşi* se adresează mila mea, şi nu vreunei entități vagi din preajma lui.

Nu, nu îmi ceri ceva amăgitor sau cu neputință de realizat. Determini doar, prin Revelație şi Har, ca tot ceea ce este mai omenesc în noi să devină, în sfârşit, conştient de sine însuşi. Umanitatea dormea – şi doarme încă – ațipită în meschinele bucurii ale măruntelor sale iubiri fără orizont. În adâncul diversității noastre zace o imensă putere spirituală care nu va ieşi la iveală decât atunci

când vom şti *să forţăm limitele* egoismului nostru şi să ne ridicăm, printr-o deschidere fundamentală a zărilor, la vederea firească şi lucidă a realităţilor universale.

Isuse, Mântuitor al lucrării umane, căreia îi oferi raţiunea actului, Mântuitor al suferinţei omeneşti, căreia îi oferi valoarea vieţii, fii izbăvirea unităţii umane, silindu-ne să ne uităm josnicia şi, cu sprijinul Tău, să ieşim în larg, pe oceanul necunoscut al milei.

3. Umbrele exterioare şi sufletele pierdute

Istoria împărăţiei lui Dumnezeu este, fără doar şi poate, aceea a unei reuniri. Mediul Divin total se întemeiază prin încorporarea tuturor spiritelor alese întru Isus Hristos. Dar, cine spune ales, spune alegere, selecţie. Nu am înţelege deci într-un mod creştin acţiunea universală a lui Isus dacă am privi-o doar ca pe un centru de atracţie şi de slăvire. Tocmai pentru că El este Cel care uneşte, El este totodată Cel care alege, care desparte şi care judecă. În Evanghelie găsim grâul cel bun şi oile Domnului, dreapta Fiului omului, încăperea cinei de taină şi focul ce arde de bucurie. Aflăm însă şi neghina, ţapii, stânga Judecătorului, poarta închisă, bezna de afară; iar la antipodul flăcărilor ce unesc în iubire, focul ce corupe în izolare. Procesul complet din

care se naşte treptat Pământul cel Nou este o *reunire* dublată de o *despărţire*.

În cursul paginilor precedente, atunci când (preocupaţi doar să ne înălţăm direct înspre Focul divin şi să ne expunem întru totul razelor sale) ne îndreptam privirea numai spre lumină, n-am încetat niciodată să simţim în spatele nostru umbra şi golul, rarefierea sau absenţa lui Dumnezeu deasupra căreia drumul nostru rămâne suspendat. Această umbră inferioară însă, de care încercăm să scăpăm, ar fi putut la fel de bine să fie un fel de abis deschis spre neant. Cusurul, păcatul, răul, carnea reprezentau toate un sens răsturnat, un revers al lucrurilor care încetau să existe pentru noi pe măsură ce pătrundeam în Dumnezeu.

Revelaţia Ta, Doamne, mă obligă să cred mai mult. În Univers, puterile Răului nu sunt doar o atracţie, o deviere, un semn „minus", o reîntoarcere distrugătoare la pluralitate. În cursul devenirii spirituale a Lumii, elemente conştiente, Monadele, s-au desprins în mod deschis de mulţimea pe care o solicită atracţia ta. Răul s-a întrupat, s-a „substanţializat" în ele. Iar acum există în jurul meu, amestecate cu luminoasa ta Prezenţă, prezenţe obscure, fiinţe nefaste, *lucruri* maligne. Şi acest ansamblu distinct reprezintă o rămăşiţă absolută şi nemuritoare a genezei Lumii. Există nu doar umbre *inferioare*, ci şi *exterioare*. Iată ce ne spune *Evanghelia*.

Doamne, dintre toate tainele în care se cade să credem, nu este fără nici o îndoială alta care să ne contrarieze într-o măsură mai mare cugetul decât aceea a damnării. Şi, cu cât devenim mai mult oameni, adică mai conştienți de avuția ascunsă în cea mai neînsemnată dintre ființe şi de valoarea pe care o reprezintă cel mai firav atom în cadrul unității finale, cu atât ne simțim mai pierduți în fața ideii de infern. Regresiunea în inexistență, am mai înțelege-o încă... dar o veşnică zădărnicie şi o veşnică suferință!...

Mi-ai spus, Doamne, să cred în existența infernului. Mi-ai interzis însă să cred cu toată convingerea în damnarea unui singur om. Nu voi încerca deci acum să-i privesc pe cei damnați, nici chiar, într-un anumit fel, să ştiu că există. Acceptând însă, în numele încrederii pe care o am în tine, infernul, *drept un element structural al universului*, mă voi ruga, voi medita până când, în acest lucru de temut, mi se va ivi în fața ochilor o întregire întremătoare, proslăvitoare chiar, a orizonturilor pe care mi le-ai deschis asupra Omniprezenței tale.

Şi, la urma urmei, Doamne, este nevoie să-mi constrâng spiritul sau să forțez lucrurile pentru a zări, în taina însăşi a celei de-a doua morți, izvorul vieții? Este necesar să-mi concentrez privirea pentru a descoperi în umbrele din afară o creştere de tensiune şi o adâncire a măreției tale?

Ştiu deja că, privite în acţiunea lor malignă, voluntară, puterile Răului nu-mi pot tulbura cu nimic Mediul Divin din preajmă. Pe măsură ce încearcă să pătrundă în Universul meu, influenţa lor (dacă am destulă credinţă) are soarta comună a oricărei energii create; cuprinse şi preschimbate de energia ta irezistibilă, ispitele şi relele se convertesc în bine, înteţind flacăra iubirii.

Ştiu de asemenea că, privite în perspectiva golului pe care negativitatea lor îl provoacă în sânul Trupului mistic, spiritele decăzute nu ar putea altera perfecţiunea Pleromei. Fiecărui suflet care, pierzându-se în ciuda chemării harului, ar trebui să distrugă desăvârşirea Comuniunii, tu îi opui, Doamne, una din acele prefaceri ce restaurează în fiecare clipă Universul într-o nouă prospeţime şi o nouă puritate. Damnatul nu este exclus din Pleromă, ci din chipul ei luminos şi din deplinătatea fericirii. O pierde, dar ea nu este pierdută pentru el.

Ca atare, prin existenţa sa, Infernul nu distruge nimic, nu alterează nimic în Mediul Divin a cărui devenire în jurul meu am urmărit-o, Doamne, cu atâta încântare. Simt însă că, în schimb, creează ceva însemnat şi nemaiîntâlnit. El adaugă un accent, o semnificaţie, un relief, o adâncime care fără el n-ar exista. Piscul nu se poate măsura cum se cuvine decât în raport cu abisul pe care îl domină.

Vorbeam adineaori, din cauza vederilor mele omeneşti, de un Univers închis, în partea sa infe-

rioară, de către neant, adică de o scară de mărimi înghețate oarecum la nivelul zero. Iată, Doamne, că risipind umbrele inferioare ale Universului, îmi arăți că sub picioarele mele se deschide o altă emisferă, domeniul real, coborând nelimitat, al existențelor abia posibile.

Realitatea acestui pol negativ al Lumii nu *dublează* oare neîntârzierea şi nemărginirea puterii cu care mă cuprinzi în brațele tale?

O, Isuse, stăpân neasemuit de frumos şi de gelos, nedorind să văd ceea ce slăbiciunea mea nu poate încă înțelege, şi deci suporta, adică realitatea condamnaților, vreau cel puțin să-mi obişnuiesc vederea firească şi lucidă a Lumii cu semnificația mereu amenințătoare a condamnării; nu atât din teamă de tine, Isuse, cât din dorința de a fi întru totul al tău.

Ți-am spus-o deja cu toată hotărârea: nu fi doar un frate al meu, Isuse, ci fii pentru mine Dumnezeu! Acum, învestit cu formidabila putere de alegere care te aşază în vârful Lumii drept principiul de atracție şi de respingere universală, îmi apari într-adevăr drept Forța nemărginită şi vie pe care o căutam pretutindeni, pentru a putea proslăvi: Focurile infernului şi Focurile cerului nu sunt două puteri diferite, ci manifestările contrare ale aceleiaşi energii.

Fie ca flăcările infernului să nu mă atingă, Doamne, nici pe vreunul din cei pe care-i iubesc...

fie ca ele să nu atingă pe nimeni, Doamne (ştiu că îmi vei ierta această rugă nesăbuită!). Fie însă ca, pentru fiecare dintre noi, luminile lor întunecate să se adauge, laolaltă cu toate hăurile pe care le dezvăluie, plenitudinii arzătoare a Mediului Divin.

EPILOG
Aşteptarea Parusiei

Despărţire şi reunire. Separare a elementelor nefaste ale Lumii şi „coadunare" a Lumilor elementare pe care fiecare spirit credincios le făureşte în preajma sa prin muncă şi trudă. Sub influenţa acestui dublu act, încă aproape în întregime ascuns, Universul se transformă şi se împlineşte în jurul nostru.

Ne închipuim uneori că, în istoria creaţiei, lucrurile se repetă, nedefinite şi monotone. Aceasta pentru că intervalul de timp e prea lung, având în vedere scurta durată a vieţii noastre individuale, pentru că transformarea este prea cuprinzătoare şi prea lăuntrică, în raport cu perspectivele noastre superficiale şi mărginite, pentru ca noi să putem percepe devenirea celor veşnic lucrătoare prin mijlocirea întregii Materii şi a întregului Spirit. Avem la îndemână mărturia Revelaţiei, sprijin fidel (şi în acest caz) al presentimentelor noastre cele mai omeneşti. Sub învelişul banal al lucrurilor, din toate eforturile noastre purificate şi mântuite, încolţeşte încetul cu încetul Pământul cel nou.

Într-o bună zi, ne spune *Evanghelia*, tensiunea acumulată treptat între Umanitate şi Dumnezeu va atinge limitele fixate de posibilităţile Lumii. Atunci va fi sfârşitul. Precum un fulger ce ţâşneşte de la un pol la altul, Prezenţa lui Hristos, crescută pe nesimţite în lucruri, se va revela dintr-o dată. Rupând toate zăgazurile la care o limitau, în aparenţă, voalurile Materiei şi îngrădirea reciprocă a sufletelor, ea va invada suprafaţa Pământului. Şi, sub acţiunea în sfârşit liberă a adevăratelor afinităţi ale fiinţei, antrenaţi de o forţă în care se vor manifesta energiile de coeziune proprii Universului însuşi, atomii spirituali ai Lumii vor ocupa, în Hristos sau în afara lui (dar întotdeauna sub influenţa lui) locul de fericire ori de suferinţă pe care structura vie a Pleromei li-l desemnează. *„Sicut fulgur exit ab Oriente et paret usque in Occidentem... Sicut venit diluvium et tulit omnes... Ita erit adventus Filii hominis"*. Ca un trăsnet, ca un incendiu, ca un potop, atracţia Fiului Omului va cuprinde, pentru a le reuni sau a le supune Trupului său, toate elementele rătăcitoare ale Universului. *„Ubicumque fuerit corpus illic congregabuntur et aquilae."*

Aceasta va fi desăvârşirea Mediului Divin.

Evanghelia ne previne că ar fi zadarnic să speculăm asupra clipei şi a modalităţilor în care se va desfăşura acest eveniment formidabil. Trebuie însă să-l *aşteptăm*.

Aşteptarea – aşteptarea neliniştită, colectivă şi efectivă a unui Sfârşit al Lumii, adică a unei Ieşiri pentru Lume – este îndatorirea creştină prin excelenţă şi trăsătura cea mai distinctivă poate a religiei noastre.

Din punct de vedere istoric, aşteptarea n-a încetat niciodată să călăuzească, precum o făclie, sporirea Creaţiei noastre. Evreii au fost mereu „în aşteptare"; şi primii creştini, de asemenea. Căci Crăciunul care ar fi trebuit, după câte se pare, să ne întoarcă privirea şi să o concentreze asupra Trecutului, nu a făcut decât să o îndrepte înainte, tot mai departe. Apărut o clipă printre noi, Mesia nu s-a lăsat văzut şi atins decât pentru a se pierde din nou, mai luminos şi mai inefabil, în adâncurile viitorului. A venit. Dar acum, trebuie să-l aşteptăm mereu – nu doar un mic grup de oameni aleşi, ci toţi oamenii – mai mult decât oricând. Domnul nostru Isus va veni cu atât mai repede, cu cât îl vom aştepta mai mult. Doar acumularea dorinţelor poate face cu putinţă Parusia.

Creştini, ce avem datoria lăsată de Israel să păstrăm mereu vie pe Pământ flacăra dorinţei, cu douăzeci de veacuri abia după Înălţare, ce am făcut noi din aşteptare?

Din păcate, graba oarecum copilărească, împletită cu eroarea de perspectivă, ce îi făcuseră pe cei din prima generaţie creştină să creadă într-o întoarcere iminentă a lui Hristos, ne-au decepţio-

nat şi ne-au făcut neîncrezători. Rezistenţa Lumii faţă de Bine a contribuit şi ea la tulburarea credinţei în Împărăţia lui Dumnezeu. Poate că un anumit pesimism susţinut de o concepţie exagerată despre decăderea originară ne-a îndemnat să credem că, în mod implacabil, Lumea este rea şi incurabilă... Atunci am micşorat puţin flacăra din inimile noastre adormite. Fără îndoială că vedem, cu mai multă sau mai puţină nelinişte, apropiindu-se moartea individuală. Fără îndoială că ne rugăm şi acţionăm în mod conştient „pentru sosirea Împărăţiei lui Dumnezeu". Dar, de fapt, câţi dintre noi tresar cu adevărat, în adâncul inimii lor, sperând până la capăt într-o prefacere a Pământului *nostru*? Cine sunt cei ce se îndreaptă, prin noaptea ce ne învăluie, spre cele dintâi mijiri ale unui Răsărit *real*? Care este creştinul în care nostalgia nerăbdătoare după Hristos ajunge, nu chiar să domine (cum ar trebui), ci doar să cumpănească grijile iubirii sau ale intereselor omeneşti? Care este catolicul ce se dedică cu aceeaşi ardoare (*din convingere* şi nu *din constrângere*) speranţelor într-o Întrupare pururi sporită, în acelaşi fel în care mulţi umanitarişti se consacră viselor într-o nouă Cetate? Nu obosim să spunem că veghem în aşteptarea Domnului. Dar în realitate, dacă vrem să fim sinceri, vom fi obligaţi să mărturisim că *nu mai aşteptăm nimic*.

Trebuie, cu orice preţ, să aţâţăm flacăra. Trebuie să reînnoim în noi înşine dorinţa şi speranţa

în marea Venire. Unde să căutăm izvorul acestei primeniri? Înainte de toate, fără îndoială, într-o atracție sporită exersată direct de către Hristos asupra membrilor comunității. Şi altundeva? *Într-un interes sporit* aflat de cugetul nostru în pregătirea şi desăvârşirea Parusiei. Şi de unde să stârnim un asemenea interes? Din perceperea *unei conexiuni mai intime* între triumful lui Hristos şi reuşita lucrării pe care efortul omenesc încearcă să o înfăptuiască în această lume.

Uităm mereu acest lucru. Supranaturalul este o sămânță, un suflet, nu un organism complet. El transformă „natura"; nu s-ar putea însă lipsi de materia ei. Dacă evreii au stat întorşi trei mii de ani cu fața către Mesia, era pentru că el le apărea aureolat de gloria poporului lor. Dacă discipolii Sfântului Pavel trăiau cu permanenta năzuință înspre Ziua cea Mare, era pentru că ei aşteptau din partea Fiului Omului rezolvarea personală şi practică a problemelor şi a nedreptăților vieții. Aşteptarea Cerului nu poate exista decât dacă este întrupată. Ce trup vom da astăzi aşteptării noastre?

Pe acela al unei nemărginite speranțe *întru totul omeneşti*. Să privim Pământul din jurul nostru. Ce se petrece sub ochii noştri, în mulțimea popoarelor? De unde provine această dezordine în Societate, această agitație neliniştită, aceste valuri ce cresc, aceşti curenți ce curg şi se împreună, aceste impulsuri tulburi, formidabile şi nemaiîntâlnite?

Fără putință de tăgadă, Umanitatea traversează o criză de creştere. Pe nesimțite, ea devine conştientă de ceea ce-i lipseşte şi de ceea ce e în stare. În fața ei, aminteam în prima dintre aceste pagini, Universul devine luminos precum zarea din care se va ivi Soarele. Prin urmare, ea presimte şi aşteaptă.

Afirmam că, supus ca oricare altul acestei atracții, creştinul se miră uneori şi se neliniştește. Slăvirea sa nu se adresează oare unui idol?

Studiul nostru, sfârşit acum, despre Mediul Divin, ne permite să răspundem acestei temeri.

Nu, nu trebuie să ezităm, noi, discipolii lui Hristos, în a capta această forță care are nevoie de noi şi ne este, la rându-i, necesară. Dimpotrivă, cu riscul de a o lăsa să se irosească şi de a pieri noi înşine, trebuie să participăm la aspirațiile, autentic religioase în esența lor, care îi fac pe Oamenii de astăzi să simtă cu atâta tărie nemărginirea Lumii, măreția spiritului, valoarea sacră a oricărui nou adevăr. Doar sorbind dintr-o asemenea învățătură, creştinii vor reînvăța să aştepte.

Ne-am asumat pe deplin aceste deschideri: devenirea Universului, îndeosebi a Universului uman, nu-i face concurență lui Dumnezeu, după cum nici nu ne iroseşte în zadar energiile pe care i le datorăm. Cu cât Omul va fi mai împlinit, cu atât Umanitatea va fi mai unită, mai conştientă şi mai stăpână pe forța ei – şi cu atât Creația va fi mai desăvârşită, slăvirea mai arzătoare iar Hristos va afla,

în vederea sporirilor mistice, un Trup pe măsura reînvierii sale. Nu ar putea exista două piscuri ale Lumii, după cum nici două centre ale unei circumferințe. Astrul pe care Lumea îl așteaptă, fără să-i știe numele deocamdată, fără să-i aprecieze cu exactitate adevărata transcendență, fără să poată distinge nici măcar pe cele mai spirituale și mai divine dintre razele sale, este fără îndoială însuși Hristos la care nădăjduim. Pentru a dori Parusia, nu trebuie decât să lăsăm să bată în noi, creștinând-o, inima însăși a Pământului.

De ce deci, puțin credincioșilor, vă temeți sau cârtiți împotriva devenirii Lumii? De ce înmulțiți în mod necugetat prorocirile și opreliștile: „Să nu cumva să... nu încercați să... totul este cunoscut: Pământul este sterp și îmbătrânit: nu mai e nimic de găsit..."

A încerca totul pentru Hristos! A spera totul pentru Hristos! *„Nihil intentatum!"* Iată, dimpotrivă, adevărata atitudine creștină. A îndumnezei nu înseamnă a distruge, ci a supracrea. Nu vom ști niciodată tot ceea ce Întruparea așteaptă încă de la puterile Lumii. Nu vom spera niciodată îndeajuns în unitatea umană împlinită.

Ridică-ți capul, Ierusalime. Privește mulțimea nesfârșită a celor ce zămislesc și a celor ce caută. În laboratoare, în ateliere, în pustiuri, în uzine, în enormul creuzet social, pretutindeni, îi vezi pe toți acești oameni ce trudesc? Ei bine! tot ceea ce încol-

ţeşte datorită lor în artă, ştiinţă, gândire, toate sunt pentru tine. Deschide-ţi braţele, inima şi primeşte, precum Domnul tău Isus, valul dezlănţuit al sevei umane. Primeşte seva aceasta, căci, fără botezul ei, te vei ofili necunoscând dorinţa, precum o floare fără de apă; şi mântui-o căci, lipsită de soarele tău, ea se va risipi fără noimă prin tulpini uscate.

Ispita nemăsuratei Lumi, atracţia preafrumoasei Lumi – ce s-a întâmplat cu ele?

Nu mai sunt.

Acum, Pământul mă poate cuprinde în imensele-i braţe. Mă poate umple de viaţă sau preface în pulbere. Se poate împodobi pentru mine cu toate frumuseţile, cu toate ororile sau tainele sale. Mă poate îmbăta cu mireasma atingerii şi a unităţii sale. Mă poate arunca în genunchi în aşteptarea celor ce rodesc la sânul său.

Farmecele sale nu-mi vor mai putea face rău de când a devenit pentru mine, *dincolo de el însuşi*, Trupul Celui ce este şi al Celui ce va să vină.

Mediul Divin.

Tientsin,
noiembrie 1926 – martie 1927

Nota editorului

În martie 1955, adică în cea de pe urmă lună a vieții sale printre noi, părintele Teilhard de Chardin, revenind asupra *Mediului Divin*, scria la începutul unei ultime Profesiuni de Credință:

„De mult timp deja, în [cărțile mele] *Liturghia despre Lume* și *Mediul Divin*, am încercat, raportat la orizonturi pe care abia le întrezăream, să-mi exprim fascinația și uimirea.

Astăzi, după patruzeci de ani de meditație neîntreruptă, simt nevoia să prezint și să împărtășesc, încă o dată, pentru ultima oară, aceeași viziune fundamentală, în forma sa desăvârșită.

Cu mai puțină spontaneitate și strălucire a expresiei decât în clipa primei sale formulări.

Dar cu aceeași încântare – și cu aceeași pasiune".

Ca atare, nici o lucrare a marelui Credincios nu trebuie înțeleasă decât conform acestei „viziuni fundamentale" a *Mediului Divin* – viziune (întotdeauna subînțeleasă când nu este exprimată) a lui Hristos ca *tot în toți*; a Universului însuflețit și pătruns de Dumnezeu în totalitatea evoluției sale.

Publicarea de față așază astfel *Fenomenul uman* într-o lumină desăvârșită.

Cuprins

Observație importantă 9
Introducere 11

PARTEA ÎNTÂI
Îndumnezeirea activităților

1. Existența certă a faptului şi dificultatea explicării sale. Problema creştină a sanctificării acțiunii 21
2. O soluție incompletă: acțiunea umană valorează; şi nu valorează decât prin intenția cu care este îndeplinită 25
3. Soluția absolută: orice efort contribuie la desăvârşirea Lumii „in Christo Jesu" 30
   a. În universul nostru, orice suflet este pentru Dumnezeu, întru Domnul 31
   b. Iar acum, am adăugat, „în Universul nostru, în care orice spirit se îndreaptă către Dumnezeu, întru Domnul, realitatea sensibilă, la rândul ei, este pentru Spirit" 33
   c. Putem să alăturăm acum termenul major al silogismului de cel minor, pentru a surprinde legătura şi concluzia 37
4. Comuniunea prin acțiune 39
5. Desăvârşirea creştină a efortului uman 41
   a. Sanctificarea efortului uman 43
   b. Umanizarea efortului creştin 47
6. Dezlegarea prin acțiune 50

PARTEA A DOUA

Îndumnezeirea pasivităţilor

1. Cuprinderea, adâncimea şi formele diverse ale pasivităţilor umane 58

2. Pasivităţile sporitoare şi cele două Mâini ale lui Dumnezeu 60

3. Pasivităţile diminuante 66

a. Lupta, alături de Dumnezeu, împotriva Răului 71

b. Înfrângerea noastră aparentă şi transfigurarea sa 73

c. Comuniunea prin diminuare 80

d. Adevărata resemnare 81

CONCLUZIE LA PRIMELE DOUĂ PĂRŢI

Vedere de ansamblu asupra asceticii creştine

1. Legare şi dezlegare 91

a. Sporiţi-vă mai întâi, spune creştinismul creştinului. 92

b. „Oricine voieşte să vină după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie", spune Hristos în Evanghelie. 94

c. Astfel, în ritmul general al vieţii creştine, devenirea şi renunţarea, legarea şi dezlegarea nu se exclud. Dimpotrivă, ele se armonizează, precum inspiraţia şi expiraţia aerului în ritmul plămânilor. Sunt cei doi timpi ai respiraţiei sufletului sau, dacă preferăm, cele două elemente componente ale avântului prin care pune stăpânire pe lucruri pentru a le depăşi..... 97

2. Sensul Crucii 100

3. Puterea spirituală a Materiei 106

PARTEA A TREIA

Mediul Divin

1. Atributele Mediului Divin 119

2. Natura Mediului Divin. Hristos universal şi Marea Comuniune 131

3. Sporirile Mediului Divin 142

a. Apariţia Mediului Divin. Dorul de fiinţă şi diafania lui Dumnezeu 143

b. Devenirile individuale ale Mediului Divin: lucrarea purităţii, a credinţei şi a abnegaţiei 149

1. Puritatea 149

2. Credinţa 152

3. Abnegaţia 157

c. Devenirile colective ale Mediului Divin. Comuniunea Sfinţilor şi Mila 162

1. Observaţii preliminare asupra valorii „individuale" a Mediului Divin 162

2. Intensificarea Mediului Divin cu ajutorul Milei 165

3. Umbrele exterioare şi sufletele pierdute .. 171

EPILOG: Aşteptarea Parusiei 177